

Derv Uhelloù-Meyler
Master 2 brezhoneg
Skol-veur Roazhon 2
Bloavezh 2014/2015

Ar raktres Ahotsak e Bro-Euskal

Renet gant Stefan Moal

Trugarekaat a ran,

Trugarez da Stefan Moal evit bezañ renet ma labour enklask hag adlennet ma zestenn.

Trugarez da Aintzane Agirrebeña, kenurzhierz Ahotsak, ha da Aitor Errazki, implijad Badihardugu, evit bezañ degemeret ac'hanon ha respontet d'am goulennoù.

Trugarez da c'hGarazi Eizagirre Agoues evit he sikour hag he souten. Trugarez d'ar stropellad studierien a c'h ae bemdez da levraoueg Zarautz evit an amzer tremenet asambles.

E Breizh, trugarez da dTara Huellou ha Marie Meyler evit o souten ha da Irène ha Paul Huellou evit bezañ treuzkaset din karantez hor yezh.

Taolenn

Digoradur – p. 5

1. Rannyezhoù an euskareg ha krouidigezh ar batua – p. 7

1.1. Rannyezhoù an euskareg – p. 7

1.2. Mennozhioù sokioyezhoniezh – p. 10

1.3. An euskareg batua, standard ar yezh – p. 15

2. Ar gevredigezh Badihardugu – p. 17

2.1. Traonienn Deba – p. 17

2.2. Ganedigezh Badihardugu – p. 17

2.2.1. Ar prosesus betek ganedigezh Badihardugu – p. 18

2.2.2. Diazezañ ar gevredigezh Badihardugu – p. 19

2.3. Sell Badihardugu war ar yezh – p. 23

2.3.1. Ar palioù – p. 23

2.3.2. An diazezoù evit tizhout ar palioù – p. 24

2.3.3. An hentoù evit tizhout ar palioù – p. 39

2.4. Embannadurioù hag oberoù all Badihardugu – p. 48

3. Euskal Herriko Ahotsak – p. 53

3.1. Eus Deba Ibarreko ahotsak betek ahotsak.com (2003-2008) – p. 53

3.1.1. Al lamm eus an draonienn d'ar vroad – p. 53

3.1.2. Al lec'hienn – p. 55

3.2. Digoridigezh Ahotsak.com hag al labour war an enrolladennoù – p. 56

3.2.1. Digoradur al lec'hienn Ahotsak.com – p. 56

3.2.2. Diorren ar raktres – p. 60

3.2.2.1. Kresk an enklaskoù war an dachenn – p. 61

3.2.2.2. Mont en dro al lec'hienn a-benn ober enklaskoù – p. 64

3.3. Al labour broudañ – p. 69

3.3.1. Displegañ ar raktres – p. 69

- 3.3.2. Ahotsak er mediaoù – p. 70
- 3.3.3. Ahotsak er c'hollokoù hag er skolioù-meur – p. 70
- 3.3.4. Ahotsak enoret – p. 72
- 3.3.5. Pajenn degemer ha bideo an deiz – p. 72
- 3.3.6. Keleier Ahotsak – p. 73
- 3.3.7. Implij ar rouedadoù sokial – p. 76
- 3.4. Al labour talvoudekaat – p. 77
 - 3.4.1. Ar yezh – p. 78
 - 3.4.1.1. Ar rannyezhoù – p. 78
 - 3.4.1.2. Korpus hengounel dre gomz an euskareg – p. 81
 - 3.4.2. Ahotsak er skol – p. 85
 - 3.4.3. Ar glad dre gomz – p. 87
 - 3.4.3.1. An istor – p. 88
 - 3.4.3.2. Ar c'han – p. 97
- 3.5. Mont dreist ar bevennoù – p. 97
 - 3.5.1. Gasteizko ahotsak – p. 98
 - 3.5.2. Gazte gara gazte – p. 99
- 3.6. Sintezenn – p. 101

Klozadur – p. 103

Levrlennadur – p. 106

Dielloù – p. 107

Digoradur

Evit digeriñ an destenn-mañ ha reiñ da gompren petra en deus bountet warnon da zibab an danvez a vo studiet ganin e rankan komz eus traoù am eus santet. Santimantoù ha santadurioù o deus kaset ac'hanon betek amañ. Da gentañ brezhoneg ma zud kozh am eus klevet a-viskoazh pa gomzent etreze. Dalc'hmat oan bet bamet gantañ, ne gomprenen ket ha lakaat a raen ma divskouarn ha ma fenn da labourat a-benn kompren. Brav oa ar yezh-se, un direizhded oa chom hep bezañ bet resevet anezhi hag un druez oa gwelet anezhi o vervel. Abaoe, am eus desket brezhoneg ha kontañ ran brezhoneg gant ma zud-kozh. Ur bern traoù a zeskan gante hag an holl dud a zo o teskiñ brezhoneg o deus da zeskiñ gant ar re o deus resevet ar yezh-se en un doare naturel a-rummad da rummad. Alies e bed ar brezhoneg e vez enebet daou du en un doare simpl a-walc'h. Unan a vefe eus tu brezhoneg « ar re gozh », nebeut oberiant evit ma adkavfe ar yezh he flas er gevredigezh, o veuliñ kement ger laret gant un den kozh hag a-enep ar peurunvan. Hag un tu all, eus tu ar yezh unvan nemetken, ar yezh en he fezh a vefe da en em gavout en norm skrivañ-se, koll ar vrezhonegerien a-vihanik ne vefe ket un dra fall evit ar yezh dre ma c'h eo ret dezhi mont war dachennoù nevez. Eviton e kolle ar yezh gant an daou zoare da welet an traoù-se hag un hent kreiz oa da gaout a-benn kas anezhi war-raok. Ar yezh komzet gant an dud kozh-se he doa un dra bennak da zegas evit yezh an amzer da zont. Ne ouien ket mat petra, met un dra bennak a santen.

Ar chañs am eus bet da dremen ur bloavezh skol-veur e Bro-Euskal ar c'hreisteiz e 2012-2013. Ne oa ket ar wech kentañ din mont di, met eno eo gant ar c'hoant hag ar youl da gas ar yezh war-raok oan bet bamet. Gwelet a veze, klevet a veze. C'hoant am boa da gompren a dostoc'h penaos oa deuet al luskad da adperc'hennañ ar yezh, abalamour da betra oa ken kreñv. C'hoant am boa ivez da zeskiñ ar yezh ha da gompren ar pezh a dremene en he diabarzh, ur yezh gwasket er gevredigezh evel ar brezhoneg gant ur yezh unvan nevez a-walc'h ha komzerien a-vihanik. Un doare melezhour a c'helle bezañ.

E-pad ar bloavezh-se am eus anavezet ur bern tud, ur bern strolladoù oberiant war dachenn ar yezh ha dre internet oan en em gavet war ul lec'hienn anvet « Ahotsak.com », bremañ

« Ahotsak.eus ». Ha bamet ur wech c'hoazh. Ul labour dastum ha skignañ spontus a veze kaset da benn gante war an euskareg komzet. Videoioù ha videoioù. Amzer am eus tremenet o klask hag o kompren mont en-dro al lec'hienn ha donder an traoù. Hag evel-just e teuas ar soñj din : « ar memestra eo ret deomp kaout e Breizh ». Un dra a zigase d'ar yezh, sur oan, met ne veze ket displeget petra. E-giz-se oan deuet d'en em c'houlen : Penaos e c'hell ur programm dastum ha skignañ rannyezhoù ha glad dre gomz an euskareg evel « Ahotsak » e Bro-Euskal reiñ nerzh ha kreñvaat tachenn ur yezh vinorelaet er gevredigezh ?

Er chabistr kentañ e vo gwelet un nebeud traoù evit lec'hiañ ar studiadenn, komz zo bet eus « Bro-Euskal » ha « yezh vinorelaet er gevredigezh », un tamm sklaerijenn vo degaset war an euskareg hag he bro, ha war vinorelañ ar yezhoù.

En eil chabistr e vo gwelet diwar betra eo deuet Ahotsak. Savet oa bet gant ur gevredigezh anvet Badihardugu. Mont betek penn ar gwrizioù ha kompren an teoriezh a oa bet diazez ar raktres a sikouro ac'hanomp da gavout respontoù.

Er chabistr diwezhañ e vo gwelet petra eo ar raktres Ahotsak hag e emdroadur, graet vo an hent eus e c'hanedigezh betek al labourioù diwezhañ o talc'hen soñj bepred eus ar goulenn a savomp.

1. Rannyezhoù an euskareg hag e unvanidigezh a-benn bezañ adperc'hennet

Er c'hentañ chabistr-mañ e fell din kemer harp war istor ar rannyezhouriezh euskarek evit lec'hiañ ar studiadenn. Rannyezhoù an euskareg a zo tachenn labour Badihardugu hag an danvez diazez bet dastumet gant Ahotsak. Un doare eo ivez da zegas geografiezh ar vro war-wel, ar pezh a zo a-bouez dre ma vo komz diouti alies.

C'hoant am eus ivez da zegas un nebeud mennozhioù sokioyezhoñiezh diazez stag ouzh adperc'hennañ ar yezhoù minorelaet, evel ar mod ma vez desket ar yezhoù hag an diglosiezh evit kompren penaos e sav an ezhomm da gaout ur yezh standard ha gwelet petra eo bet, just a-walc'h, ar prosesus a zo aet betek krouidigezh an euskareg batua .

Servij a raio da gompren petra zo c'hoarvezet er vro-se, ar pazioù zo bet roet hag an dud a labour war dachenn ar yezh. Gant an adperc'hennañ e soñj din e vo degaset ivez al lec'h ma vo sellet diwarnañ ouzh obererezh Badihardugu hag he raktres Ahotsak. E-giz-se vo sklaeroc'h ar pezh a zeuio war-lerc'h.

1.1. Rannyezhoù an euskareg

A-raok komz eus ar mod ma vez renket an doareoù disheñvel zo da gomz euskareg hervez al lec'h ma en gaver ennañ e fell din komz eus an dachenn e-lec'h ma vez komzet. 7 Proviñs a ya d'ober Bro-Euskal¹. Rannet eo gant ar melestradurezh etre div stad, ar stad C'hall ha stad Spagn, e-giz-se vez graet an diforc'h etre « Ipar Euskal-Herria », Bro-Euskal an hanternoz hag « Hego Euskal-Herria », Bro-Euskal ar c'hreisteiz. 3 proviñs a c'h a d'ober Bro-Euskal an hanternoz : Lapurdi, Nafarroa Beherea (Nafarroa izel) ha Zuberoa, n'he deus Bro-Euskal an hanternoz tamm anaoudegezh melestradurel ebet, tost un hanterenn eus departamant ar Pireneoù Atlantel eo. Bro-Euskal ar c'hreisteiz eus he zu a zo rannet etre kumuniezh emren Euskadi, e-lec'h ma vez kavet proviñsoù Gipuzkoa, Bizkaia hag Araba, ha kumuniezh forel Nafarroa, Nafarroa Garaia (Nafarroa Uhel).

Tachenn implij an euskareg a zo aet war vihanaat a-hed ar c'hantvedoù. En un dachenn kalz

1 An anv « Euskadi » zo tremenet e brezhoneg met kalz dereatoc'h eo implij Bro-Euskal. Koshoc'h eo, kavet vez e testennoù eus an 16vet kantved pa ez eo bet krouet ar ger « Euskadi » gant Sabino Arana e fin an 19vet. Gant krouidigezh kumuniezh emren Euskadi ouzhpenn eo sklaeroc'h implij Bro-Euskal.

brasoc'h evit Bro-Euskal « modern » a veze komzet tro-dro d'ar bloavezh 0 hervez ar pezh a oarer (gant sikour al lec'hanvadurezh). Honnezh eo an dachenn a greder a oa hini ar yezh d'ar mare-se :

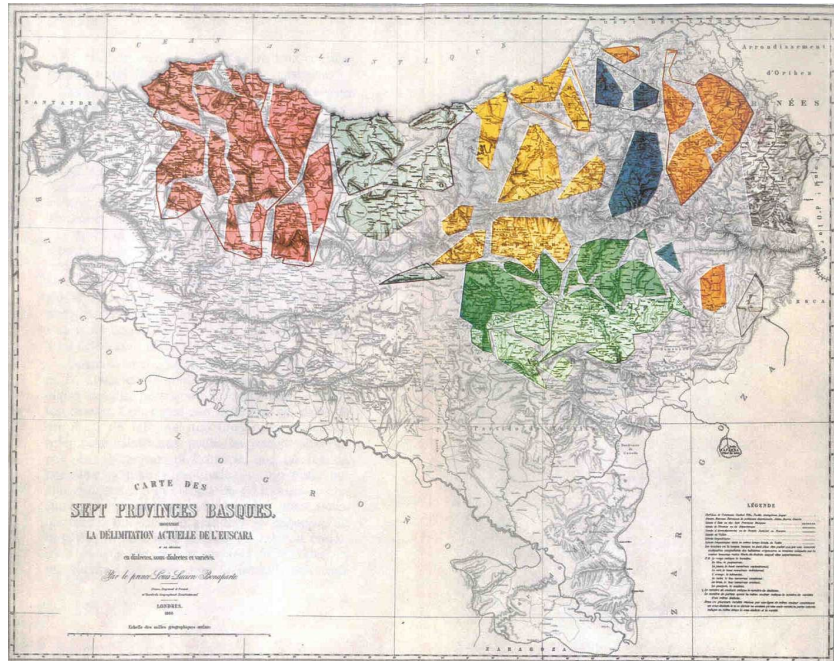

Kartenn 1²

Ar giladenn-mañ a zo aet betek ma voe dieuskarekaet ul lodenn vras eus Bro-Euskal e kreiz an 20vet kantved : Tost Araba en he fezh, kreisteiz Nafarroa Uhel, kornog Bizkaia hag un dachenn vihan en dro da Vaiona a oa bet spagnolekaet pe gallekaet.

Louis-Lucien Bonaparte (ganet e 1813 ha marv e 1891), niz da Napoleon kentañ, a zo bet unan eus ar re gentañ da studial an euskareg en un doare skiantel a-walc'h. Bet eo alies er vro etre 1856 ha 1869 ha darempredoù en doa gant tud eus tachennoù disheñvel eus ar vro a ditoure anezhañ. Diwar e labour ha titouroù e genlabourerien e savas ur renkadur eus rannyezhoù an euskareg e 3 strollad, 8 rannyezh, 25 isrannyezh hag 50 stumm. Dre an doare sirius ha skiantel en deus kaset e labour war-raok en deus talvezet hennezh betek ar mare-mañ. Sed amañ ar gartenn embannet gantañ e 1863 :

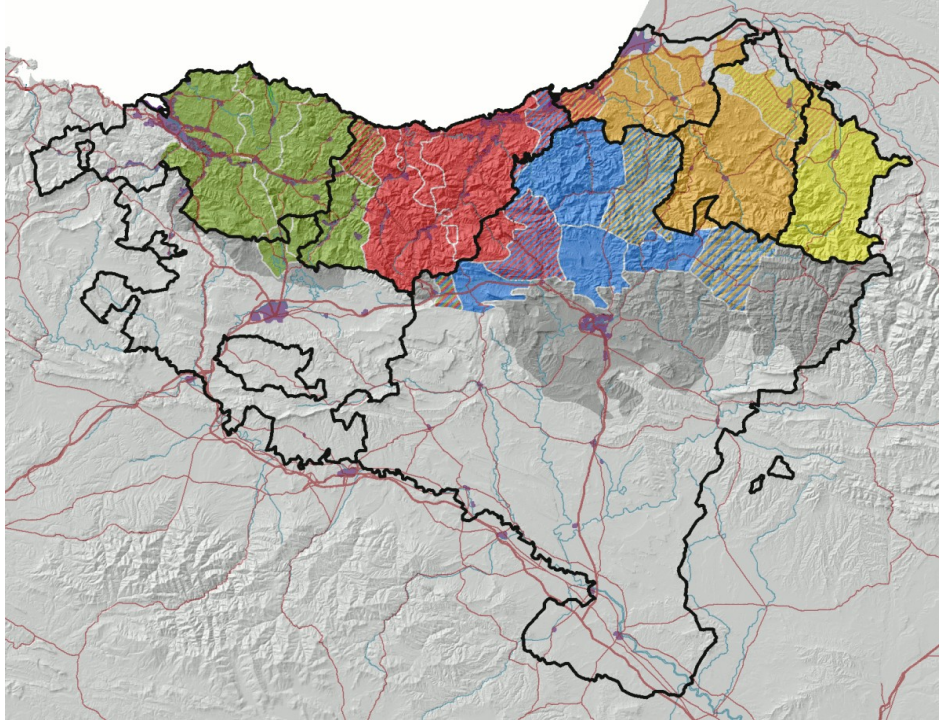
² Núñez Astrain Luis, *El euskera arcaico, Extensión y parentescos*, Txalaparta, 2003.

Kartenn 2³

En dekvloaziadoù diwezhañ eo a-drugarez da gKoldo Zuazo, kelenner e skol-veur Bro-Euskal (EHU-UPV), eo aet ar rannyezhouriezh euskarek war-raok. Gant sikour an teknologiezhoù nevez, an treuzdougen hag an enrollañ, eo aet kalz donoc'h e labour eget hini Bonaparte. Tachenn an euskareg, eus he zu, he doa kilet un tamm c'hoazh abaoe, dreist-holl e kreisteiz ha reter Nafarroa (kollet eo bet rannyezh reter Nafarroa en 20vet kantved). An dachenn e griz teñval war gartenn diwezhañ Zuazo (2008), a zo da heul, eo an dachenn bet kollet gant ar yezh abaoe mare Bonaparte :

3 Louis-Lucien Bonaparte, *Carte des sept Provinces Basques*

Skeudenn 3⁴

Ar renkadir a zeu asambles gant ar gartenn a zo e-giz-se :

- Rannyezh ar c'hornog (pe Bizkaireg) e gwer gant 3 isrannyezh
- Rannyezh ar c'hreiz (pe Gipuzkereg) e ruz gant 3 isrannyezh
- Rannyezh Nafar-Lapurdi en orañjez gant 3 isrannyezh
- Rannyezh Nafarroa e glas gant 5 isrannyezh
- Rannyezh Zuberoa (pe Zuberoeg) gant 2 isrannyezh

1.2. Mennozhioù sokioyezhoniezh

Laret zo bet e oa ar c'hoant a-hed ar memor-mañ sellet ouzh ur raktres dastum ha skignañ an euskareg dre gomz o talc'hen soñj eus ar prosesus da adperc'hennañ an euskareg. Un nebeud elfennoù sokioyezhoniezh a zo ret neuze a-benn kompren plas ar yezh er gevredigezh, an ober a zo ret a-benn kas ar yezh war-raok ha pellaat anezhi diouzh ar marv. Evit en ober e vo implijet mennozhioù a vez kavet e *Arnod an euskareg*. Alc'hwezioù evit

4 Koldo Zuazo, *euskalkiak* 2008

adperc'hennañ ar yezh hag an identelezh bet embannet gant Garabide elkartea⁵ e 2010 ha bet troet e brezhoneg gant Padrig an Habask. An elfennoù sokioyezhoniezh implijet el levr a zo tennet dreist-holl diwar labour José María Sánchez Carrión *Txepetx*. Renket int e lodenn gentañ al levr anavezet « ur stern evit adperc'hennañ ar yezhoù », degas a ra al lodenn-mañ an elfennoù teorikel a-raok tremen d'an eil lodenn « arnod an euskareg » a studi ar pezh a zo bet graet en dekvloaziadoù diwezhañ evit an euskareg.

E-touez an traoù hon eus c'hoant da zegas ha da gaout en soñj eo an doare ma vez desket ar yezhoù, eus un tu gant ar gomzerien a-vihannik hag eus an tu all d'an oad gour :

Pa vez desket ar yezh gant ar vugale er familh e vezont da gentañ soubet en IMPLIJ. Hag e-giz-se e teu da heul ar OUIZIEGEZH, ha renet int neuze gant o LUSKADUR.

« Betek o femp bloaz e tap ar vugale diazezoù o yezh-vamm : sonioù, ur c'heriaoueg diazez ha reolennoù yezhadur. An deskiñ kentañ-se a reont dre santerezh met en tu-hont d'an traoù-se e teu dezho titouroù diwar-benn ar pezh ez eo un den, dont a reont da vezañ tud gouest da ezteurel dre c'herioù o ezhommoù hag o c'hoantoù. En doare-se eo e teuont ez naturel d'en em stagañ ouzh ar yezh. Renet in neuze dre o luskadur naturel rak krog int da vestroniañ benveg pennañ an daremprederezh. »
pajenn 17

E-giz-se vez displeget an hent a vez graet gant ar gomzerien a-vihannik, an hent A. A-benn bezañ komzerien glok e rankont ober an hent B. N'hall bezañ graet an hent-mañ gant ar vugale nemet ma vezont skoliataet ha ma vez desket an danvezioù gante en o yezh.

« Ober a raint an hent A :

IMPLIJ ► GOUIZIEGEZH ► LUSKADUR

Goude-se e raint an hent B hag e teuont da vezañ KOMZERIEN GLOK :

LUSKADUR SEVENADUREL ► GOUIZIEGEZH SEVENADUREL ► LUSKADUR SEVENADUREL » p. 18

Pa vez desket ur yezh gant an dud gour, ar wech-mañ, e vez graet an hent en tu-kontrol.

Kregiñ a reont gant an hent B : LUSKADUR ► GOUIZIEGEZH ► IMPLIJ

« Da gentañ eo holl-ret al LUSKADUR evit deskiñ ar yezh-se. Goude, bep ma teuo an dud gour da C'HOUZOUT ar yezh e krogint d'en IMPLIJOUT. Hogen, dre ma reont an hent-se e c'hellont ivez

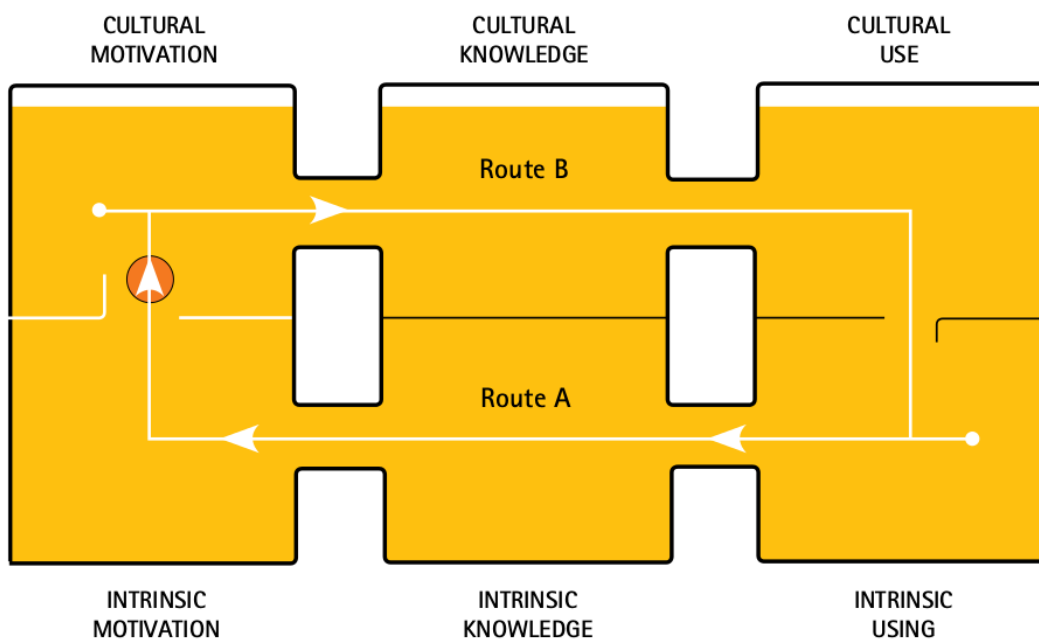
5 Labourat a ra ar gevredigezh-mañ evit rannañ er bed a-bezh ar skiant-prenet e Bro-Euskal war dachenn adperc'hennañ ar yezhoù minorelaet. Labourat a reont dreist-holl gant pobloù Amerika hag Afrika.

ober an hent A : oc'h ober gant ar yezh e tapint ur ouiziegezh vrasoc'h ha kement -se o broudo hag a roio dezho muioc'h a c'hoant da zeskiñ ar yezh-se. » p. 18

E-giz-se e teu an nevez-komzerien da vezañ komzerien glok, dre an hent BA. Ouzhpennañ a reont neuze :

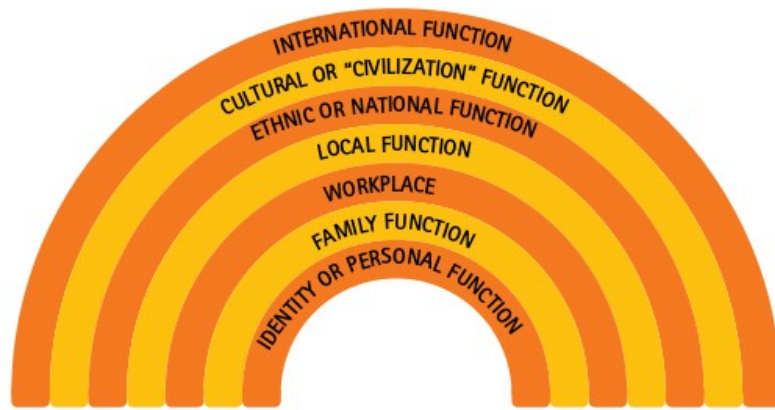
« Al LUSKADUR, ar OUIZIEGEZH hag an IMPLIJ eo an teir elfenn a ra efed war vuhez ur yezh. Da gentañ eo ret gouzout ar yezh (ar c'heriaoueg, ar yezhadur, ar fonetik), a-hend-all e vo diaes ober ganti. Met hep c'hoant ober ne vo ket gellet deskiñ ar yezh na mirout anezhi. Tremen anat eo e rank ar yezhoù bet desket bezañ implijet, mod-all e teu ur yezh bet desket da vezañ disoñjet gant ar c'homzer. » p.18-19

E-giz-se e c'hell bezañ skeudennet an hentoù A ha B a ranker ober evit bezañ ur c'homzer klok :

skeudenn 1, tennet diwar Arnod an euskareg. Alc'hwezioù evit adperc'hennañ ar yezh hag an identelezh. Pajenn 19

An eil elfenn sokioyezhoniezh hon eus c'hoant da zegas amañ eo an doare ma vez sevenet kefridioù gant ar yezhoù. Pa vo studiet mennozhioù Badihardugu war ar yezh e vo interesant kaout an traoù da heul en soñj. Sikour a ra da gaout ur skeudenn eus an doare ma vev an hiniennoù an tachennoù nesañ pe ledanoc'h e-lec'h e implijont o yezh.

skedenn tennet diwar *Arnod an euskareg. Alc'hwezioù evit adperc'hennañ ar yezh hag an identelezh*. Pajenn 22

Displeget vez neuze ar c'hefridioù a vez sevenet gant ar yezhoù :

« Gant an holl yezhoù e vez sevenet an div gefridi gentañ, da lavarout eo, dougen soñjoù nes an dud ha yezh ar familh. Bed al labour eo an trede tachenn, rak bez' e c'hell bezañ ur yezh dibar pe arbennik evit al labour. Goude-se ar yezh a implijer er gêriadenn, war an dachenn lec'hel, ar yezh pennañ en amezegiezh tost. Ha neuze, goude, ar yezh a implijer war an dachenn vroadel. » p. 21-22

Yezhoù zo a seven kefridioù ouzhpenn, yezhoù ofisiel pe sevenadurel int er maez eus o zachenn orin. Evel ar spagnoleg, ar saozneg, ar ruseg, ar galleg. Ar gefridi etrebroadel a vez sevenet gant ur yezh dreist-holl, ar saozneg.

Ar yezhoù reoliataet pe normalizet a seven ar pemp kefridi gentañ hag :

« eleze emañ war holl dachennoù ar vuhez : ar familh, an deskadurezh, ar velestradurezh, bed al labour, ar servijoù, ar reizhad barnerezh, ar media, ar sevenadur. » p. 22

Ha da ouzhpennañ :

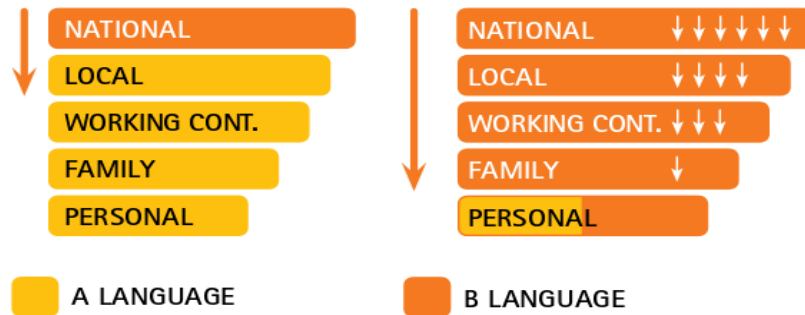
« Ma ne dap ket ur yezh seveniñ ar pemp kefridi gentañ-se ez eo peurvuañ peogwir ez eus deuet ur yezh all da aloubiñ ur gefridi pe meur a hini. Da heul ez eo lakaet ar yezh-se er-maez eus an tachennoù-se. » p. 22

E-giz-se e tremenomp d'an degouezh e-lec'h ma vez ur yezh o kemer plas unan all, ar yezh minorelaet.

« Ne zeu ket ar c'hemer lec'h a draoñ da grec'h met ar c'hontrol. Dont a ra ar yezh erlec'hierz da seveniñ ar c'hefridioù pennañ war an dachenn vroadel : ar politikerezh, an deskadurezh, ar

velestradurezh, ar yec'hed. Dre-se e teu da vezañ retoc'h evit kumuniezh ar gomzerien. » p. 23

Goude-se e teu da vezañ retoc'h er c'hefridioù tostañ. Gant ar skeudenn-mañ e c'hellomp gwelet ar pezh a dremen gant an amzer :

skeudenn tennet diwar *Arnod an euskareg. Alc'hwezioù evit adperc'hennañ ar yezh hag an identelezh*. Pajenn 29

P'en em gav ar yezh oc'h aloubiñ kefridioù ar yezh orin e teu an divyezhegezh untuek d'en em staliañ, da laret eo an disglosiezh :

« En degouezhioù-se e teu an divyezhegezh untuek da gemer an tu kreñv. Dont a ra an darn vrasañ eus komzerien ar yezh minoraet da vezañ divyezhek. Ne sant ket ar gomzerien all an ezhomm da vezañ divyezhek rak n'eo ket ret evit pep tra ar yezh na oa ket o hini a orin. En degouezh-se e reer anv a **zivezhegezh**, pa vefe reishoc'h ober anv a **zigslosiezh**. Rak gouzout a ra ar c'homzer a orin div yezh, hogen e doareoù disheñvel : an eil o seveniñ muioc'h-muiañ a gefridioù e-keit ma rank eben tremen gant ar bruzunou. N'int ket kevatal, en ur saviad a zigslosiezh emañ ha n'eo ket a zivezhegezh » p. 23

War an hent da vont da get emañ ar yezh orin. Ha kemplezh an istalvoudegezh zo unan eus pazennoù an hent-se.

« Ne reer ket gant ar yezh orin evit ar c'hefridioù pennañ ha troet e vo ar gomzerien da soñjal ez eo en abeg ma n'eo ket gouest ar yezh d'en ober. Disteraat a ra hec'h uhelvrud. Da lavarout eo, evit kalz eus ar gomzerien a orin, ma ne dalv ket o yezh evit ar c'hefridioù pennañ n'eus ster ebet oc'h ober ganti evit ar c'hefridioù all. Hag e teu ar yezh ofisiel da vezañ da vat yezh ar gumuniezh » p. 25

Ma fell d'ar gumuniezh treiñ penn d'ar vazh hag adperc'hennañ he yezh e ranko kaout ar palioù-se en sell :

- « a) Stankadur ar gumuniezh yezh
- b) Gwarez al lezenn

- ch) Adperc'hennañ ar c'hefridioù
- c'h) An unyezhegezh war an tir
- d) An emfiziañs » p. 26-27

Evit adperc'hennañ ar c'hefridioù met ivez evit tizhout ar palioù eo hollbouezus e vefe implijet ar yezh, ouzhpenn dre gomz, dre skrid ivez.

« Rak, ouzhpenn bezañ yezh an tiegezh, ar c'helc'hiad mignoned, an dud er straedoù ha war o labour e vo graet ganti ivez en deskadurezh, en araezioù-kehentiñ, er velestradurezh publik hag e meur a c'hennad all. » p. 30

Ha war hent an adperc'hennañ hag an normalizañ e ranker kaout ur yezh unvan :

« ur yezh standart, unvan, a vo kempouezet ganti doareoù disheñvel ar yezh » p. 30

1.3. An euskareg batua, standard ar yezh

Diwezhat a-walc'h eo deuet krouidigezh an euskareg unvan, an euskareg batua. Krouet oa bet e 1968, d'ur mare a virvilh evit ar yezh gant kresk luskad an ikastolaoù hag ar c'hentelioù noz e Bro-Euskal ar c'hreisteiz.

Met an ezhomm da gaout ur standard dre skrid a veze santet pell zo e-touez ar skrivagnerien, er 16 ha 17^{vet} kantved en em soñje skrivagnerien zo dija war ar reolennoù a rankent kemer evit skrivañ a-benn bezañ komprenet gant ar muiañ a dud⁶. Un Hengoun skrivañ kreñv a zo bet e Lapurdi er 17^{vet} kantved, al lapurdeg klasel, diazezet war euskareg an aod. En 18^{vet} kantved eo en em ledet e Bro Euskal ar c'hreisteiz an doare skrivañ implijet gant an iliz ha diazezet war euskareg Gipuzkoa. En 19^{vet} kantved e vez gwelet tud e Bizkaia o klask sevel doareoù skrivañ tostoc'h d'o rannyezh.

E 1918 e oa bet krouet akademiezh an euskareg, an Euskaltzaindia. E-touez he falioù oa sevel un doare skrivañ unvan, met d'ar mare-se e oa start c'hoazh. E 1936 e krogas ar brezel e Bro-Euskal ar c'hreisteiz ha gant trec'h Franco e paouezas ar pazioù etrezek un doare skrivañ unvan. An diktatourelzh ha moustrezezh ar yezh a oa start er bloavezhioù 40 hag 50. E penn kentañ ar bloavezhioù 60 e tiwan e Bro-Euskal ar c'hreisteiz luskadoù an ikastolaoù hag ar c'hentelioù noz. An ezhomm da gaout un doare skrivañ unvan a sav hardizh. Ar santimant zo gant tud zo eo buhez ar yezh a vez lakaet en arvar aze, pe e vo

6 Garabide elkartea, *Hizkuntzaren estandarizazioa*, Garabide elkartea, Eskoriatza, 2011.

krouet un euskareg unvan hag e c'hell bezañ ijinet un dazont evit ar yezh, pe ne vo ket hag e varvo ar yezh a-benn nebeut⁷.

E kreiz an tabutoù e oa diazez an euskareg unvan. Lod a oa evit kemer hengounioù skrivañ Lapurdi pe Gipuzkoa evel diazez ha gant ur sell kentoc'h mirour war ar yezh hag ar gevredigezh. Lod all a oa evit ma vefe diazezet war an euskaregoù a vez komzet e kreiz ar vro, kavet vez en o mesk Txillardeggi, Gabriel Aresti, tud a c'haller laret o doa ur sell araokour war ar yezh hag ar gevredigezh. War an euskareg diwezhañ-mañ oa diazezet ar c'hinnig graet gant Koldo Mitxelena en emvod meur dalc'het e Arantzazu e 1968.

Tabutoù kreñv a savas etre an daou du neuze. An -h-⁸ a deuas da vezañ simbol ar bec'h etre daou rummad tud, lakaet e oa da arouez ar marksouriezh gant an tu mirour pa oa ar soñj degas tud an hanternoz er jeu. A-benn ar fin e oa deuet an tu kreñv gant kinnig Mitxelena. Goude un nebeud bloavezhioù e-lec'h ma 'n doa ranket ar batua kavet e blas ha diskouez e galiteoù d'ar re a oa chomet enep pe etredaou, e teuas da vezañ implijet gant tost an holl hag e kreskas hardizh an embann en euskareg. Oustilh an ezhomm a oa bet santet a oa deuet a vezañ.

⁷ Zuazo Koldo, *Euskara batua : ezina ekinez egina*, Elkar, Donostia, 2005.

⁸ Kollet e Bro-Euskal an hanternoz e chom mouezhiet an -h- en hanternoz, en hengounioù skrivañ eus an hanternoz ne vez ket kavet neuze

2. Ar gevredigezh Badihardugu

Goude bezañ lec'hiet ar studiadenn ha degaset elfennoù teorikel hollek a-walc'h e fell din studial a-dost krouidigezh ha labour ar gevredigezh Badihardugu⁹ e traonienn Deba, ar gevredigezh he deus lañset programm Ahotsak. Gwelet e vo daoust d'o zachenn geografikel bevennet penaos e sellont ouzh an amzer da zont hag ouzh ar vro en he fezh. Dre o zestennoù e vo gwelet petra eo o sell war ar yezh hag he stad er gevredigezh ha petra en deus bountet warne da sevel Ahotsak hag o raktresoù all.

2.1. Traonienn Deba

E kornog Gipuzkoa en em gav al lodenn vrasañ (14) eus parrouzioù traonienn Deba, 2 all en em gav e Bizkaia hag unan all en Araba, 17 etre tout. Koulskoude e vez renket an isrannyezh a vez komzet enni e rannyezh bizkaia pe rannyezh ar c'hornog, an anv diwezhañ-mañ a denn kont, just a-walc'h, eus ar fed e treuz ar rannyezh harzoù Bizkaia er reter. Er parrouzioù tostañ ouzh ar mor e vez komzet an euskareg a ra ar pont etre rannyezh ar c'hornog ha rannyezh ar c'hreiz, ken e vez start renkañ anezhañ en eil pe eben¹⁰.

An industriezh he deus ur pouez bras en draonienn-mañ, eno oa ganet lusk ar gevelouri euskarat ha kresket eo kalz an niver a dud o chom en draonienn e-pad ar bloavezhioù 1960-70 gant tud deuet eus Bro Spagn a-bezh. E-giz-se e kaver e 2001 (EUSTAT) parrouzioù gant feurioù euskaregerien disheñvel tre, 24,34 % e Ermua (16 379 a annezidi) a zo kresket hardizh he foblañs d'ar mare-se ha 79,34 % e Oñati (10 433 a annezidi), gant ur feur a 58,62 % en draonienn a-bezh, e-lec'h e vev 132 498 annezad. Daoust da se eo bet stank tre ar raktresoù evit kas an euskareg war-raok¹¹.

2.2. Ganedigezh Badihardugu

Gwelet e vo amañ ar prosesus hir en deus degaset krouidigezh Badihardugu, n'eo ket dre

9 Erru eo poent displegañ ar pezh a sinifi Badihardugu e brezhoneg, ha n'eo ket un dra aaset. Ar verb jardun a c'hell bezañ troet evel « bezañ oc'h ... » met hep na vefe ret implij ur verb all, tost eo ivez eus « ober war dro »... An araogenn ba- a ro nerzh d'an ober, setu « krog emaoamp e-barzh » a vefe ma zroidigezh.

10 Zuazo Koldo, *Deba ibarreko euskaria*, Tier-kêr traonienn Deba, 1999.

11 op. cit.

zegouezh ma c'h eo ganet eno ha gant ar palioù lakaet da vare he c'hrouidigezh, ar re vo gwelet amañ ivez.

2.2.1. Ar prosesus betek ar grouidigezh

Tro-dro d'ar bloavezh 1990 e oa bet dalc'het emvodoù e Bergara (Gipuzkoa) gant tud a labour war-dro an euskareg en draonienn evit klask diazezañ reolennoù-skrivañ boutin evit gellout lakaat euskareg pep parrouz dre skrid met evel a laront e testenn kinnig¹² Badihardugu, n'eus ket bet a emglev ha pep hini en deus kendalc'het eus e du :

« Abalamour d'ar vank a ziazezoù teorikel hag a « furnez » ne oa ket bet deuet a-benn da lakaat an holl a-du. Pep parrouz he deus graet he hent hag un nebeud labourioù zo bet graet er bloavezhioù tremenet. Tamm ha tamm, gant striv ha labour an holl, omp bet o labourat hag o tastum son ha livioù yezh ur bern parrouzioù (Arrasate, Bergara, Antzuola, Eibar...). Herie an deiz e anavezomp mat tre corpus hor isrannyezh ; ur referañs omp e Bro-Euskal war an dachenn-se. »

Dalc'het zo bet da labourat neuze pep hini eus e du, e Eibar (Gipuzkoa), da skouer, e oa bet embannet da heul emvodoù ur strollad-labour *Eibarreraz Idazteko Oinarrizko Erizpidiak*¹³ evit termeniñ reolennoù evit skrivañ e rannyezh Eibar. An ezhomm da gavout reolennoù a oa deuet peogwir e oa bet klasket skrivañ er rannyezh-se e kazetennoù pe e labourioù tud zo hag e oa ret klask reolennoù boutin d'an holl (gwelet vo diwezhatoc'h abegoù an ezhomm-se).

E 1999 e oa bet embannet *Deba Ibarreko euskeria*¹⁴ gant Koldo Zuazo, e soñj ne oa ket ober un deskriev don eus euskareg pep parrouz (ar pezh a oa bet graet e parrouzioù zo dija) met lakaat war wel dibarderioù euskareg an draonienn e-keñver euskareg Bizkaia ha Gipuzkoa, diskouez ar pezh a unvane euskareg ar parrouzioù-se hag ivez ar pezh a cheñche. Klasket en deus skrivañ evit tud an draonienn da gentañ, en un doare eun. Displegañ a ra e raskrid stumm adwelet hag adembannet al levri, *Deba Ibarreko euskara. Dialektologia eta tokiko batua*.¹⁵ (2006) e oa aet da welet ti-kêr Eibar da ginnig e labour a-benn kaout sikourioù arc'hant evit an embann :

12 Euskara eta euskalkiak helburu, « an euskareg hag ar rannyezhoù evel pal »
<http://www.badihardugu.com/elkartea>

13 « Perzhioù diazez evit skrivañ en Eibareg »

14 « Euskareg traonienn Deba »

15 « Euskareg traonienn Deba. Rannyezhouriezh ha yezh unvan lec'hel »

« Nebeut goude e oa bet pellomzet din gant Fernando Muniozgiuren, teknikour euskareg ti-kêr Eibar. Ar pezh a oa bet graet a oa mat met goulennet en doa diganin displegañ pegoulz, penaos, pelec'h, ha perak implijout ar rannyezh ha sevel ul lodenn goustlet d'an dra-se. » p. 11

Ouzhpennet gantañ ul lodenn d'al levr a soñje dezhañ bezañ tost echu hag a-benn ar fin eo digant 11 ti-kêr eus an draonienn en doa bet sikourioù. Da heul an embann e oa bet aozet prezegennoù en draonienn a-bezh hag e miz Ebrel 2000 e oa bodet an holl dud a rae war dro an euskareg enni, a-drugarez da Fernando Muniozgiuren ur wech c'hoazh. An teoriezh a vanke d'ur mare oa bet oa deuet gant levr Zuazo hag ar « furnez », deuet gant tud yaouank marteze :

« Gant labour Koldo Zuazo hon eus bremañ teoriezh. Hag ar pezh a zo a-bouez bras, tud yaouank a zo deuet davetomp. »¹⁶

Hag e miz du 2000 e oa kinniget en un doare publik ar gevredigezh Badihardugu :

« An diazez teorikel hon eus, ar c'horpus a zo bet labourer don a-walc'h, ar reolennoù skrivañ a zo stabilaet e kêrioù zo, ar rannyezh he deus kemeret he hent e-mesk ar mediaoù-parrouz... An holl draoù-mañ tennet e kont, hon eus gwelet, un nebeud euskalogourien eus traonienn Deba, an ezhomm d'en em vodañ ha soñjet hon eus sevel ur gevredigezh. He fal arnodiñ, labourat, ha broudañ e mesk an dud hon is-rannyezh, kement a binvidikaat ha kreñvaat an euskareg batua war ar memes tro, en soñj ganimp dalc'hmat, e rank bezañ klokamantel tachenn ar rannyezh gant hini ar batua. Labourat an danvez dre gomz ha kreñvaat implij an euskareg eo an erv labour pennañ, dreist-holl e-keñver ar re yaouank. »¹⁷

2.2.2. Diazezañ ar gevredigezh

Gant entan ha nerzh eo bet savet ar gevredigezh neuze. E miz ebrel 2001 e oa embannet gante un destenn¹⁸ evit kinnig ar gevredigezh, kavet vez enni :

- un digoradur gant ur stadadenn a reont

16 *batzar hasierako agurra*, Serafin Basauri
http://www.badihardugu.com/elkartea/txostenak/batzar_hasierako_agurra

17 *Euskara eta euskalkiak helburu*. op. cit.

18 *Aurkezpen txostena* « kemenadenn ginnig »
http://www.badihardugu.com/elkartea/txostenak/aurkezpen_txostena.doc

- ur roll eus al labourioù a oa bet savet tro-dro da rannyezh an draonienn er bloavezhioù a-raok en draonienn
- un destenn evit displegañ petra e oa bet ar prosesus a oa bet betek krouidigezh ar gevredigezh
- ur roll eus ar soñjoù pennañ o deus war ar yezh
- roll o falioù
- o raktresoù evit ar bloaz 2001 gant krouidigezh 3 bodad labour ha traoù da lakaat e plas

Eus an destenn-mañ e fell din menegiñ ar stadadenn a reont eus stad ar yezh e 2001, o falioù hag ar raktresoù gant an 3 bodad labour krouet d'ar mare-se. Ar prosesus en deus degaset ar grouidigezh a zo bet gwelet ganimp a-raok. Ar roll eus al labourioù a zo bet graet en draonienn a-raok a vo lakaet a-gostez. Ar stadadenn a reont a roio un tañva eus o soñjoù war ar yezh a vo gwelet donoc'h diwezhatoc'h.

Kregiñ a reont ar stadadenn o komz eus ar pezh en deus degaset ar batua d'an euskareg. N'eus tamm douetañs ebet, tud Badihardugu a soñj dezhe eo bet un dra hag a oa ret hag a-bouez holl da sevel evit ar yezh :

« Er bloavezhioù diwezhañ-mañ omp aet kalz war-raok a-drugarez d'an euskareg batua : a) N'o deus tamm diaesamant d'en em gompren an euskaregerien a vev pell an eil re diouzh ar re all ; b) dre skrid, forzh peseurt danvez vez labouret e vez aesoc'h-aesañ deomp ; c) Kresket eo kalz an niver a euskaregerien nevez ; d) el lec'hioù gallek ha spagnolek, hag en estren-vro ivez, eo aet an euskareg war-raok e) Tostaet eo bet Bro-Euskal an hanternoz ouzh Bro-Euskal ar c'hreisteiz : evit an holl euskaregerien eo bet graet an euskareg batua ; f) ur statud all en deus degaset d'ar yezh : ur yezh vihan eo met ur « yezh » . » p. 2

Met da c'houde e ouzhpennont a zo tachennoù implij e-lec'h ma eo dereatoc'h ober gant an euskareg bro :

« Met an euskareg n'eo ket evit ma gaozfe ur zuberod gant un naparrad nemetken, an euskareg n'eo ket graet evit komz eus danvezioù uhel nemetken. Graet eo ivez evit kaozeal e-barzh hor farrouz ha tro-dro ivez, hag evit komz ivez eus hor traoù pemdeziek. Hag evit en ober eo gwelloc'h hor euskareg a-viskoazh e-keñver an euskareg unvan. » p. 2

Komz a reont da heul eus an troc'h a zo bet etre un implij a zo bet graet eus ar batua hag o yezh a-viskoazh. Chomet zo tud zo hep treuzkas ar yezh hag an dra-mañ en deus bet efedoù war he implij :

« Eus an tu all, en anv an euskareg batua zo bet implijet un euskareg divoutin a-walc'h abaoe ur mare zo, unan pell eus hor yezh pemdeziek. E-giz-se, o soñjal e oa fall hor euskareg, zo chomet kalz diouzhomp hep deskiñ anezhañ d'hor bugale.

Krog omp bremañ da welet disoc'h an traoù-mañ : An euskareg zo gant ar re yaouank n'eo ket ken mat evel oa bet c'hoant. Seblant a ra paour ha dinerzh d'ar re yaouank o-unan, skeiñ a reont d'ar spagnoleg alies. Ezhomm hon eus eus ur yezh yac'hoc'h evit an darempredoù etre mignoned. » p. 2

Dirak ar fedoù-se neuze, e kemeront an intrudu da sevel ar gevredigezh Badihardugu evit mont war-raok :

« Ha pezh a zo, ar yezhoù zo graet evit bezañ implijet, ha pa vezont implijet e rank an nen kaout plijadur ha bezañ en e aes. Ret vo ober kemmoù evit dont a-benn da dizhout an dra-mañ. Un hent hir hon eus d'ober, met KROG EMAOMP E-BARZH !¹⁹ » p. 2

Ur wech graet ar stadadenn-mañ ha kemeret an diviz diwarni da en em vodañ en ur gevredigezh evit cheñch an traoù e lakeont palioù d'o obererezh da zont :

« - Krouiñ al lec'h a vodo ar re a labour evit an euskareg e traonienn Deba, bodañ nerzhioù ha dont a-benn etre an holl da dizhout ar gwellañ disoc'hoù posubl.

- Reiñ brud d'hor yezh bro ha tennañ ar c'hemplezhoù zo stag outi. Broudañ ha brasaat implij ar rannyezhoù. Dalc'hmat gant lec'h ha kefridi ar batua sklaer en hor fenn.

- Bodañ ar c'horpus ha suraat e blas er standart.

- Yac'haat ha pinvidikaat an euskareg o labourat hag o reiñ nerzh d'ar parlantoù bro.

- Evit pezh a-sell ouzh statud ar yezh er gevredigezh, broudañ an treuzkas naturel ha kulturel. Kemer ar rummad nevez evel test, suraat an treuzkas hag azezañ ha brudañ war dachennoù an implij.

- Kenlabourat ha kenglokausañ gant raktresoù heñvel o zres hag o falioù, diwan dialuskou. » p. 13

19 BADIHARDUGU !

Notennet vez amañ un nebeud perzhioù : ar c'hoant da vodañ an dud, cheñch skeudenn an euskareg bro ha kas anezhañ war-raok, labourat war ar yezh bro, kaout efed war ar yezh er gevredigezh, gant o c'hoant da genlabourat vez gwelet penaos e sellont ouzh ar yezh en he fezh ha n'eo ket ouzh al lodenn eus ar yezh a vez komzet en o c'horn nemetken. Diwar euskareg o c'horn hag en ur labourat anezhañ e sellont ouzh ar gevredigezh hag ouzh ar vro e-lec'h ma vez komzet euskareg en he fezh.

Goude ar palioù hag evit mont pelloc'h evit ar gerioù, ha c'hell chom toull, o deus krouet 3 bodad labour²⁰ :

- Bodad labour ar statud ; amañ vez komz eus skeudenn ar yezh bro e-touez an dud. Fell a ra dezhe kas ar c'hemplezhoù yezhel kuit ha tostaat an dud ouzh o yezh bro. Kreñvaat an treuskas naturel ha sevenadurel. Evit en ober e vank dezhe labourat a-gevred gant an tier-kêr.

- Bodad labour ar c'horpus ; gwelet hon eus e oa bet labouret pep hini eus e du betek bremañ, ar bodad labour-mañ a zo evit bodañ al labour bet graet ha mont war-raok a-unan, kavout un diskoulm stroll evit an doare-skrivañ, embann taolennoù gant diverrañ ar verboù gant sikour an tier-kêr.

- Bodad « berbeta beroa »²¹ : Bodañ ar skridoù teorikel bet skrivet gant ar gevredigezh.

Ouzhpenn d'an 3 bodad labour-se bet lakaet e plas o doa embannet ervioù labour all e 2001, en o zouez :

- Derc'hel darvoudoù ha devezhioù studi tro-dro d'ar rannyezhoù

- Sevel ul lec'hienn internet

- Sevel ur servij kuzuliañ

- Boulc'hañ koulzadoù emskiantekaat

- Embann levrioù

- Sevel levraoueg ar rannyezhoù e-lec'h vo kataloget an holl labourioù bet kaset da benn en-dro d'an tem-se

20 Pajennoù 15-16

21 « Ar yezh tomm »

2.3. Sell Badihardugu war ar yezh

Tro hon eus bet dija da welet un tammig petra eo mennozhioù ar gevredigezh war ar yezh en ur gomz eus he orinoù ha diazezoù. Un destenn a ro da gompren donoc'h petra int.

Skrivet eo bet gant Koldo Zuazo e miz Kerzu 2001 hag e vez kavet el levr kentañ bet embannet gant Badihardugu, *Deba ibarretik euskararen herrira*²². Laret hon oa e oa eñ en doa digaset an diazezoù teorikel o doa manket betek neuze a-drugarez d'an displegadennoù a roe e-barzh *Deba ibarreko euskeria*. Addisplegañ a ra e soñj el lodenn gentañ eus al levr, *Hizkuntza egitasmoa*²³. An eil lodenn eus al levr, *Hizkuntza ezaugarrixak*²⁴, a zo bet skrivet etre 55 den eus an draonienn evit diskouez ar pezh a zo boutin gant euskaregoù an draonienn hag ar pezh a zo disheñvel eus an tu all. Ne oa ket bet graet un deskrivadenn glok eus euskareg pep parrouz, ar pezh a oa bet graet e parrouzioù zo ha war ober e parrouzioù all.

Heuliet vo an destenn skrivet gant Koldo Zuazo. Rannet eo e 3 lodenn, un digoradur e-lec'h e veneg palioù ar gevredigezh Badihardugu, al lodenn gentañ e-lec'h vez komzet eus an diazezoù evit tizhout ar palioù (displeget en digoradur) hag an eil e-lec'h vez komzet eus an hentoù evit tizhout anezhe. Evit an 2 lodenn diwezhañ e-lec'h e c'h a donoc'h ar preder e vo heuliet an destenn da gentañ ha graet evezhiadennoù war-lerc'h.

2.3.1. Ar palioù

En digoradur neuze e komz eus ar pal kozh a zo da aozañ ar yezh :

« An euskareg e-unan a zo disrannet, ha klokaat hag aozañ ar yezh eo hor redi gentañ. Ar pal-mañ n'eo ket eus bremañ, ha pell zo e traonienn Deba a zo bet graet pazioù war an hent-se. » p. 10

Komz a ra pelloc'h eus an abegoù a zo bet evit krouiñ Badihardugu hag o c'hoant da rannañ

22 « Eus traonienn Deba da vro an euskareg ». Gant an anv-se e welomp mat o c'hoant da reiñ ur sell gwriziennet en ul lec'h (traonienn Deba) ha reiñ anezhañ d'ar vro a ra gant ar yezh (n'eo ket un dra hengounel komz eus bro an euskareg).

23 « Raktres yezh »

24 « Dibarderioù yezh »

o doare da welet an traoù gant al levr-mañ :

« 3 abeg pennañ oa evit sevel ar gevredigezh : reiñ nerzh d'an euskareg, gwelaat yec'hed an euskareg hag ober gant an euskareg en un doare aes ha plijus. Krog emamp da labourat en hor bro, e traonienn Deba, met dre ma welomp eo an euskareg d'an holl, sellout a ra ar gevredigezh Badihardugu ouzh Bro-Euskal a-bezh, hag asambles gant an holl euskaregerien a rankomp labourat. A-benn ar fin, diazezet e traonienn Deba, eo da vro an euskareg a-bezh hon eus c'hoant da reiñ hor doare da welet hag hor nerzh. An dra-mañ eo just a-walc'h hor lugan : EUS TRAONIENN DEBA DA VRO AN EUSKAREG. » p. 11

2.3.2. An diazezoù evit tizhout ar palioù

Da heul e teu al lodenn gentañ e-lec'h ma vez komzet eus an 3 ahel a ya d'ober diazez ar strategiezh evit tizhout ar palioù :

« a) an euskareg batua, b) an euskaregoù bro, ha ch) koponantoù all ar yezh » p. 12

a) Ar batua a zo bet un ijinadenn dreist-ordinal evit lakaat an euskareg war hent an normalizañ emezañ, setu ar pezh en deus digaset :

« 1. A-drugarez d'an euskareg batua e c'hell en em gompren an holl euskaregerien.

2. A-drugarez d'an euskareg batua e c'hellomp, herie an deiz, komz eus forzh peseurt danvez – diwar-benn sujedoù uhel ha teknikel ivez – en euskareg.

3. A-drugarez d'an euskareg batua emamp krog da sellet ouzh ar yezh hag ouzh ar vro en o c'hlokausted. Trec'h omp war harzoù an tiriadoù hag ar rannyezhoù, hag en tu all da diriad ha rannyezh an nen hon eus lakaet anat ha gwelus Bro-Euskal hag an euskareg. Evit laret en ur mod, AN EUSKAREG BATUA EN DEUS GRAET EUSKAREGERIEN AC'HANOMP.

4. A-drugarez d'an euskareg batua en deus kresket spontus an niver a dud o teskiñ euskareg.

5. A-drugarez d'ar re a zo o teskiñ euskareg eo bet brevet harzoù an euskareg a yae war strishaat. E holl kornioù Bro-Euskal e vez kavet tud a oar euskareg ha n'eo ket e Bro-Euskal nemetken, er bed a-bezh a zo dionte. Ablamour da se, ar ger Bro-Euskal, e unan, a zo deuet da vezañ bihan deomp , hag evit ober anv eus an holl euskaregerien e rankfemp implij BRO AN EUSKAREG.

6. A-drugarez d'an euskareg batua eo deuet an euskareg da vezañ « ur yezh ». Ur yezh vihan bepred ; met ur yezh memestra. Hag evel-just, bezañ ur yezh a ro lorc'hañs. Nebeutoc'h nebeutañ eo, herie an deiz, ar re vezhus da vezañ euskareger. » p. 13-14

Ne vez ket kaoz muioc'h eus an ahel gentañ, ar batua, dre ma vez anat a-walc'h ha tremen a ra Zuazo d'an euskaregoù bro, e-lec'h e vo komzet kalz donoc'h eus ar pezh a c'hell digas.

b) Da eil neuze, vez komzet eus an euskaregoù bro, dispriziet ha dismegañset abaoe pell, bras eo koulskoude ar profit a c'heller tennañ dioute hervez Zuazo :

« 1. A-drugarez d'an euskareg bro e c'hell an treuzkas etre ar vugale hag o zud, pe o liamm dre ar yezh bezañ kreñvaet.

2. A-drugarez d'an euskareg bro e c'hell bezañ kresket ar santadur hag ar c'hrouiñ.

3. A-drugarez d'an euskareg bro e c'heller sevel un euskareg gwelloc'h, reishoc'h ha kreñvoc'h.

4. A-drugarez d'an euskareg bro e c'heller aesaat ha primaat deskadurezh an euskareg. » p. 14

Pep hini eus an digasadennoù-mañ a vez displeget donoc'h ha spisoc'h gantañ war-lerc'h, diverrañ a rin anezhe.

1. Liamm ar yezh etre ar rummadoù

Liann ar yezh etre an dud hag o bugale a zo gwan e traonienn Deba, hag abaoe pell eme Zuazo. Ar skoilhoù lakaet d'an euskareg gant Franco hag ar mor a dud deuet eus proviñsoù all Bro Spagn da labourat e-barzh industriezh an draonienn er bloavezhioù 60-70 eo abegoù pennañ an dra-mañ. E tiegezhioù zo e oa bet paouezet da gomz euskareg hag e re all e oa bet dalc'het kreñv d'en ober.

Ouzhpenn d'an abegoù pennañ-mañ eo ret menegiñ ar reveulziñ bras a zo bet gant an euskareg d'ar mare-se gant krouidigezh an ikastolaoù, ar skolioù-noz hag ar batua. Ma c'h eo bet reizh ha just ar yezh unvan krouet, an hentoù d'implij ha da ledanaat anezhi n'int ket

bet kement all a soñj Zuazo.

« Da gentañ eo ret kemer e kont emañ pell tre ar skouer yezh kemeret evit ar batua hag euskareg traonienn Deba. Evel oa ret ober, e oa bet diazezet ar Batua war rannyezh ar c'hreiz, hag e traonienn Deba eo rannyezh ar reter an hini vez komzet. Eus an tu all eo bet ledanaet ar batua re fonnus, ha buan tre en deus leuniet an holl dachennoù uhel. An iliz eo bet an nemedenn nemeti : o terc'hel gant hengoun ar c'hantvedoù a-raok, euskareg Gipuzkoa a veze implijet en iliz, dre vras. » p.15-16

Krouet oa bet ar batua dindan Franco, gant nebeut a sikour ha gant ur bern enebourien ha skoilhoù. En un doare start e-giz-se n'haller ket aozañ an traoù evel zo gleet, eme Zuazo, ha pa weler ouzhpenn ar riskl bras e varvfe ar yezh d'ar mare-se. Graet zo bet evel zo bet graet ha gwelloc'h evit pezh e vije bet soñjet a lar-eñ.

Pa dremener d'an amzer a-vremañ ha pa seller ouzh an dazont a zo traoù eo ret gwellaat hervez Zuazo. Eus un tu emañ evit ma vefe diazezet an implij dre gomz er parrouzioù euskarek war an euskareg bro implijet enne ha 4 ahel a wel evit en ober : an ti, ar straed, ar skol hag ar mediaoù lec'hel.

Laosket vez a-gostez, evit poent, an ti hag ar straed gantañ evit sellet ouzh ar skol hag ar mediaoù lec'hel.

N'eus tamm douetañs ebet evit Zuazo e ranker diskouez an euskareg unvan hag al live yezh uhel er skol met ne wel ket ar redi d'en ober gant bugale 3-4 bloaz. Er parrouzioù euskarek e ranker loc'hañ eus an euskareg a vez komzet enne, ha ma ne oar ket ar c'helener hemañ e rank-eñ kaout doujañs en e geñver emezañ.

Evit Zuazo n'haller ket laret d'ur bugel 4 bloaz eo ur fazi laret *eguna*. Ken reizh evel *osteguna* eo *eguna*²⁵. Hervezañ e ranker doujañ da vat ouzh dibarderioù ar rannyezhoù e kentañ derez an deskadurezh. Goude ivez evel just, ha hep disprizañ anezhe e rankont bezañ klokaet tamm ha tamm gant ar batua. E-giz-se vo tizhet, ouzhpenn bezañ eus Arrasate, Bergara..., lakaet anezhe da en em santout eus Bro-Euskal hag euskareger, eme Zuazo.

Gant ar pal-se e c'hell ar mediaoù sikour ivez emezañ. Evel-just e mediaoù Bro-Euskal a-bezh e rank ar batua bezañ implijet, met er mediaoù parrouz, dreist-holl er parrouzioù euskarek, e ranker ober mod all. Er re-se e rank an euskareg bro kaout e blas : brasoc'h er

25 Div furm evit laret « ar yaou », osteguna eo ar furm implijet ar muiañ e batua

re dre gomz (radio ha skinwel) ha bihanoc'h moarvat dre skrid (kazetennoù ha kelaouennoù).

Un dra hollbouezus e tegasfe an dra-mañ a lar Zuazo. Kollet vefe ar vrizhkredenn eo fall ha gros euskareg an dud, fiziañs ha surentez da gomz a vefe kemeret. Hag e-giz-se ne vefe ket mezh gant an dud d'ober gantañ ha ne vo ket aon da zeskiñ anezhañ d'ar rummadoù da zont.

Just a-walc'h, alies o deus bet klevet tud ar vugale hag an dud deuet, e euskareg, digant ur plac'hig pe ur paotrig o tont maez eus ar skol e c'h aent fall en euskareg pe ne ouient ket euskareg, a lar Zuazo. Eus un tu eo mat a lar-eñ, diskouez a ra eo nec'het ar vugale gant ar yezh a ranker implijout hag a-wechoù gant gwir abeg pa teskouezont e vez re laosk an dud, met n'eo ket gant gwir abeg pa vez laret eo fall *egüena, mendixa, nioa/nijua/nixe*²⁶ laret gant tud kozh.

« Gwir eo n'eo ket euskareg batua, met euskareg eo avat. Marteze ne oar ket an hini a gomz e-giz-se euskareg batua, met euskareg a oar. Arabat deomp ankouaat, **an euskareg eo ar yezh, hag ar batua ul lodenn eus ar yezh, nemet ur parlant eus ar yezh-se.** Ul lodenn hollbouezus ha n'hellomp ket ober hepti, a dra sur, met **n'eo ket ar yezh en he fezh ha n'eo ket ar parlant mat nemetañ.** » p. 17

Pezh zo, klevet gante tamalloù o bugale, gwelet gante al live yezh uhel skrivet e batua en o farrouz, e soñj da galz a gerent eo fall, direizh, didalvez o euskareg eme Zuazo. Ha chom a reont mut. Kuzhat a reont o euskareg ha ne dreuzkasont ket anezhañ. Ha ne gredont ket reizhañ fazioù o bugale (kenkaz e rafent) . Lakaat a ra Zuazo ar goulennoù a sav e-touez an dud : Piv omp ni eta evit reizhañ an euskareg a vez kelennet er skol ? A soñj tud zo. Ha ma vez gwashaet ganimp ar pezh a zo reizh ? A soñj kalz a dud all.

Pezh a zo, a lar Zuazo, an doare da gomz zo gant ar gomzerien yaouank a rank bezañ reizhet dalc'hmat. N'eo ket er broioù disframmet evel Bro-Euskal nemetken met er broioù evel Bro-C'hall ha Bro Spagn ivez. Ne vez ket desket ur yezh eus an eil deiz d'egile a ouzhpenn Zuazo. Tamm ha tamm e vezont desket, ha betek bezañ desket e teu implijoù fall war wel. Kemer a ra skouer ur gêr spagnolek unyezhek eus bro Guadalajara e-lec'h e laro ur bugel « se me ha rompido la bici », hag e dud a laro dezhañ n'eo ket reizh hag e ranker laret « roto ». An dra-mañ eo a-benn ar fin liamm ar yezh, a lar Zuazo, hag al liamm-se an

26 « Mendixa » (ar menez) zo ur stumm da laret « mendia », « nioa/nijua/nixe » a zo furmoù da laret « noa » (mont a ran)

hini eo zo troc'het e Bro-Euskal (E traonienn Deba hag e kalz a lec'hioù all), pe d'an nebeutañ bet gwanaet.

« Evit ma padfe an euskareg en ur mod bev ha yac'h, neuze, eo hollbouezus al liamm etre ar rummadoù. Just a-walc'h, abalamour en deus padet al liamm-se eo chomet bev ha yac'h an euskareg betek bremañ, peogwir an euskareg n'eo ket bet kelennet er skolioù a-viskoazh, n'eo ket bet implijet er velestradurezh a-viskoazh. An dud ba'r gêr, gant ar vignoned o c'hoari, ul lid ur wech an amzer gant ar person en iliz, ar bertsolarien²⁷ er festoù, ar re-se eo bet skouer ha kelennerien an euskareger. » p. 18

Bremañ zo 30 bloaz zo e veze laret e vefe bet saovetaet an euskareg ma antrefe er skol hag er skinwel a lar Zuzo. Antreet eo an euskareg er skol hag er skinwel ha n'eo ket saovetaet mod ebet evit afer se.

« Bremañ emamp krog da welet pelec'h emañ hor fazi : ar skol hag ar skinwel a zo binvioù mat, n'haller ket ober hepte, met n'int ket ar re nemete ha trawalc'h. An ti eo, ar familh, ar c'helenner kentañ, ha hemañ eo moarvat diwar an holl an hini pennañ ha pouezusañ. » p. 18

Honnezh eo an hent a wel Zuazo evit gwellaat liamm ar yezh. Er c'hornioù euskarek evel traonienn Deba, ar yezh vez komzet enne a rank bezañ kreñvaet hag implijet dre gomz, ha n'eo ket el live yezh etre kamaradoù nemetken, met el liveoù yezh uhel ivez.

2. Ar santadur

Ul liamm eeun zo etre ar santadur hag al liamm etre ar rummadoù. Pa gomz Zuazo eus ar santadur e wel 2 varregezh a vez kavet enni :

« Eus un tu eo *kaout ur soñj war ar yezh*, hag eus an tu all eo *bezañ gouest da grouiñ yezh* » p.

19

Ar varregezh kentañ eo an hini a lak ac'hanomp d'ober an diforc'h etre ar pezh a zo brav/vil, dereat/diazaz. Hervez Zuazo eo goeñvet un tamm ar ouestoni-se en draonienn. Alies ne vez ket graet nemet adlaret ar pezh a zo bet gwelet pe klevet.

Evitañ zo tri degouezh e-lec'h ma vez gwelet an dra-mañ :

27 Ar bertsolari eo an den a gan bertso-où, gwerzennoù kanet war ar prim, un doare kanañ dibar a zo e Bro-Euskal

a. Er rannyezh he unan, ne vez ket graet un diforc'h sklaer etre al liveoù yezh, hini ar c'hamaradoù hag al live yezh uhel da skouer. Pep tra a vez aotreet e anv ar rannyezh, hag alies e tesach ar yezh da traoñ. Kemer a ra skouerioù :

Ma soñj d'an dud eo ar sonadurioù -tt- ► -tx-²⁸ , -d- ► -r-²⁹ hag an troioù-lavar « lo ke pasa » « por zierto » « derrepente »³⁰ traoù arouezius eus ar rannyezh pe implijoù a zo da vroudañ e faziont penn da benn a lar Zuazo, ha :

« Gouzout ober an diforc'h etre ar pezh a zo al live « etre kamaradoù » hag al live yezh uhel e diabarzh ar rannyezh eo ar gentel gentañ. » p. 19-20

b. Gwelloc'h eo ober mat an diforc'h etre ar rannyezh hag ar batua. Un nerzh unvaniñ eo ar batua ha digantañ e rank bezañ kemeret kalz a c'herioù hag a droioù-lavar. Gerioù a live sevenadurel uhel met el liveoù yezh izeloc'h ivez. Met pa vezer oc'h implij ar rannyezh, ar pezh ne vez ket kavet er rannyezh eo an hini da vezañ kemeret er batua. N'haller ket lakaat a-gostez, da soñj Zuazo, an traoù a zo bet a-viskoazh er rannyezh evit erlec'hiañ anezhe gant ar batua. Pe laret mod all :

« Astenn ar rannyezh e rank ar batua bezañ ha n'eo ket he distrujer pe he mouger » p. 20

Kemer a ra Zuazo ur skouer lennet gantañ en ur gelaouenn eus traonienn Deba e-lec'h vez implijet ereadurezh ar batua gant gerioù ar rannyezh. Evitañ e vefe bet kalz gwelloc'h ober gant ereadurezh ar rannyezh en degouezh-se.

« N'eo ket saourus tamm ebet meskañ diabeg ar batua hag ar rannyezh, hag oc'h implij ar rannyezh, seul yaouankoc'h seul techetoc'h e vezer d'ober ar fazi-se. » p. 20

ch. An euskareg hag ar spagnoleg a vez mesket re alies diabeg ivez hervez Zuazo. Kemer a ra ur skouer all tennet eus ur gelaouenn eus traonienn Deba e-lec'h vez implijet ur c'halk eus ar spagnoleg randonus a-walc'h, n'eo ket saourus an disoc'h evitañ ha simpl koulskoude an diskoulm :

« n'hon eus nemet gwelet ha deskiñ penaos a ra hor zud hag ar re gozh » p. 21

Ha reiñ ra ar frazenn adkempennet o heuilh an diskoulm meneget gantañ. Evitañ eo bet

28 Aitta ► Aitxa (Tadig), maitte ► maitxe (karout)

29 Edan ► Eran (evañ), bide ► bire (hent)

30 Diwar ar spagnoleg : « pezh zo », « sur », « a-greiz holl »

simpl an diskoulm ha bras an diforc'h etre an div frazenn, brizheuskareg eus un tu, euskareg eus an tu all. Ha klozañ a ra war an afer-se e-giz-se :

« E berr komzoù, ma mijemp un tamm a santadur e rafe drouk d'hor divskouarn seurt implijoù, met an troc'h e liamm ar yezh en deus degaset ac'hanomp betek amañ, hag evel just an doujañs hag ar boem diharz a vagomp e-keñver ar spagnoleg. » p. 21

An eil gouestoni meneget gant Zuazo a zo stag ouzh ar santadur eo ar c'hrouiñ yezh. Ur gudenn sirius eo evitañ rak hep ur c'hrouiñ dibaouez n'eus ket a yezh vev. Hag ar gouestoni-se ivez a wel-eñ gwan e-touez an dud e traonienn Deba. N'eus ket a ouestoni vras da grouiñ gant al lodenn vrasañ eus ar gomzerien. Tost bepred e vez kalket pe kopiet ar spagnoleg ha pa vez savet traoù a vezont a-dreuz da soñj Zuazo.

Ne ra ket meneg eus kopiadennoù pe kalkoù diwar ar spagnoleg amañ, eus an dra-se zo bet kaoz a-raok. Komz a ra Zuazo eus gerioù nevez savet fall d'e soñj.

Ar skouerioù zo tennet diwar kelaouennoù eus traonienn Deba. Ar gerioù *ahalbidetu*³¹ ha *bideragarri*³² savet diwar *bide*³³ a zo fall hervez santadur Zuazo. Ma n'haller ket implijout **etxetu*, (diwar « ti ») **kaletu* (diwar « straed ») n'haller ket ivez (diwar « hent ») *bidetu*, ha ma n'haller ket implijout *bidetu* n'haller ket *ahalbidetu*. Memes mod gant **etxeragarri*, **kaleragarri* a ra dezhañ soñjal dre ar santadur eo fall implij *bideragarri*.

Gant *ekidin*³⁴ eo un abeg all a lak Zuazo da lakaat anezhañ a-gostez dre ar santadur. N'eo ket ur ger a veze implijet e lec'h ebet nemet en un nebeud levrioù. Hag evitañ e ranker implij da gentañ ar gerioù anavezet gant an dud en un doare ledan ha klask chom hep implij re deuet eus sistemoù bihan. Ur rezon all a lak anezhañ da lakaat seurt gerioù a-gostez. Ne vezent ket miret aezet e penn an dud, gerioù savet all evel *saihestu*³⁵ ha *saihesbide*³⁶ eme Zuazo a vez miret aezet rak e c'hell bezañ divinet o ster dre ma vez implijet stank *saihets*³⁷ ha *saiheski*³⁸.

Diwar ar skouerioù-mañ e ra ar stadadenn-se :

« Evit ma rafe an dud unan gant ar yezh, evit ma c'hoarife ha kavfe plijadur an dud gant ar yezh, eo

31 « Reiñ posubl »

32 « sevenadus »

33 « hent »

34 « Paraat »

35 « Paraat »

36 « Diheñchadur »

37 « kostez »

38 « kostezenn »

sklaer e ranko bezañ ur yezh tost, savet e Bro-Euskal gant euskaregerien. Hent-all ne en em wrizio ket, ne gemero ket nerzh hag e vo displijus. » p. 24

Ha soñjal a ra dezhañ eo sur ar yezh da vervel ma vez pellaet re eus ar yezh pemdeziek.

Ouzhpennañ a ra Zuazo war ar santadur :

« Reiñ nerzh d'ar santadur n'eo ket mod ebet un dra aezet, met un dra a ranker kaout en soñj, n'eo ket un dra enganet nemetken, labouret ha diorroet a vez. Sikour a ra kalz an nen, just a-walc'h, kaout skouer ar ger hag ar barrouz. » p. 24

Ha da addont war gudenn ar skol :

« Ma vez diskouezet er skol d'ar re yaouank a-vremañ n'eo ket mat skouer ar ger hag ar barrouz, peseurt santadur a vo gante pa vint bras ? » p. 24

Klozañ a ra o komz eus ar c'hreiz a rank ar c'herioù euskarek bezañ a-fed skouer yezh :

« An hini a zesk e Londrez pe Barcelona en do nebeut a skouerioù dindan an dorn. Hini dre gomz ar c'helenner, hini dre skrid al levrioù hag ar pezh en do klevet e lec'h-mañ-lec'h a vo e skouerioù nemete. Met an hini ganet e Antzuola pe Aramaio en deus e skouerioù, hag abalamour d'an dra-se e laran e rank bezañ roet nerzh da yezh ar parrouzioù euskarek, hag abalamour d'an dra-se e laran e rank ar barrouzioù euskarek bezañ skouer an euskareg, kreiz an euskareg. » p. 24-25

Amañ e c'hallomp lakaat war-wel ar fed e tigas Ahotsak.eus dre internet skouerioù euskareg bro d'an hini a vez o chom er-maez eus ar parrouzioù euskarek. Un tamm eus ar parrouzioù euskareg evel skouer ha kreiz ar yezh en em gav a-wel hag a-glev d'an dud daoust ma ne vefent ket o chom enne.

3. Reizhded ar yezh

Amañ e komz Zuazo eus ar c'hoant a zo gant tud zo da wellaat diabeg o euskareg oc'h implij lavarennoù en un doare fall. Kemer a ra skouer *zerbaiti buruz*³⁹ a zo deuet da vezañ mil implijet pa lar Zuazo ne vez ket implijet nemet en Iparralde ha gant ur ster disheñvel ouzhpenn, hini « war-zu » e brezhoneg. D'e soñj eo unan bennak ha n'en doa ket komprenet an implij en deus ledet anezhañ a-dreuz e-touez an dud gant ar c'hoant « ober gwelloc'h ». Evit Zuazo e libr an dud d'ober gant an implij-se met ret eo gouzout eo reizh ha dereat an

39 « komz diwar-benn un dra bennak »

implijoù a zo er rannyezh.

« Ar pezh a zo bet euskareg betek bremañ a dalc'ho da vezañ euskareg, ha sur on ouzhpenn, ma kemeromp evel diazez an euskareg bet desket digant hor zud ha ma heuliomp ar c'huzulioù roet dimp gant hor santadur e rimp gant ur yezh gwelloc'h, reishoc'h ha yac'hoc'h eget an euskareg a reomp gantañ « dre redi gwellaat ». » p. 25

Ouzhpennañ a ra ur wech all eo pouezus e vefe ar yezh plijus da implij.

« Evit ma vefe ar yezh plijus da implij eo ret dezhi bezañ tost ha nes. Evel en doa laret ha skrivet Fernando Muniozguren, efedus eo an euskareg afektivel. » p. 26

4. Aesaat an euskarekaat

Abaoe pell a zo bet tud o teskiñ euskareg. Dre deskiñ ha gouzout euskareg Eibar eo deuet da vezañ Eibarriz ar re deuet da vevañ di a-raok brezel 36 hervez Zuazo.

Hag abaoe ar bloavezhioù 60-70 eo kresket spontus an niver a zeskidi e Bro-Euskal a-bezh ha pelloc'h ivez a-drugarez d'ar batua, an ikastolaoù hag ar c'hentelioù noz. Met amañ ivez zo peadra da wellaat a lar Zuazo.

« Hep mar eo an euskareg batua a ranker kelenn d'ar re nevez krog gant an euskareg. Met sklaer eo n'hall ket ar batua-se bezañ ar memes hini e Tafalla hag e Lesaka⁴⁰, e Baiona hag e Baigorri⁴¹. » p. 27

Ret eo ober an diforc'h eme Zuazo etre ar c'herioù euskarek hag ar re n'int ket hag e-diabarzh ar re n'int ket ivez. Er re n'int ket, ret eo diskouez ur batua tost ouzh euskareg Lapurdi ha Nafarroa Izel e Baiona hag unan tost ouzh euskareg Nafarroa Uhel e Tafalla. Ret eo kaout en soñj gant piv vo an deskard e darempred ha gant piv e komzo.

Betek bremañ, da soñj Zuazo, e veze kelennet euskareg ur Vro-Euskal difetis pa rank an dud ober gant an euskareg en o farrouz.

Da skouer e rank e traonienn Deba bezañ diskouezet ar gerioù hag al lavarennoù a zo eus an draonienn ha batua war an dro. Hervez soñj Zuazo eo gwelloc'h eus un tu, e-touez an traoù a zo batua, reiñ an tu-kreñv d'ar gerioù a vez implijet e endro an deskard hag eus un tu all, chom hep diskouez an traoù eus « ar c'hogn » er penn kentañ a lakfe anezhañ da vezañ start da gompren e lec'h all.

40 O div e Nafarroa Uhel, Lesaka ur ger euskarek da vat ha Tafalla en dachenn e-lec'h eo bet kollet ar yezh.

41 O div en Iparralde, Baigorri ur ger euskarek da vat ha Baiona en dachenn e-lec'h eo bet kollet yezh.

Ret eo diwall diouzh ar gerioù ne vezont ket implijet e-lec'h e vev an deskard er penn kentañ ha chom hep reiñ sinonimoù ha lavarennoù luziet ne sikourint ket anezhañ da vezañ komprenet pe da gompren ar re all eme Zuazo.

Ret eo tennañ kont ivez eus ar vorfologiezh, an taol-mouezh hag ar fonetik a vez kavet e-lec'h-mañ-lec'h ha diskouez re e endro d'an hini a zo o teskiñ.

E-giz-se, da soñj Zuazo, e vo degaset an traoù-mañ :

« Eus un tu e teskint euskareg gant muioc'h a galon. Dalc'hmat vez plijus hag e tomma kalon an dud, ur wech er-maez eus ar c'hentelioù-noz, kompren ar pezh a lar un den all ha bezañ komprenet gant un den all. Er c'hontrol, pa vez gwelet ne vez ket implijet ar pezh bet desket er c'hentelioù-noz er straedoù e c'h a da traoñ ar c'hoant da vont war-raok.

Eus an tu all, ma vez tost a-walc'h euskareg ar c'hentelioù-noz ouzh an hini a vez implijet bemdez en em lec'hio primoc'h an deskard, ha berroc'h – hag evel-just marc'hadmatoc'h – e vo hent an deskiñ. Ma vez pell euskareg ar c'hentelioù-noz diouzh hini ar straed, e vo skuizhusoc'h an deskiñ, ha goude bezañ desket ivez, ma vez start an implij e c'h aio d'an aesañ, ha skeiñ d'ar spagnoleg eo an aesañ alies e-barzh hor c'hevredigezh. » p. 29-30

Evit echuiñ e tegas Zuazo da soñj eo « labour » hag « arc'hant » deskiñ euskareg, ha ret eo klask skañvaat ar bern labour-se ha bihanaat ar c'hementad arc'hant-se. An dud a zo o kelenn (ha Zuazo en em lak e-barzh) o deus traoù da wellaat neuze.

ch) koponantoù all ar yezh

E penn kentañ al lodenn-mañ e tegas Zuazo da soñj traoù a zo aet war-raok a-drugarez d'ar batua : an traoù diazez a zo dibabet ha reolenet, degemeret eo bet penn da benn gant ar re a labour en euskareg, daoust dezhañ bezañ nevez eo bet desket gant ur bern tud a ra gantañ en un doare reizh.

Met evitañ eo chomet stanket an dud en un tabut diboell, hini **ar batua pe ar rannyezhoù**. Diboell hervezañ peogwir an holl a c'h a d'ober an euskareg, parlantoù an euskareg int. Ar gudenn n'eo ket eus an daou pehini implij, met pelec'h, pegoulz implij unan pe egile.

Un abeg all a lak Zuazo da laret eo un tabut diboell. Parlantoù all c'hoazh he deus ur yezh : yezh ar vugale, yezh ar re yaouank, yezh micherioù zo... hervez an degouezhioù kevredigezhel ha sevenadurel, hag an holl anezhe a ra pinvidigezh ur yezh. Al lodennoù all

eus ar yezh a zo bet lakaet a-gostez abalamour d'an tabut batua/rannyezhoù ha war goll int bet e-pad keit-se.

Da heul e kemer Zuazo skouer ar skrivagner a rank lakaat euskaregoù disheñvel d'al laer ha d'ar barner, d'ar polis ha d'ar politikour. Ma vefe ar memes liv ha live yezh gant an holl e vefe displejus an disoc'h. Hervezañ a zo tud e Bro-Euskal o defe c'hoant e vefe ar memes euskareg gant kement den ha kement degouezh zo holl. Ha d'ouzhpennañ :

« Pegoulz e vo merzhet eo paouraat an euskareg an dra-mañ ? Ha pegoulz e vo merzhet e tilez an nen da vont en ur yezh all, an hini a zo paour ha dister dezhañ. » p. 31

Evit en em rentañ kont eus an dra-se e lak Zuazo war-wel ar pezh a c'hoarvez gant ar re yaouank. Al lod brasañ a zesk euskareg er skol. Evit komz ha pleustriñ danvezioù ar skol n'o deus tost kudenn ebet. Ar c'hudennoù a sav ur wech er-maez eus ar c'hlas pa en em gavont etre mignoned. En degouezhioù-se n'o deus ket an euskareg evit bezañ en o aes. An hini desket er gêr ne glot ket hag an hini desket er skol nebeutoc'h c'hoazh, a lar Zuazo.

Evel ma zo bet labouret ha roet nerzh d'ar batua e rank bezañ graet gant ar parlantoù all a c'h a d'ober ar yezh da soñj Zuazo. Ober ra meneg neuze eus 3 fal a zo gant Badihardugu :

- « a) C'hoant hon eus da yac'haat ha reiñ nerzh da yezh ar vugale
- b) C'hoant hon eus da yac'haat ha reiñ nerzh da yezh ar re yaouank
- ch) C'hoant hon eus da yac'haat ha reiñ nerzh d'ar parlantoù ha d'al luc'hajoù micherioù » p. 32

Goude-se e komz eus pep hini anezhe hag eus ar c'hudennoù a sav.

Yezh ar vugale a zo bev c'hoazh e-touez an dud e traonienn Deba. « Ura » (dour) vez laret « mama », « esnea » (laezh) « nene », « karmeloa » (karamel) « mamelo » ha « automobila » (oto) « popo ». Oc'h implij hag o adlaret silabennoù berr a vez graet e yezh ar vugale a verzh Zuazo. Hag ouzhpennañ a ra eo aet war vihanaat gouiziegezh ar yezh-se e-keit ma rae bec'h an tabut batua/rannyez. Kemer a ra ur skouer bet klevet gantañ pa oa ur vaouez o komz d'ur bugel bihan.

« - Emon besito, kariño ! ⁴²»

N'eo ket gant euskareg e-giz-se e c'h aio war-raok d'e soñj.

42 « - Ro ur bisou, cheri » klasket am eus adreiñ gant ur meskaj brezhoneg/galleg ar meskaj euskareg/spagnoleg

Ur yezh dezhe o-unan o deus ar re yaouank, hag a-douez an holl eo homañ an hini a grou ar muiañ, a lar Zuazo. Ar re yaouank eo ar re a grou gerioù hag a gemm ar yezh ar muiañ. Met kemer a ra ur skouer all bet klevet gantañ da vare an distaolioù en Eibar.

« - Bi milla pelatan, kriston kamiseta guapua erosi dot, tio ! »⁴³

Merzhout a ra Zuazo eo brav klevet daou zen yaouank oc'h ober gant an euskareg e kreiz-kêr Eibar, met gant *t-shirt kanoñ, mek* e oa bet lakaet d'en em soñjal war ar santadur, ar ouestoni da grouiñ hag euskareg an amzer da zont.

Evit ar yezhoù pe al luc'hajoù micher e lar Zuazo zo 3 strollad tud a gustum krouiñ luc'hajoù : ar studieren, ar vedisinerien hag ar brizonidi. Met al luc'hajoù a zo koshoc'h evit ar pezh a vefe ret.

Eus daou du e c'heller tennañ diskoulmoù d'ar c'hudennoù-se hervez Zuazo.

Da gentañ eo ret anavezout mat ar yezh a implij ar rummadoù koshoc'h hag ar yezh a implijont etreze. An dra-mañ zo aezet da dud traonienn Deba, hervez Zuazo, dre ma zo komzerien o deus tremenet o buhez pad en euskareg. Hag an dra-mañ eo an degasadenn a rank bezañ graet d'ar yezh gant tud ar c'hêrioù euskarek, n'hall ket bezañ graet, d'e soñj, gant euskaregerien Baiona, Tafalla.

Eus an tu all zo traoù da cheñch ha da reizhañ en hent a zo bet kemeret en dekvloaziadoù diwezhañ hervez Zuazo. Strivoù bras spontus a zo bet graet evit sevel ul live yezh uhel en euskareg ha degas an euskareg eus aergelc'h an ti-feurm hag an ti-chistr d'ar skolioù-meur. Ha disoc'hoù mat o deus bet a lar-eñ, implijet vez ar yezh en ur mod reizh hag aes gant kalz a skolveuridi.

Ar straed hag ar skol-veur, ar re gozh hag ar re yaouank, lec'hioù ha tud disheñvel a ranker azasaat ar yezh herveze. Ha re alies, da soñj Zuazo, e vez implijet ar yezh implijet er skol-veur hag evit komz eus danvezioù uhel er straedoù hag etre kamaradoù. Pa lar-se e soñj dreist-holl er gelennerien, er gazetennerien, en droerien hag er skrivagnerien.

Ar gazetennerien, hervezañ, a dreuz alies ar vevenn etre al live yezh uhel hag ur yezh ponner. Kemer a ra ur skouer bet kavet gantañ en ur gazetenn eus Bro-Euskal ar c'hreisteiz war sujed ar vell-droad. D'e soñj eo kouezet e rann ar yezh ponner dre implij gerioù rouez hag eus Bro-Euskal an hanternoz, ken e sav un touflez gant al lennerien.

43 « Daou vil bal, ur pezh mell t-shirt kanoñ meus prenet, mek ! » troet memes mod

D'e soñj evit laret berr, n'eo ket ober gant ul live yezh uhel ar gudenn met al lec'h ha gant piv e vez implijet. Ret eo tennañ kont eus an traoù-se.

Ouzhpenn evit pinvidikaat ar yezh e tegas labourat al liveoù yezh daou dra hervez Zuazo : Talvezout a ra evit c'hoari ha kaout plijadur gant ar yezh, talvezout a ra ivez evit krouiñ yezh. Displegañ a ra donoc'h e soñj.

- Ar ouestoni da c'hoari ha da gaout plijadur gant ar yezh

Evit kendaremprediñ, emañ ar yezh da gentañ, a lar ar yezhourien. Da gentañ ne sinifi ket ar pal nemetañ. Da c'hoari ha da gaout plijadur e servij ivez hervez Zuazo.

« Kreskiñ an niver a euskaregerien nevez, digeriñ tachennoù nevez d'an euskareg ha sevel al live yezh uhel en euskareg eo bet an tri striv pennañ graet gant ar politikerezh yezh met ret eo dimp ouzhpennañ ur pevare : c'hoari ha kaout plijadur gant ar yezh. » p. 36

Al live yezh uhel a zo bet implijet e holl degouezhioù ha tachennoù ar yezh en 3 pe 4 dekvloaziad diwezhañ. Dre se e seblant displijus a-walc'h ar yezh da galz a dud hervez Zuazo. Ha ma vez c'hoant desachañ an dud d'ar yezh eo ret treuzfeurmiñ an traoù displijus-se e traoù plijus.

Kemer a ra skouer ar skol. E penn kalz a vugale eo stag an euskareg ouzh ar skol, hag evit ober an troc'h diouzh ar skol e troc'h lod diouzh an euskareg.

« Evel just eo ret d'an euskareg bezañ stag ouzh pep tachenn eus hon doare da vevañ : etre kamaradoù, o c'hoari, oc'h ober sport, ouzh pep tra, ha dreist-holl ouzh an traoù plijus. Evit diskoulmañ *an euskareg er skol hag ar spagnoleg er maez diouti* se a zo bet betek bremañ, e c'hellfe an hent da heul bezañ *an doare komz uhel er skol, hag a-feur ma kresker an euskareg batua, hag er maez diouzh ar skol an doare komz etre mignoned hag an euskareg bro.* » p.36

- Ar ouestoni da grouiñ yezh

« Da soñj tud zo eo ar skrivagnerien, ar bertsolarien hag an droerien a grou ar yezh, hag an dra-mañ zo gwir, met n'eo ket ar wirionez penn da benn. An holl gomzerien zo krouerien. Pezh zo, omp krouerien e degouezhioù ispisial. » p. 37

Kemer a ra Zuazo skouer ar skoliad a rank reiñ respontoù anavezet ha chom hep krouiñ e-

pad an arnodenn. Er-maez eus ar prantad-se, pa vez etre mignoned e krouo.

« Etre kamaradoù e raio c'hoari-gerioù, hag etre kamaradoù e roio un eil ster d'ar gerioù. Sklaer eo c'h eo ar yezh etre kamaradoù, an hini evit c'hoari, ar govel wir evit krouiñ yezh ha neveshaat anezhi. » p.

37

Evezhiadennoù

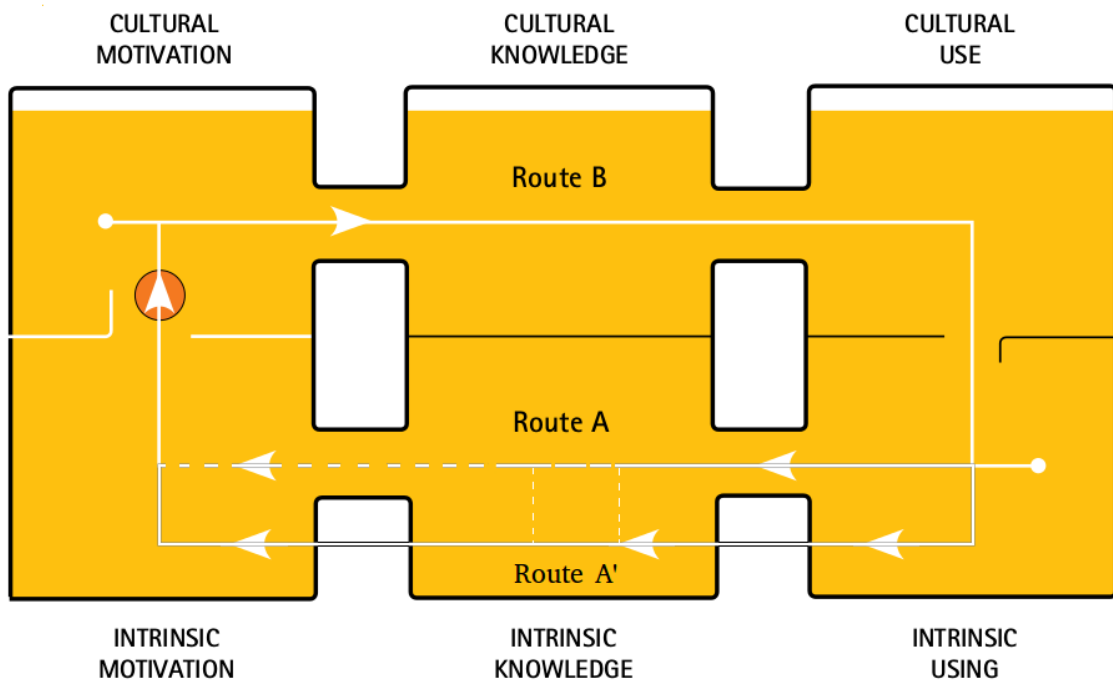
El lodenn-mañ eus an destenn eo stank ar soñjoù a zesach hor evezh. Gwelet hor boa pa oa bet gwelet ganimp ar mennozhioù sokioyezhoniezh eo ret d'ur yezh seveniñ ar pemp kefridi gentañ. Ar yezh erlerc'herez a gemer tachennoù ar yezh vinorelaet eus krec'h betek an traoñ. E-giz-se e sav an ezhomm da sevel ur yezh unvan, evit gellout seveniñ ar gefridi bellañ. Ha degaset zo bet da soñj dimp ar pezh en deus digaset an euskareg batua, aet eo war dachennoù all ha treuzet en deus an harzoù kozh. Met gwask ar spagnoleg war an euskareg er gefridi dostañ a zo ivez. Hag aze hon eus gwelet e oa bet kollet gouestoni war ar pezh a oa bet an euskareg betek neuze, en tachennoù tostañ. Ret eo kreñvaat anezhi war an tachennoù-se hag aze zo skouerioù mat c'hoazh e-touez an dud, er rannyezh. Ha da ziwall zo e vefe kevezerezh etre ar yezh unvan hag an euskareg bro war dachennoù zo. Ret eo d'an daou stumm yezh bezañ klokamantel.

Gwelet zo bet penaos e rank bezañ doujet ouzh an endro e deskadurezh ar yezh.

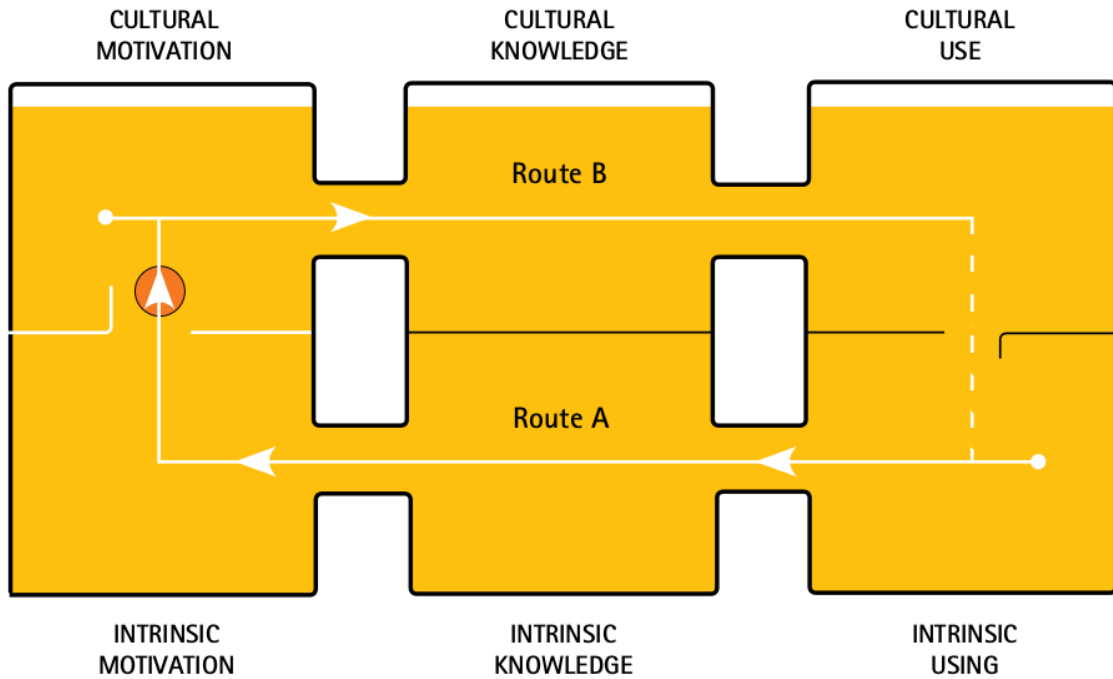
Gant ar vugale eo ret diskouez dezhe stumm lec'hel ar yezh el liveoù kentañ pe da nebeutañ doujañ outi, hent-all vo efedoù fall war implij ar yezh en o endro.

Kemeromp ar skeudenn 1 a zo bet implijet e 1.3 ha klaskomp skeudenniñ ar gudenn a sav ma vez diskouezet eo ar stumm vat nemetiñ ar stumm unvan hag e paouez tud an endro da reizhañ ar vugale. Degas a ran da soñj e ra ar vugale an hent AB. E-keñver ar yezh, ar bloavezhioù kentañ a dremen ar vugale er skol a zo heñvel a-walc'h ouzh ar pezh a dremen er gêr. Abalamour da se eo a-bouez ar skol evit adperc'hennañ ur yezh vinorelaet en un endro a gomz ar yezh erlerc'herez, labour ar gêr a ra un tamm bihan. Met pa vez komzet ar yezh vinorelaet er gêr ha stumm unvan ar yezh er skol e vez graet div wech an hent A. Anavezet hon eus an A' an hini a vez graet er skol er bloavezhioù kentañ. Pa grog ar vugale

da dapout gouiziegezh eus an div stumm yezh e vint keñveriet ha ma vez kinniget unan evel ar stumm mat nemeti ha reizhet an endro dost gant ar bugel ne vo ket a dreuzkas penn da benn en endro-se. Ne vo ket reizhet ar bugel pa ra fazioù ha da heul vo kollet ar youl ivez, pe gwanaet. Sed amañ penaos hon eus klasket skeudenniñ an dra-mañ :

Gant an dud deuet e oa ar c'hontrol e testenn Zuazo. Ne oa ket war an endro e veze klasket kaout efed met war an deskidi o unan. Aesaet a vefe o embarzhiañ er gumuniezh yezh ma vez diskouezet dezhe ar stummoù lec'hel o deus ezhomm. Ha dre se berraet an deskadurezh. Klasket vo c'hoazh implij ar memes skeudenn evit gwelet e pelec'h e sav ar gudenn pa ne vez ket diskouezet d'an deskard ar stummoù dereat evit gellout eskemmn gant e endro. Evel e oa bet gwelet e 1.3 eo an hent BA a vez graet gant an nevez-gomzerien, o loc'hañ eus ar youl sevenadurel. Ar gudenn a sav neuze evit tremen eus an implij sevenadurel (implij ar yezh er c'hentelioù noz) d'an implij naturel (implij ar yezh er ruioù), an div yezh a vo disheñvel mat hag e vo ret tremen muioc'h a amzer da vezañ boaz ouzh ar yezh komzet gant an dud ma n'eus ket bet dalc'het kont eus an dra-se evel hon eus gwelet en destenn. E-giz-se hon eus skeudennet an dra-se :

Gwelet hon eus e oa a-bouez kaout skouerioù ha referañsoù e liveoù disheñvel ar yezh evit ma c'hellfe mont war-zu tachenoù all ivez, evit sevel gerioù nevez en un doare dereat hag evit sevel ar yezhoù micherel. An dra-mañ a ziskouez n'haller ket lakaat a-gostez parlantoù zo eus ar yezh abalamour ne vezont ket implijet evit laret an traoù hor befe c'hoant. En o c'hreiz a zo peadra da dennañ evit mont war dachenoù all.

2.3.3. An hentoù evit tizhout ar palioù

Evit tizhout ar palioù bet meneget en digoradur e oa bet savet Badihardugu eme Zuazo. Hag ar bazenn gentañ a oa bet graet oa klask anavezout gwelloc'h euskareg an draonienn. E-giz-se, hervezañ, int deuet d'ar renkadur e 3 strollad : Debagoiena, Deba erdikoia ha Debabarrena⁴⁴. An daou gentañ a c'hell bezañ lakaet e-barzh rannyezh ar c'hornog hag an hini diwezhañ a zo etre rannyezh ar c'hornog hag hini ar c'hreiz.

Ne oant ket nec'het gant al liesseurtesed-se. An diforc'hoù etre ar parlantoù n'o deus ket biskoazh harzet d'en em gompren etreze, a lar Zuazo. Ha ne oa ket ar pal sevel ur yezh

44 « Deba uhel, kreiz Deba ha Deba izel »

unvan en draonienn. Hentoù all o doa c'hoant da zifraostañ.

« Evit kregiñ, evit gwellaat stad a-vremañ an traoù, hag evit degas an euskareg d'ar stad normal, e soñj dimp eo ret, ouzhpenn d'ar batua, er c'hêrioù euskarek, implij ivez ar parlantoù a vez kavet enne. Pep hini war e dachenn, ya, met an daou a rank kaout o flas.

Da eil e soñj dimp e rank an euskareg batua bezañ soupl, hag e degouezhioù hag implijoù zo e kav dimp e vefe mat implij an euskareg batua bro.

Met, ni n'hon eus ket c'hoant da grouiñ un doare yezh nevez. Ne soñj ket dimp zo ezhomm da grouiñ ur giputzeg, ul lapurdeg, un nafarreg pe ur bizkaireg unvan. Nag, evel just, un euskareg traonienn Deba unvan. » p. 40

En trede lodenn-mañ eus testenn Zuazo e vez displeget donoc'h ha spisoc'h an tri boent-se.

An euskareg bro

E eil lodenn an destenn en doa displeget Zuazo an traoù a zigase an euskareg bro, ha ne adteu ket warne. Div all eo ar c'hudennoù da ziskoulmañ hervezañ. Eus un tu, pelec'h ha pegoulz implij an euskareg bro hag ar respont reizh : *An implij dre gomz eo tachenn naturel ar rannyezh.*

Penaos implij ar rannyezh eo an eil gudenn da ziskoulmañ hervez Zuazo. Evit respont d'ar goulenn-se e lar e ranker kaout en soñj zo daou doare yezh er rannyezh : al live uhel hag al live etre kamaradoù.

N'eus ket da reiñ reolennoù d'al live yezh etre kamaradoù. Evit Zuazo pep komzer a ra hervez e c'hoant. Pelec'h ha pegoulz en implij vez laret dimp gant an anv : pa vezer etre kamaradoù pe pa vezer o komz eus sujedoù a vez etre kamaradoù.

Al live yezh uhel, e-kichen, a gustum tizhout kondisionoù anavezet :

« a. lakaat a gostez an implij gros a spagnolekajoù a vez graet etre kamaradoù ha klask, ar muiañ posubl ober gant gerioù a orin euskarek.

b. Laret ha skrivañ ar gerioù en o fezh.

ch. Dre skrid, skrivañ ar gerioù distag.

d. Dre skrid, heuliañ ar reizhskrivañ standart, pe laret mod all : Doujañ d'ar reolennoù bet roet d'ar batua gant an euskaltzaidia. » p. 41

Displegañ a ra Zuazo an traoù-mañ donoc'h.

Kalz a spagnolegajoù a vez implijet er yezh etre kamaradoù, el live yezh uhel e ranker diwall muioc'h. Nemet ha n'haller ket ober hepte hag e leuniont mankoù an euskareg e ranker lakaat ar gerioù spagnolek a-gostez. *Paparazzi* ha *yakuzzi* da skouer eo start ober hepte, met *bentania*⁴⁵ ha *kaballua*⁴⁶ a c'heller tremen hep implij anezhe.

Berraet vez ar gerioù en doare komz etre kamaradoù. *Neuk eitte'ttut*⁴⁷ vez laret. El live yezh uhel eo gwelloc'h ober gant *Neuk egitten dittut* dre gomz ha dre skrid.

Dre gomz e tistager ar gerioù stag. Ha dereat eo laret *bapaño*⁴⁸ pe *eztoketorri*⁴⁹, met pa skriver el live yezh uhel eo gwelloc'h rannañ ar gerioù ha skrivañ *bat baiño* pe *ez dok etorri*.

Eus un tu all, evel ar rannyezhoù all, he deus hini traonienn Deba he zraoù dezhi he unan : Ne vez ket mouezhiet an -h-, ne vez ket graet an diforc'h etre -z- ha -s-, etre -tz- ha -ts-. Lod a zistag -tt- evel -tx-, pe -d- evel -r-. Dre skrid e ranker heuliañ reolennoù an euskaltzaidia.

Traoù diazez int a ouzhpenn Zuazo. Evel gant pep tra e vez nemedennoù.

Ha petra eo neuze tachennoù al live yezh uhel hervezañ ? Pa vezer dirak an dud, e-touez tud n'anavezer ket pe tud koshoc'h, ha pa vez ur sujed uhel, en emvodoù, er prezegennoù, en iliz. En darempredoù a vez etre an implijidi melestradurel ha tud ar barrouz hag ivez er radio hag er skinwel barrouz. E bloavezhioù kentañ ar skol ivez e rankfe bezañ an oustilh labour. Ha tamm ha tamm e rafe ar skolidi ar pazioù eus an euskareg bro d'ar batua.

Ur gudenn all a sav hervez Zuazo hag a ranker diskoulmañ. Daoust e ranker implij ar rannyezhoù dre skrid ? Hag aze eo adkavomp orinoù Badihardugu hag ar pezh a oa bet en he raok, skrivañ an euskareg bro.

Etre kamaradoù, n'eus ket da reiñ kuzulioù a lar Zuazo, pep hini a oar e peseurt yezh e rank ober gant e gamaradoù. Seblant a ra poellek a-walc'h ober gant ur yezh tost, dre skrid, pa

45 « Prenestr », ar ger « leiho » a zo dioutañ en euskareg

46 « Marc'h », ar ger « zaldi » a zo dioutañ en euskareg

47 « Me a ra »

48 « Nemet »

49 « N'on ket deuet »

skriver ul lizher, ur mail da gamaradoù tost.

Da soñj Zuazo, ne ra ket droug implij an euskareg bro dre skrid e tachennoù uhel zo. Ouzhpenn bezañ klevet e rank ar yezhoù bezañ gwelet. Pa ne vez ket gwelet ar yezh e soñj ar gomzerien eo fall, dalc'het ha didalvez, hag a-enep d'an dra-mañ eo ar soñj hag ar gemennadenn a ranker kas, hervez Zuazo, « er gevredigezh euskarat leun a vezh hag a gemplezhioù-mañ ».

Peder eo an tachennoù uhel e ranker implij ar rannyezh enne hervez Zuazo.

- a. Er c'hemennadennoù parrouz berr.
- b. En istorioù ha lennadurioù all evit ar vugale.
- ch. E lodennoù zo eus ar c'hazetennoù parrouz. Da laret eo : en atersadennoù graet da dud ar barrouz, el lodennoù graet evit ar vugale, el lodennoù diwar-benn implij dre gomz ar yezh.
- d. E stummoù lennegel zo, pa vezont liammet ouzh an implij dre gomz dreist-holl.

Evit Zuazo en deus talvoudegezh implij dre skrid ar rannyezh evit al lec'hioù e-lec'h e pella diouzh an euskareg batua dreist-holl.

Euskareg batua ar bastell-vro

Hervez soñj Zuazo zo tud a soñj dezhe e rank an euskareg batua bezañ evel mein. Hemañ, kentoc'h, a soñj e rank bezañ klokaet ha ledanaet. N'eus tamm douetañs ebet evitañ e rank ur studiadenn skol-veur, pe ul levr bet skrivet evit Bro-Euskal a-bezh bezañ skrivet en un euskareg heñvel. Ar gerioù hag al lavarennoù anavezet ar muiañ a rank bezañ implijet. Memes tra er mediaoù evit Bro-Euskal a-bezh, en devezhioù-studi, prezegennoù ha darvoudoù a vod euskaregerien eus holl kornioù Bro-Euskal.

« A-benn ar fin, un dra a rankomp kaout tached mat en hon fennoù : yezh Bro-Euskal, pe c'hoazh, yezh bro an euskareg eo ar batua. » p. 44

Met un afer all eo, hervez Zuazo, pa vez implijet en un dachenn bevennet, ar barrouz pe ar bastell-vro. Ar melestradurezhioù, da skouer, a rank embann o zeulioù pe o c'hemennadennoù e euskareg batua. Ha da soñj Zuazo e ranker implij ar batua an tostañ eus

yezh an dud, an dra-mañ an hini eo a anvez-eñ « batua ar bastell-vro ».

Evit kemer ur skouer e lak Zuazo un degouezh heñvel e daou lec'h disheñvel. Ur gemennadenn a vez lakaet un tamm pep lec'h en ul labouradeg evit kelaouiñ an dud e vo graet un emvod ar c'hentañ yaou. Al labouradeg kentañ a zo e Arrasate, e traonienn Deba. Dont a ra tud eus an draonienn da labourat hag ivez tud eus kostez Gasteiz (Araba), Durango (Bizkaia), Urola (Gipuzkoa). Ne seblant ket da Zuazo bezañ dereat implij an euskareg bro amañ, met kentoc'h batua ar bastell-vro. Honnezh eo ar frazenn skouer :

Datorren eguenean, batzarra egingo dugu arratsaldeko lauretan, aurtengo konbenioaren gainean berba egiteko⁵⁰

Ar wech-mañ e vez lakaet ar gemennadenn en ul labouradeg e Lesaka (Nafarroa), dont a ra tud ar vro ha tud eus lec'hioù all eus Nafarroa hag un nebeud eus Gipuzkoa da labourat di. Setu an disoc'h :

Heldu den ortzegunean, bilera eginen dugu arratsaldeko lauretan, aurtengo konbenioaren gainean solasteko⁵¹

An div gemennadenn a zo skrivet en euskareg batua, met e batua disheñvel an eil diouzh egile a lar Zuazo. Hag an dra-mañ eo evitañ an doare soupl da welet an euskareg hag ar yezhoù all, un doare da welet ne vez ket kemeret e kont hag a zo peadra da dennañ dioutañ koulskoude.

Evit degas an traoù d'o gwellañ e soñj Zuazo e ranker cheñch an doare da welet penn da benn. Evel « yezh den ebet » e veze gwelet ar batua betek neuze hervezañ. Tud Bro-Euskal an hanternoz a wel anezhañ evel un euskareg eus ar c'hreisteiz. Er c'hreisteiz, tud Bizkaia, Araba ha Nafarroa a wel anezhañ evel un euskareg eus Gipuzkoa, ha pa en em gaver e Gipuzkoa e kaver tud a soñj dezhe eo ar batua dezhe, met a implij traoù n'int ket, dre gomz ha dre skrid en un doare disoursi.

Da soñj Zuazo e tilez o farlant ar re n'int ket eus Gipuzkoa hag ec'h implijont ur yezh disheñvel penn da benn pa dremenont d'ar batua. Da skouer ar frazenn :

Kantsauta nago, eta etxera noia⁵²

A vo lakaet e batua e-giz-se gant lod :

50 « Ar yaou a zeu e rimp un emvod da beder eur goude merenn evit komz diwar-benn kevrad ar bloaz-mañ »

51 id.

52 « Skuizh on, setu ec'h an d'ar ger. » e euskareg traonienn Deba

Etxera noa, nekaturik bainago

Koulskoude, hervez Zuazo, ur wech kemmet *noia* ► *noa* e batua hag implijet ar ger dereatoc'h *kantsau* ► *nekatu* n'eus ket ezhomm da cheñch ereadurezh ar frazenn, batua ha ken reizh all eo :

Nekatuta nago, eta etxera noa

Zuazo a wel amañ ar c'hemplezh a vez gant tud ar c'hornog a soñj dezhe eo diazas ar pezh a vez implijet er gêr hag emañ an traoù gwelloc'h da gavout pell. Da glozadur e skriv :

« Gant an dazont en sell e rankomp teurel a-gostez ar c'hemplezhoù diboell-se ha digeriñ un doare all da welet an traoù en hor penn-kalonoù : Pa reomp gant ar batua e rankomp diazezañ war hor parlantoù. An euskareg batua n'eo nemet hor parlant gwisket gant un nebeud reolennoù. Laret berroc'h hag e doare ul lugan, e-giz-se e spisfen ar pezh eo ar batua : YEZH FORZH PEHINI, REOLENNOU AN EUSKALTZAINDIA OUZHPENN. » p. 46

An euskaregoù bro hag ar batua

Er mareoù diwezhañ hervez Zuazo a zo bet kaoz eus an ezhomm da sevel ur bizkaireg unvan. Eus an tu all ne vez ket komzet eus un nafarreg, pe lapurdeg unvan. Da soñj Zuazo eo diazas penn da benn an ezhomm-se ha reiñ a ra abegoù e soñj o kemer harp war ar pezh a vez bevet e traonienn Deba.

E diabarzh traonienn Deba, eus Mutriku betek Gatzaga zo diforc'hoù, met evit komz etreze n'o deus an dud tamm diaezamant ebet. Pep hini a gomz e euskareg hag e-giz-se vo dalc'het d'ober.

Pa c'h eer maez eus an draonienn war-zu bro Durango ha hini Lea-Artibai (Bizkaia o div), dre ma c'h eo tost an euskareg c'hoazh e talc'h an dud d'ober digudenn, hervez Zuazo, gant o euskareg bro.

Pa c'h eer war-zu bro Urola pe Goierri (Gipuzkoa) e vo graet farsadennoù gant dibarderioù zo eus euskareg traonienn Deba gant an dud, met ur wech aet en tu-hont d'an traoù-se ha gant un tamm amzer ne vo tamm diaezamant ebet d'en em gompren a soñj Zuazo. Ha kemeret vo plijadur o klevet hag o teskiñ euskareg an eil hag egile.

« Arabat dimp ankouaat, ton ar farsadennoù hag ar goap, ha kaout plijadur gant ar rannyezhoù a zo

Ha pa c'h eer pelloc'h emezañ, emañ ar batua ha live yezh uhel an euskareg bro. Ar batua a vo sikourus e Bro-Euskal an hanternoz hag e Nafarroa. Ha gant live yezh uhel an euskareg bro e vo diskoulmet buan a-walc'h an diaezamantoù bihan e diabarzh Bizkaia.

Trawalc'h zo gant an euskareg bro hag ar batua a adlar Zuazo. N'eus tamm ezhomm ebet, evitañ, da sevel un doare rannyezh unvan, ha kentoc'h evit digas traoù mat e wel e c'hellfe digas traoù fall, hag evit tri abeg e soñj an dra-se : Dibarded zo e diabarzh ar rannyezhoù, al labour e tigas deskiñ ar rannyezh unvan, ur skoilh da unvaniezh ar yezh.

Dibarded zo e diabarzh ar rannyezhoù

Ma vez kavet zo ur c'hwezh a bellder gant an euskareg batua e vo ivez gant ar rannyezh batua a lar Zuazo. Euskaregoù Baztan ha Sakana e Nafarroa Uhel a zo disheñvel mat, re Baigorri hag Amikuze a zo pell ivez, hag e Bizkaia, euskareg Lezama ha hini Lekeitio pell mat.

E-kerzh an 19vet kantved, a gont Zuazo, a zo bet tabutoù hep fin evit gouzout penaos e oa ret skrivañ rannyezh Bizkaia etre ar re a gemere ar c'hornog pe ar reter evel skouer. Ha normal eo, a ouzhpenn Zuazo, n'haller ket bodañ euskareg Ondarroa ha Lemoa, Elorrio ha Zeberio, Otxandio ha Bakio hep na vefe artifisiel an dibaboù, ken disheñvel int a fed geriaoueg, morfologiezh, fonetik. Ha just-walc'h :

« Diouzh ar pezh zo artifisiel a rankomp pellaat. Kentoc'h eget ar pezh ijinet ha bastardet eo ret reiñ nerzh d'ar pezh zo naturel hag a-viskoazh. » p. 48

Al labour a zegas deskiñ ar rannyezh unvan

Evit abegoù resis e kemer Zuazo tu an euskaregoù bro, n'eo ket dre romantelezh met peogwir e tegasont traoù.

Ne wel ket Petra e tegas d'unan eus Oñati deskiñ ouzhpenn eget an euskareg batua, furmoù ur bizkaireg unvan a vefe « jako », « deusta », « deustaz », « neskea », « neskakaz », « erretan » ha « pasetan » pa vez graet gant « xako », « xau », « neskia », « neskekin », « erreten » ha « pasaitten » e Oñati.

Hervez Zuazo emañ ar riskl d'en em veskañ gant ar sistemoù, ha 'benn ar fin da nompas bezañ kat d'implij ur sistem en un doare reizh. Ha gant ar redi da zeskiñ ur sistem ouzhpenn e wel ar riskl da zigalonekaat an dud, ha da chom dizesk en ur sistem hag egile, skeiñ d'ar spagnoleg benn ar fin.

En em c'houlenn a ra Zuazo petra vez kaset war-raok pa ranker deskiñ ar bizkaireg unvan *neskea*⁵³ pa oarer dija *neskia* diwar euskareg ar gêr ha *neska* pa tesker ar batua.

Ur skoilh da unvaniezh ar yezh

Da gentañ e adlak Zuazo war-wel ar striv bras a zo bet graet en amzer evit bodañ an dud en dro d'ur yezh, ha da vodañ anezhe da sevel ur raktres yezh nemetañ. Betek 1968⁵⁴ eo bet ret gortoz. Gwellaet en deus ar batua stad an euskareg ha Bro-Euskal. Hag ar riskl a wel e vefe kollet an holl draoù-se ma n'a ket an dud en e du.

Evel-just eo brav al liesseurted a zo e diabarzh an euskareg a lar Zuazo. Ha forzh peseurt hini, hervezañ, a zo tomm ouzh ar yezh en dez plijadur o klevet euskareg bev Lekeitio da skouer, eus Lekeitio mont da Ondarroa ha klevet un euskareg bev all. Met « bev ha gwirion » a rank bezañ evit ma vefe plijus, hervezañ, ha n'eo ket « Un dra ijinet ha mesklet n'en deus buhez nemet e paperioù ».

« Ha, benn ar fin, n'eo nemet an dra-mañ ar bizkaireg batua : Substitut parlantoù Bizkaia. Ha n'eo ket hini holl parlantoù Bizkaia, ouzhpenn, met hini parlantoù ar c'hornog pellañ : just a-walc'h euskareg ar vro e-lec'h emañ an euskareg implijet an nebeutañ hag emañ er stad fallañ. » p. 51

Ouzhpenn e wel Zuazo ar bizkaireg batua-se evel ur mesklaj bras. Tennet vez perzhioù yezh a zo bet a-viskoazh e euskareg Bizkaia evit lakaat re ar batua en o flas.

Kemer a ra Zuazo ar sokioyezhoniezh e kont evit lakaat war-wel an diforc'hoù a zegas an hentoù disheñvel, kemer a ra harp war un enklask diwar-benn implij ar bizkaireg⁵⁵ gant ar studierien⁵⁶:

« E touez ar re a zo o chom e Bizkaia 37,4 % er gêr ha 32,7 % etre kamaradoù a ra *kalz gant ar bizkaireg* hervez ar pezh o deus laret. E-touez ar re a zo o chom e traonienn Deba avat o deus respontet 55,2 % ha 67,6 % dioute ober gantañ. » p. 52

53 « plac'h »

54 Bloavezh krouidigezh ar batua

55 Digas a ran da soñj eo bizkaireg ivez euskareg traonienn Deba

56 *Euskalkia eta hezkuntza, Mendebalde Kultur Elkarte, 2001*

Zuazo a wel amañ disoc'h al labour a vez graet e traonienn Deba, e-lec'h vez roet pouez d'an euskareg bro. Lak a ra war-wel e ra berzh ar strategiezh-se rak an niver a dud yaouank a ra gant ar bizkaireg, ha neuze gant an euskareg, etre kamaradoù a zo brasoc'h evit ar re a ra gantañ er gêr.

E kornog Bizkaia, er c'hontrol, e c'h a an euskareg war-gil. Kalz a abegoù zo evel just a lar Zuazo, met ur strategiezh fall (ar bizkaireg unvan) a c'hell bezañ kablus ivez hervezañ.

An dachenn labour : ar bastell-vro

Evit echuiñ e lar Zuazo n'eo ket a-walc'h labourat a-live ar parrouzioù. Evit kas raktresoù war-raok er skol, er velestradurezh, er mediaoù hag en tachennoù bro eo ret ivez labourat a-live ar bastell-vro.

Traoù all a zegas labourat a-live ar bastell-vro a lar Zuazo. Da skouer e traonienn Deba emañ ar c'hoant da gas al live yezh etre kamaradoù, yezh ar re yaouank, yezh micherioù zo war-raok met e parrouzioù zo e vank ar skouerioù abalamour d'an troc'h en treuzkas. E parrouzioù all eo yac'hoc'h an traoù, hag ar skouerioù a vank d'ar re gentañ a c'hell bezañ kavet enne.

Hag an digasadennoù-mañ, eus ar parrouzioù e-lec'h emañ gwelloc'h stad ar yezh d'ar re e-lec'h n'emañ ket, a c'hell bezañ lakaet e plas e pastelloù-bro all a lar Zuazo.

Evezhiadennoù

Sklaer a-walc'h eo ar pezh kinniget gant Zuazo, eus un tu, mont eus ar yezh bro komzet, eus traoñ da grec'h neuze, o reolennañ implij al live yezh uhel dre gomz ha dre skrid. Hag eus an tu all digas ar batua eus krec'h d'an traoñ evit ma c'hellfe bezañ lakaet euskareg forzh pehini e batua. Ha lak a ra a-gostez ar c'hinnig a zo da sevel un euskareg bro unvan.

El lodenn-mañ zo bet kaoz eus kaerded al liesseurtes er yezh ha Zuazo a wel ar c'hontoù endro d'an diforc'hoù-se evel un nerzh e diabarzh ar yezh.

Evit echuiñ hon eus klasket skeudenniñ kefridioù ar yezh gant ar stummoù yezh disheñvel kinniget en destenn. Loc'het omp eus ar skeudenn 3 e 1.3, kavet hon eus gwelloc'h cheñch an urzh etre an dachenn lec'hel ha hini al labour (ouzhpennet eo bet ar skol evit ar vugale).

Kefridioù	Stumm yezh												
Broadel	Batua												
Skol Labour	<table border="1"> <tr> <td>Euskareg bro dre gomz</td> <td>+dre skrid</td> <td>Batua</td> <td>Batua</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Batua ar pastell-vro</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Euskareg bro dre gomz</td> </tr> </table>	Euskareg bro dre gomz	+dre skrid	Batua	Batua				Batua ar pastell-vro				Euskareg bro dre gomz
Euskareg bro dre gomz	+dre skrid	Batua	Batua										
			Batua ar pastell-vro										
			Euskareg bro dre gomz										
furmel	Euskareg bro live uhel												
Lec'hel													
anfurmel	<table border="1"> <tr> <td>Yezh ar vugale</td> <td>Yezh ar re yaouank</td> <td>Euskareg bro etre kamaradoù</td> </tr> </table>	Yezh ar vugale	Yezh ar re yaouank	Euskareg bro etre kamaradoù									
Yezh ar vugale	Yezh ar re yaouank	Euskareg bro etre kamaradoù											
Familh	<table border="1"> <tr> <td>Yezh ar vugale</td> <td>Euskareg bro live uhel</td> </tr> </table>	Yezh ar vugale	Euskareg bro live uhel										
Yezh ar vugale	Euskareg bro live uhel												
Hiniennel	Ar santadur												

2.4. Embannadurioù hag obererezhioù all Badihardugu

Embannadurioù Badihardugu

El lodenn gent hon eus implijet un destenn embannet gant Badihardugu. Unan eus o zachennoù obererezh pennañ eo sevel levrioù hag embann anezhe, levrioù evit skignañ euskareg ha glad (a-wechoù unan muioc'h eget egile) an draonienn, aozet e doareoù disheñvel hervez ar strolladoù tud a glaskont tizhout. Gwelet vez o c'hoant da reiñ o labour d'an dud, tost o holl embann, ar re a zo disoc'h ul labour bet arc'hantaouet gant arc'hant

publik, a c'hell bezañ kavet digoust war o lec'hienn ha traoù zo a zo bet roet e skolioù hag e skolioù-noz an draonienn. Setu roll o embannadurioù abaoe krouidigezh ar gevredigezh :

- *Deba ibarretik euskararen herrira* (2002). Evel hon eus gwelet zo div lodenn d'al levr. Al lodenn gentañ e-lec'h ma tispleg Koldo Zuazo petra a c'hell digas ar rannyezhoù evit kreñvaat ha gwellaat ar yezh en he fezh. An eil lodenn skrivet gant 55 den da vare krouidigezh Badihardugu e-lec'h vez deskrivet ar pezh a unvan hag a rann euskaregoù an draonienn kenetreze.

- *Berbeta berua* (2003). Skrivet eo bet gant Alberto Telleria. Unan eus an traoù notennet gant Badihardugu eo ar vank a vez santet gant an dud, ar re yaouank dreist-holl, a c'herioù hag a droioù lavar evit an aergelc'hioù a vignoniezh, en tavarnioù ha me oar c'hoazh. En degouezhioù-se en em gav berr an dud hag alies e skoont d'ar spagnoleg (e traonienn Deba) evit farsal, blagiñ, pa vezont fachtet, eürus... Klask a ra al levr-mañ bodañ gerioù ha troioù-lavar tennet eus an implij dre gomz a c'hellfe bezañ implijet a-benn klokaat an euskareg.

- *Ahozko jarduna hobetzeko proposamenak* (2005). Gant al levr-mañ e fell d'ar skrivagnerien reiñ danvez da enebañ ouzh ar fazioù a vez klevet dre gomz, alies diwar levezon ar spagnoleg war an dud. Soñjet eo bet evit ar gelennerien, tud ar vugale, buhezourien a-benn reizhañ o fazioù dezhe da gentañ, ha re ar vugale hag ar re yaouank. Rannet eo e div lodenn, al lodenn gentañ bet skrivet gant Estepan Plazaola e-lec'h ma vez dastumet ar fazioù ha roet o stummoù reizh gant an displegadenn yezhadurel a c'h a da heul, an eil lodenn bet skrivet gant Karmele Agirregabiria ha Karmen Bikuña ha ro un toullad poelladennoù a-benn pleustriñ war ar stummoù bet gwelet.

- *Deba ibarreko hizkeren mapa* (2005). Kemeret eo bet e kont an enklaskoù hag al labourioù bet kaset da benn war euskareg an draonienn evit embann ar gartenn-mañ. Gant livioù e vez lakaet war-wel an tri strollad parlantoù (Deba Izel, Kreiz Deba ha Deba Uhel) ha penaos e tremener eus unan d'egile hag al levezonoù a vez santet.

- *Oñatiko aditz-aulak* hag *Eibarko aditz-aulak* (2005). An daou levrig kentañ eus an heuliad Deba Ibarreko aditz-aulak. Ar pal eo embann bep a levrig evit holl barrouzioù an draonienn e-lec'h e vez renket ar verboù e taolenoù evel e vezont displeget e pep parrouz. Da soñj Badihardugu e c'hell al levrigoù-se bezañ danvez evit ar skolaerien hag ar gelennerien da ziskouez ar rannyezh er skolioù hag er c'hentelioù-noz. Skignet eo bet al levrigoù e skolioù ha skolioù-noz an draonienn. A-hed ar bloavezhioù eo bet kresket an

heuliad-se : Elgoibar ha Bergara (2006), Elgeta, Aretxabaleta, Eskoriatza ha Leintz Gatzaga (2007), Soraluze ha Mallabia (2008-2009), Antzuola (2010), Aramaio (2011), Ermua (2013), Arrasate (2014). An 10 levrig kentañ zo bet strollañ en un embannadur e 2012.

- *Deba ibarreko euskara. Dialektologia eta tokiko euskara* (2006). C'hoant en deus bet Koldo Zuazo da adkempenn ha da adembann e levr *Deba ibarreko euskaria* (1999), al levr kentañ a oa bet embannet evit tud an draonienn. Met ar plas a rank kaout ar rannyezhoù er gevredigezh hag ar pezh a ziskouez a-fed rannyezhouriezh a oa da gas d'ul live ledanoc'h, hini an holl euskaregerien.

- *Euskalkia idazteko irizpideak* (2006). Abaoe krouidigezh Badihardugu (hag a-raok e touez an dud a labour war an euskareg en draonienn) e sav an ezhomm da sevel reolennoù evit skrivañ en euskareg bro. Gant al levrig-mañ e tegasont disoc'h o labour stroll hag ar c'hinnigoù a reont. Goude bezañ displeget o dibaboù reizhskrivadur e lakont anezhe e pleustr gant skouerioù, 10 frazenn lakaet e euskareg pep parrouz an draonienn.

- *Mallabiko euskara* (2007). Gant an amzer e teu da vezañ stankoc'h al labourioù don kaset da benn war euskareg ar parrouzioù. Al levr skrivet gant Pello Mugarza hag embannet gant ti-kêr Mallabia hag ar gevredigezh Orraitio euskara elkarte en deus bet sikour Badihardugu evit sevel an DVD a c'h a da heul.

- *Deba ibarreko katalogoa* (2007). Bep bloaz e talc'h Badihardugu ur stand e saloñs al levrioù Durango e-lec'h e werzhont o levrioù hag ivez ar re bet embannet gant tier-kêr.

- *Hizkuntz eskakizuna Eibarko Hirian 1900-1936* (2010). Skrivet oa bet al levr-mañ gant Antxon Narbaiza. Ul labour war an dielloù an hini eo. Goude bezañ plantet an aergelc'h politikel hag ideologel a oa d'ar mare-se e studi ar goulenn a oa evit kaout ur post-labour euskarek e Eibar hag en ti-kêr.

- *Lan eta lan, emakume bergaran* (2014). Embannet zo bet gant ti-kêr Bergara ul levr skrivet gant daou zen eus ar gevredigezh Badihardugu, Juan Martin Elexpuru hag Idoia Etxeberria. Diwar an testenioù bet dastumet e-kerzh ar program Ahotsak digant 40 maouez o deus skrivet istor ar merc'hed o labourat e Bergara.

- *Atxia motxia, Eibarko umien kuadernua* (2014). Jose Antonio Azpilikueta, Aintzane Agirrebeña hag Asier Sarasua (Badihardugu) o deus skrivet ar c'haier-mañ evit ar vugale.

Kavet vez ennañ poelladennoù ha c'hoarioù en-dro da glad hag istor Eibar skrivet e euskareg ar gêr. Embannet eo bet gant ti-kêr Eibar.

- *Elorrixoko berbetia* (2014). Al levr-mañ a studi don hag e pep keñver euskareg Elorrio. Skrivet eo bet gant Juan Martin Elexpuru hag Aintzane Agirrebeña (Badihardugu) goude bezañ bet resevet ur yalc'had arc'hant gant an ti-kêr. Gant harp an enrolladennoù bet graet e-kerzh ar program Ahotsak hag un nebeud labourioù koshoc'h eo bet skrivet. An embann a oa e karg an ti-kêr.

Oberoù all Badihardugu

E 2005 e embann an tachennoù a labourer d'ar mare-se :

« -Deba Eskualdeko Ahotsak⁵⁷ : Dastum ha skignañ euskareg ha glad dre gomz parrouzioù an draonienn. Ar rannyezh hag an etnografiezh. Dastum enrolladennoù rannyezhouriezh hag etnografiezh kozh, enrollañ re nevez, ha skignañ an holl anezhe.

- An diell dre gomz : Emaomp oc'h aozañ diell dre gomz euskaregoù bro an draonienn a bezh, ha posubl vo sellet ouzh an diell dre gomz-mañ dre internet a-benn nebeut. Gallout a rimp klevout son parlantoù holl parrouzioù an draonienn.

- Levraoueg ar rannyezhoù : Diaz-roadennoù an holl levrioù, labourioù pe enklaskoù skrivet e rannyezhoù pe diwar-benn ar rannyezhoù ; skrivagner, bloaz, tem hag all.

- C'hoari kartoù da labourat ar rannyezh : Krouiñ ur c'hoari kartoù a roio da labourat ar rannyezh hag ijinañ c'hoarioù-kartoù disheñvel o c'hoari gant ar gerioù.

- Marc'had Durango : Un daol a vez dalc'het bep bloaz gant ar gevredigezh Badihardugu e marc'had al levrioù Durango, kavet vez warni holl embannadurioù euskarek an draonienn, ur c'henlabour gant ar c'hevredigezhioù hag an tier-kêr an hini eo.

- Yezh vev ha tud yaouank : Ar yezh etre ar re yaouank, ar yezh etre kamaradoù. Penaos klokaat ar mankoù a vez santet o komz en euskareg.

- Strollad labour ar statud : Ar strollad labour-mañ a lak e plas raktresoù a sell ouzh statud ar yezh hag ar rannyezh

- Teknologiezhioù nevez : Evit treiñ implij an tekonologiezhioù nevez war-zu an euskareg »⁵⁸

57 Mouezhioù Pastell-vro Deba

58 <http://www.badihardugu.com/proiektuak>

Gant an daou boent kentañ e welomp ar pezh a 'h aio d'ober Euskal Herriko Ahotsak. Eus un tu Deba Ibarreko Ahotsak⁵⁹ d'ar mare-se, kenemglevioù gant parrouzioù ha kevredigezhioù an draonienn evit dastum o yezh ha glad dre gomz. Hag eus an tu all krouidigezh ul lec'hienn internet, « ar fonotek » a vefe un diaz-roadennoù a rofe da glevet danvez euskareg komzet bet dastumet.

An oberoù all a ziskouez c'hoant ar gevredigezh d'implij ar muiañ a zoareoù posubl evit tizhout an dud. Hag en o mesk, tennañ ar muiañ eus ar pezh a c'hell bezañ graet gant an teknologiezhioù nevez, ar pezh a sikour da gompren kalite teknologel lec'hienn Ahotsak.

59 « Mouezhioù traonienn Deba »

3. Euskal Herriko Ahotsak

Goude bezañ gwelet an teoriezh bet savet gant Badihardugu e vo gwelet ar raktres kalz pleustrekoc'h « Euskal Herriko Ahotsak ». Disoc'h an teoriezh bet meneget eo met ivez hini ur mare fonnus evit pezh a sell eus an dastum euskareg. Gwelet vo penaos eo emdroet ar raktres betek an deiz a-vremañ. Ober e doull er gevredigezh en deus ranket ar raktres ober ivez. Ha tamm ha tamm eo bet kaset war-zu hentoù ne oa ket bet soñjet enno er penn kentañ moarvat. An holl draoù-se 'vo gwelet amañ, keleier Ahotsak (dreist-holl) hag al lec'hienn en he fezh a zo bet mammennoù al labour-mañ.

3.1. Eus Deba Ibarreko Ahotsak betek Ahotsak.com (2003 - 2008)

Etre 2003 ha 2008 en deus kemeret korf Euskal Herriko Ahotsak en un doare didrouz a-walc'h.

Ar raktres dastum a oa sañset bezañ bevennet e traonienn Deba a reas al lamm da Vro-Euskal a-bezh.

Al lec'hienn, « ar fonotek » a oa e soñj Badihardugu a zo bet krouet, bouetaet ha diorroet tamm ha tamm e-pad ar mare-se. An enrolladennoù kozh a veze antreet e-barzh ar fonotek a c'h eas pelloc'h eget harzoù an draonienn buan a-walc'h ivez.

D'ar 16 a viz Ebrel 2008 e oa bet kinniget ar raktres ha lec'hienn ahotsak.com⁶⁰ d'ar mediaoù. Al lec'hienn hag ar raktres dastumadegoù a deuas da vezañ stag. Setu pa vo komz eus skipailh Ahotsak eo eus implijidi Badihardugu a labour war ar raktres a zo kaoz.

3.1.1. Al lamm eus an draonienn d'ar Vroad

Evit kompren penaos eo deuet raktres dastumadegoù Badihardugu, *Deba Ibarreko Ahotsak*,

⁶⁰ Ahotsak.com oa d'ar mare-se, deuet eo da vezañ Ahotsak.eus e miz kerzu 2014

da vezañ *Euskal Herriko Ahotsak* e 2008 eo ret gwelet ar pezh a c'hoarveze e Gipuzkoa d'ar mare-se.

Deba Ibarreko Ahotsak

Krouet eo bet ar raktres Deba Ibarreko Ahotsak e 2003 gant Badihardugu. Krog e oa ar gevredigezh da enrollañ tud e traonienn Deba gant he c'hoant da zastum korpus komzet ar vro evit leuniañ ar « fonoteg » he doa lakaet e-touez he falioù. Un tu yezhoniell hag un tu istorel a oa bet roet d'ar raktres, dastum an euskaregoù disheñvel a vez komzet en draonienn ha dastum memor dre gomz ar vro (istor, hengounioù...).

E 2003 o doa sinet an emglev kentañ gant ti-kêr Bergara evit dastum ha skignañ euskareg ha glad dre gomz ar barrouz. Gwelet gante ar pezh e veze kaset da benn e Bergara o doa divizet tier-kêr all eus an draonienn mont war-zu ar raktres : Antzuola, Mallabi, Soraluze hag Elgeta e 2003, Arrasate (kenlabour gant ar gevredigezh AED), Aretxabaleta, Eskoriatza ha Leintz Gatzaga e 2004, Aramaio ha Deba 2005 ha parrouzioù all an draonienn war-lerc'h. Gant an emglevioù-se e veze arc'hantaouet al labour graet gant implijidi Badihardugu.

Parrouzioù Urola

D'ar mare-se ivez e oa krog tier-kêr eus arvor Urola (Gipuzkoa), dre o servijoù yezh, d'ober galvoù ha da lakaat yalc'hadoù e plas evit ma vefe kaset da benn dastumadegoù war yezh ha glad dre gomz o farrouz, hag embannet disoc'h al labour. Gounezet oa bet ar galv hag ar yalc'had lakaet e plas gant ti-kêr Zarautz e 2004 gant ar raktres kinniget gant ur skipailh a veze kavet enni un nebeud tud eus Badihardugu (Asier Sarasua, Aintzane Agirrebeña, Fernando Muniozguren). Da heul Zarautz e oa bet graet galvoù gant parrouzioù nes Getaria ha Zumaia e 2006, gounezet ivez gant ar raktresoù kinniget gant skipailhoù e-lec'h e veze kavet tud eus Badihardugu. Ar skiant-prenet a dennent eus o labour e traonienn Deba a gendrec'he an dud, ur vetodologiezh sklaer ha don a ginnigent ha tennañ a raent ar muiañ posubl eus an teknologiezhioù nevez. E 2007 e oa bet embannet disoc'h al labour bet kaset da benn e Zarautz e stumm ul levr gant un DVD, *Zarautz Hizketan*⁶¹ hag en ul lec'hienn

61 Zarautz o kaozeal

internet krouet espres-kaer. Er bloavezh-se ivez en doa kemeret al labour a veze kaset da benn e Zumaia anv *Zumaiako Ahotsak*⁶².

Oiartzun hag an emglev gant Ttur-ttur

E 2006 e oa bet lakaet e plas ur yalc'had gant ti-kêr Oiartzun evit ma vefe dastumet euskareg ha glad dre gomz ar barrouz hag embannet disoc'h al labour, ar gevredigezh euskarek eus Oiartzun (Ttur-ttur elkartea) a oa d'ober al labour. E 2007 e oa bet sinet un emglev etre ar gevredigezh Ttur-ttur ha Badihardugu. Un eskemm a oa, Badihardugu a zegase he metodologiezh, an diaz-roadennoù, ar c'houlennaoueg, ar c'hodoù-tem hag ar sistem da gargañ an danvez war internet. Eus un tu all e roe Ttur-ttur eilennoù an holl danvez dastumet da Vadihardugu.

Gant an enrolladennoù bet graet e Zarautz, Getaria ha Zumaia eus un tu ha re Oiartzun eus un tu all e welomp e torr bevennoù traonienn Deba hag e kemer ar raktres live ar vro a-bezh evit dont da vezañ *Euskal Herriko Ahotsak*. Diwar neuze e sino Badihardugu emglevioù gant tier-kêr ha kevredigezhioù eus diavaez traonienn Deba. Hag ar re gentañ a vo Zestoa hag Azkoitia e pastell-vro Urola c'hoazh.

3.1.2. Al lec'hienn

Ar « fonoteka », an diell en-linenn

Gwelet hon eus a-raok e oa Badihardugu gant ar soñj da sevel un diell, anavezet « fonoteka » e-lec'h ma vefe posubl klevet holl euskaregoù traonienn Deba. Un doare diaz-roadennoù en linenn. Labouret eo bet al lec'hienn-se abaoe 2003. Bouetaet e veze gant an enrolladennoù kozh a-feur ma vezent roet d'ar gevredigezh. Koldo Zuazo da skouer a roas an enrolladennoù bet graet gant ar studieren a heulie e gentelioù rannyezhouriezh setu e treuzas an diell-se harzoù an draonienn.

Ar rann gouestlet d'ar c'helaouiñ a oa bet lakaet e plas dija, hag a-drugarez d'ar c'heleier

62 Mouezhioù Zumaia

kozh e c'heller kompren pazioù kentañ ar raktres hag ar pezh a veze graet en dro d'ar rannyezhoù ha d'ar glad dre gomz e Bro-Euskal d'ar mare-se. 22 kelaouadenn a oa antreet el lec'hienn etre 2003 hag he digoradur.

Lec'hiennoù an dastumadegoù

Er parrouzioù e-lec'h oa bet peurechu labour Badihardugu a-raok digoradur Ahotsak.com e oa bet kinniget lec'hiennoù evit pep parrouz, da skouer evit Eskoriatza ha Aretxabaleta : eskoriatza.badihardugu.com ha aretxabaleta.badihardugu.com. Ne gerzhont ket ken ha kaset vezer da bajennoù ar parrouzioù-se war ahotsak.eus e-lec'h vez kavet al labour bet graet neuze.

Evit raktres Zarautz bet kaset da benn gant ur skipailh e-lec'h e veze kavet tud eus Badihardugu o deus krouet, ouzhpenn eget embann ul levr gant un DVD, ul lec'hienn internet anavezet hizketan.org ha memes tra, bremañ vezer kaset war bajenn Zarautz war ahotsak.eus.

Eus e du disoc'h ar raktres « Oiartzuarren baitan », al lec'hienn <http://www.oiartzuarrenbaitan.com/>, bet kaset da benn gant Ttur-ttur elkartea e Oiartzun gant sikour Badihardugu a gendalc'h da vont en dro ha da vezañ bouetaet gant ar gevredigezh eus Oiartzun. An danvez enrollet a vez kavet war lec'hienn Euskal Herriko Ahotsak ivez.

3.2. Digoridigezh Ahotsak.com hag al labour war an enrolladennoù

Gwelet e vo amañ penaos en doa kinniget Badihardugu raktres Ahotsak.com da vare an digoridigezh ha goude al labour diazez, hini an enrolladennoù.

3.2.1. Digoradur al lec'hienn Ahotsak.com

Er greizenn sevenadurel Koldo Mitxelena e Donostia (Gipuzkoa) e oa bet kinniget raktres

Euskal Herriko Ahotsak ha lec'hienn Ahotsak.com d'ar gazetennerien, d'ar 16 a viz Ebrel 2008. Ar ginnigadenn eo an hini a vez kavet war al lec'hienn⁶³ herie an deiz.

Ar pal

Kinniget vez pal ar raktres en e zoare daoudeuk :

« Pal pennañ ar raktres-mañ a zo katalogañ ha skignañ glad dre gomz hag euskaregoù bro Bro-Euskal ; da laret eo, atersiñ tud kozh hor parrouzioù ha dastum o euskareg hag o zesteniou buhez ha skignañ anezhe e-touez tud ar vro. »⁶⁴

Dibarderiou ar raktres

Dibarderiou pennañ ar raktres a vez kinniget e-giz-se :

« - bodet vez titouroù ha testenioù eus Bro-Euskal a-bezh
- publik ha digoust eo
- digor eo d'an holl ha neb en deus c'hoant da gemer perzh a c'hell en ober
- bodet vez labour klaskerien ha raktresoù all
- sistematik ha spis eo ar vetodologiezh kaset war-raok
- renket eo an titouroù dre dem ha dre barrouz
- tud a bep seurt e fell d'ar raktres tizhout: enklaskerien, tud kar, skolidi, studierien, yezhourien, istorourien etc. »⁶⁵

Ar vetodologiezh

Da heul e vez kinniget metodologiezh ha pazennadur al labour war an enrolladennoù.

2 seurt enrolladennoù zo :

- Ar re gozh : Klask a ra Badihardugu bodañ ar muiañ a zanvez posubl, ha kinnig a ra d'an tier-kêr, d'ar c'hevredigezhioù ha d'an dud kas o enrolladennoù dezhe. Kinnig a ra Badihardugu ober un eilenn eus an enrolladenn ha rentañ an hini orin d'e berc'henn. E-giz-se oa bet bodet enrolladennoù klev evit an darn vrasañ da vare digoradur al lec'hienn.

- Ar re graet gant Badihardugu : An enrolladennoù bet graet gant Badihardugu abaoe 2004

63 <http://www.ahotsak.eus/info/>

64 op. cit.

65 op. cit.

a zo bet karget war al lec'hienn ivez. D'ar mare-se e oa bet graet enrolladennoù e Gipuzkoa nemetken met embann a raent o c'hoant d'ober e holl diriadennoù ar vro.

Katalogañ hag antreal titouroù an enrolladennoù a vez graet goude.

- « - an holl enrolladennoù a vez kataloget hag etiketennet
- titouroù ar c'homzer a vez antreet (devezh ganedigezh, un destenn buhez berr, ur poltred...)
- titouroù an aterser a vez antreet
- miret vez titouroù an atersadenn ivez (pelec'h, pegoulz, penaos, perak... eo bet graet)
- antreet vez titouroù ar raktres »⁶⁶

War-lerc'h e vez labouret an enrolladennoù.

Al lod brasañ eus an enrolladennoù a zo hir a-walc'h, tro dro d'un eurvezh. Troc'het vez an enrolladennoù e tammoù 2-4 munutenn a vez anvet predigoù.

Antreet e vez neuze titouroù ar predigoù-se : titl, diverradenn ar predig, padelezh, kod-tem ha treuzskrivadur.

Roet vez ul live interes da bep predig (ne vez ket gwelet gant implijerien al lec'hienn). Embannet vez ar predigoù dedennusañ-se, ar fichennaouegoù son a vez lakaet e MP3 hag ar re video e stumm flash.

Evel ma laront, enrolladennoù zo a oarer a zo dioute met n'haller ket gwelet anezhe c'hoazh.

« N'eo ket bet labouret an holl enrolladennoù ha predigoù a c'heller kavout war al lec'hienn-mañ en un doare heñvel. A-wechoù ho po holl ditouroù an enrolladenn (ar predigoù kodifiet, aozet dre dem, ar fichennaoueg video ha tout...); gwechoù all ne gavi nemet titouroù diazez an enrolladenn hag ar c'homzer. Dizehan e vez bremanaet al lec'hienn. »⁶⁷

Dibarderioù teknikel

Diazezet eo framm al lec'hienn internet war al lec'hienn oa bet savet evit ar raktres

66 op. cit.

67 op. cit.

« Eibartarren ahotan » er bloavezh 2000. Atersadennoù video oa bet kaset da benn e Eibar evit dastum glad dre gomz ar gêr ha krouet oa bet ul lec'hienn internet evit renkañ ha reiñ da welet an danvez d'an dud. Soñjet oa bet ar framm gant Asier Sarasua hag Itziar Alberdi, sevenet oa bet gant sikour an embregerezh stlenneg Codesyntax staliet e Eibar ha diwarni oa bet savet framm ahotsak.com. Gant an amzer eo aet war-raok evit azasaat ouzh an ezhommoù hag araokadennoù an teknologiezhioù. **Adalek ar penn kentañ e labouront gant poelladoù frank, a-bouez eo evite.** Da dostaat eo d'o c'hoant e vefe digor ha dieub disoc'h labourioù kaset da benn gant arc'hant publik, evit ma en em gavfe e daouarn an dud.

- Al lec'hienn : Implijet eo bet ZOPE evit ober al lec'hienn. Ur poellad evit ober lec'hiennoù internet dinamik eo. Ur poellad dieub eo, mont a ra en dro gant degasadennoù an dud, evel Linux.

- An diaz roadennoù : Mat tre eo an diazoù-roadennoù SQL evit ober liammoù e diabarzh an diaz-roadennoù hag evit ober enklaskoù dre internet. MySQL ivez a zo ur poellad dieub.

- Nivereladur ar predigoù : War internet e vez kavet en enrolladennoù video hag audio e stumm « flash ». Ar fichennaouegoù audio a c'hell bezañ pellgarget e stumm MP3 hag ar fichennaouegoù video e stumm WMV.

- Bremanaat an diell : Bremanaet vez an diell dalc'hmat. War internet vez uskarget hag aozet an digasadennoù gant skipailh ar raktres. Ur wech prest da vezañ gwelet gant an dud e c'hall bezañ gwelet diouzhtu. War-eeun vez bremanaet. Ouzhpenn evit ar skipailh labour, kevredigezhioù ha tier-kêr zo a c'hell aozañ ha digas o labour ivez gant ar ger-kuzh bet roet dezhe.

Sikour ar raktres

Adalek digoradur al lec'hienn e c'hell an neb a gar sikour ar raktres da vont war-raok e doareoù disheñvel. En doare-se eo digor ar raktres ivez. 4 eo an doareoù da sikour ar raktres hag e-giz-se e vezont displeget :

« - **Kas enrolladennoù kozh ho peus er gêr.** Ur wech graet un eilenn e vo rentet deoc'h an enrolladenn orin hag un eilenn. Hoc'h anv a vo gwelet evel perc'henn ha roer.

- **Ober enrolladennoù.** Diouzh ma vo posubl e vo laosket ganeoc'h an dafar evit enrollañ (kamera, mikro, goulennaoueg...). Sed amañ an hentenn hollek evit ober un atersadenn (PDF 100kb).⁶⁸
- **Kavout komzerien dereat.** Ma kavit zo ur c'homzer dereat (A gomz aes ha gant un euskareg pinvidik) en-dro deoc'h, larit dimp hag e c'h imp d'atersiñ anezhañ.
- **Ober treuzskrivadurioù.** M'ho peus c'hoant da glevet predigoù ur gêr hag ober an treuzskrivadurioù anezhe e kasimp ar fichennaouegoù audio deoc'h. Hoc'h anv a vo gwelet evel treuzskriver. A-raok kregiñ da dreuzskrivañ, sellit ouzh ar reolennoù treuzskrivañ⁶⁹ mar plij. »⁷⁰

Goude bezañ gwelet ar c'hinnig-se e verzer un dra diouzhtu. N'eus ket kaoz eus palioù yezh, pe ar pezh a c'hell degas ar skouerioù yezh dastumet evit kas ar yezh war-raok. Koulskoude e teu Ahotsak diwar oberezh Badihardugu hag a embanne sklaer ar pezh a c'helle degas an euskareg bro. Gwelet eo bet ganimp er chabistr 2. Penaos kompren an dra-se ? Gant digoridigezh al lec'hienn hag ar raktres e fell d'ar skipailh tizhout ar muiañ a dud posubl, kaout sikourioù da gas o labour war an dachenn e kement korn eus ar vro ha kenlabourat gant tud disheñvel. Soñjoù Badihardugu war ar yezh a zo bet soñjet don ha kaset pell ar c'hinnigoù a reont. E-giz-se e komprenan « an toull »-se. Ma vefe bet ret d'an holl dud bezañ a-du gant soñjoù Badihardugu evit kemer perzh e Ahotsak, marteze ne vefe ket bet kement a dud. Tammoù sinoù a welomp memestra, evel en dave diwezhañ e-lec'h zo komz eus « euskareg pinvidik », un ide sklaer a zo eus ar pezh c'h eo euskareg pinvidik. Dre an ober eo kentoc'h e c'h a ar raktres a-unan gant soñjoù Badihardugu, ha dre ar skignañ, rak ar soñjoù a c'hell chom en testennoù hep na vefent bet sokializet e mod pe vod.

3.2.2. Kresk labour diazez Ahotsak

Ur wech digoret al lec'hienn ha kinniget ar raktres o deus kemeret lañs. Al labour dastum a zo aet war-raok, ar c'henemglevioù gant parrouzioù ha kevredigezhioù a zo aet war gresk. Eus an tu all he deus kendalc'het al lec'hienn da vezañ bouetaet gant an enrolladennoù ha da restaoliñ tamm ha tamm an danvez-se. Al labour « bodañ enrolladennoù » ha « reiñ

68 Diell 1

69 Diell 2

70 <http://www.ahotsak.eus/info/> op. cit.

anezhe d'an dud » dre an doareoù disheñvel d'ober enklaskoù eo ar pezh a c'hellomp envel labour diazez Ahotsak.

3.2.2.1. Kresk an enklaskoù war an dachenn

Labour kentañ Ahotsak a zo mont d'ober enrolladennoù war an dachenn. Ar pal a oa e penn kentañ ar raktres da zastum euskareg pep parrouz e-lec'h ma vez kavet komzerien a-vihannik. Evit kavout roud eus al labour-mañ ha kompren penaos eo aet war-raok eo bet implijet ar c'heleier a embann Ahotsak war e lec'hienn.⁷¹ Aet eo ar raktres war-raok dreist-holl e Gipuzkoa e-lec'h eo bet stank ar parrouzioù gant ar c'hoant e vefe kaset ul labour dastum enne hag o deus sinet kenemglevioù labour gant Ahotsak, en eskemm ur yalc'had labour e c'h ae skipailh Ahotsak war an dachenn d'ober enrolladennoù, da labourat an enrolladennoù ha da ginnig al labour bet graet.

Da skouer, d'ar 7 a viz mae 2008 e oa bet sinet ar c'henemglev etre ti-kêr Azkoitia (Gipuzkoa) hag Ahotsak, ur c'hevrad 2 vloaz oa hag e asante Ahotsak ar pal-mañ :

« Pal ar raktres eo krouiñ an diell a aozo glad dre gomz Azkoitia ha lakaat anezhañ war-wel war lec'hienn Ahotsak.com oc'h atersiñ 25 den kozh. Setu pazioù al labour a vo graet :

- dastum, niverelañ hag antreal an enrolladennoù kozh bet graet (ar galv a vez graet da holl dud Azkoitia, galloud a reont kas d'an ti-kêr an enrolladennoù kozh o deus er gêr).

- ober 25 atersadenn bideo nevez

- kodifiañ an enrolladennoù (troc'hañ anezhe)

- treuzskrivañ ar predigoù dedennusañ

- embann ar fichennaouegoù audio ha video ha lakaat anezhe war internet

Ar c'hinnig oa bet asantet d'an 21 a viz Genver gant ar c'huzul kêr hag e vodad an deskadurezh, an euskareg hag an ingalded ha dec'h e oa bet dalc'het al lid sinañ. »⁷²

Al lod brasañ eus ar c'henemglevioù graet etre Badihardugu ha tier-kêr a oa evit ober enrolladennoù nevez nemetken, lod all (kalz nebeutoc'h) evit ober war dro enrolladennoù

71 <http://www.ahotsak.eus/albisteak/>

72 <http://www.ahotsak.eus/albisteak/azkoitiko-ahozko-ondarea-biltzeko-hitzarmena/>

kozh pe ober an daou evel kenemglev Azkoitia. An tier-kêr o deus sikouret a-wechoù ivez da gavout komzerien, dre anaoudegezh poblañs o farrouz e ouient war-zu piv e c'helle mont skipailh Ahotsak. Eus un tu all e c'hellomp soñjal ivez e oa kalz aesoc'h evit ar skipailh mont war-zu an dud er parrouzioù e-lec'h en doa un emglev gant an ti-kêr eget e-lec'h n'en doa ket. Ur skeudenn ofisiel e ro an emglevioù d'an enklaskoù hag eo aesoc'h evit an dud aterset kaout fiziañs enne, dreist-holl evit an dud kozh hag o dez alies ul liamm kreñvoc'h gant ar velestradurezh tost.

Pa lenner ar c'huzulioù roet gant Ahotsak d'an dud a youl-vat evit ober enrolladennoù⁷³ e c'haller kaout un ide eus an doare e tostaont ouzh an dud. Mont a reont ur wech kentañ e darempred gant an dud hep diskuliañ da gentañ holl perzhioù ar raktres evit chom hep spontañ an dud, e-pad an atersadenn e klaskont diskouez eo a-bouez testeni an den ha lakaat anezhañ da santout e c'hell degas gouiziegezh. Un nebeud teknikoù o deus e-giz-se evit gounit fiziañs an den ha lakaat anezhañ en aergelc'h mat evit kontañ e vuhez.

Ur wech echuet al labour en ur barrouz e c'h a skipailh Ahotsak d'ober ur c'hinnig ofisiel eus ar raktres. Dalc'het e vezont en tier-kêr, libr eo forzh pehini da vont hag an dud bet aterset a zo pedet da zont. Ur filmig gant tammoù eus an atersadennoù a vez aozet ha diskouezet d'an deiz-se. E-pad an tamm lid-mañ e vez roet da bep hini un DVD gant e enrolladenn glok hag un doare diplom evit trugarekaat anezhe a-berzh skipailh Ahotsak hag an ti-kêr e-lec'h zo bet un emglev. Komzet hor boa eus ar c'hemplezh a istalvoudegezh a c'helle santout tud zo pa gomzont er rannyezh. Gant al lid-mañ hag an doare leun a respet da gas an enrolladennoù war-raok e c'hallomp soñjal e vez tennet un tamm ar santimant-se ha roet un tamm lorc'h da yezh ha gouiziegezh an dud. Ha marteze e cheñcho un tamm ar skeudenn o deus diwar o fenn hag o implij eus o yezh.

Evit mont fonnusoc'h c'hoazh gant al labour dastum e oa aet skipailh Ahotsak war-zu Gipuzkoako foru aldundia⁷⁴ ha Kutxa⁷⁵. Ha d'ar 16 a viz Du 2009 e oa sinet un emglev gante e-lec'h e veze lakaet 240 000 € gant pep hini anezhe e raktres Euskal Herriko Ahotsak evit ma c'h afe war-raok an dastumadegoù e Gipuzkoa. E-giz-se e tisplege Ahotsak an ezhomm da vont fonnusoc'h gant an dastum :

« Daoust d'al labour bras bet graet, al lusk heuliet ganimp n'eo ket a-walc'h. Ur bevenn a-bouez eo bet

73 Diell 1

74 Melestradurezh proviñs Gipuzkoa, evel an « departamant »

75 Ur bank eus Gipuzkoa a lak arc'hant da sikour traoù sevenadurel a-wechoù

ar brezel sivil e istor Bro-Euskal. Cheñchet penn da benn e oa bet buhez hengounel Bro-Euskal er bloavezhioù goude ar brezel: an doare da vevañ, al labourerezh ekonomikel hag industriyel, a-fed sokioyezhoniezh... Pal pennañ ar raktres-mañ a zo, neuze, enrollañ ha dastum buhezioù an tadoù ha mammoù kozh o doa anavezet ar Vro-Euskal ha Gipuzkoa hengounel-se. »⁷⁶

En eskemm d'ar yalc'hadoù arc'hant-se e embanne Ahotsak ar palioù war 3 bloavezh. A-benn 2012 e vefe bet dastumet e pep parrouz eus Gipuzkoa. Ar bras eus al labour a vefe an enklask, ar pal oa ober 2000 enrolladenn, met labourat an enrolladennoù hag embann anezhe war lec'hienn Ahotsak oa d'ober ivez. Heuliet e vefe ar memes metodologiezh bet implijet betek bremañ gant ar raktres. Kresket e oa bet skipailh labour Ahotsak nebeut a-raok ar sinadurioù, 3 den e oant o klask evit kas war-raok atersadennoù, moarvat e ouient en a-raok e teufe ar sikourioù-se.

Pa vez sellet ouzh stadegoù al lec'hienn⁷⁷ e vez gwelet penaos emañ e-pad ar bloavezhioù-se eo kresket ar muiañ an niver a gomzerien hag a barrouzioù en diaz-roadennoù. Dreist-holl e 2010 ha 2011, 135 parrouz nevez ouzhpennet hag ouzhpenn 2000 komzer ha 3000 enrolladenn antreet. Da laret eo ouzhpenn 40 % eus ar gomzerien hag an enrolladennoù a vez kavet war al lec'hienn herie an deiz. Holl parrouzioù Gipuzkoa a vez kavet war lec'hienn Ahotsak. Pa seller ouzh ar stadegoù a-fed bloavezh ganedigezh an dud aterset e weler mat e klok gant o fal da atersiñ tud ganet a-raok brezel 1936, ar re ganet er bloavezhioù 1920 eo ar re niverusañ (1741) ha da eil ar re ganet er bloavezhioù 1930 (1263). Pell dirak ar re all.

A-raok komz eus an emglev war Gipuzkoa a-bezh hor boa komzet diwar-benn ar c'henemglevioù graet gant an tier-kêr. 50 a zo bet en holl betek herie an deiz. 35 oute a zo tier-kêr eus Gipuzkoa, 14 eus Bizkaia hag 1 eus Araba (Aramaio e traonienn Deba).

Kenemglevioù gant kevredigezhioù a labour war an euskareg pe war ar glad o deus digaset enklaskoù ivez. Da skouer en emglevioù gant ar c'hevredigezhioù *Lea-Artibai euskarari* (Pastell-vro Lea Artibai) pe *Tximintx* (Derio) e Bizkaia, pe gant ar gevredigezh *Zikerte* (Arbizu) e Nafarroa Uhel.

Al lod brasañ eus al labour dastum kaset da benn, neuze, a zo bet graet e Gipuzkoa ha Bizkaia. Klask a reont lakaat tud da labourat evite e Bro-Euskal ar c'hreisteiz ivez, met n'eo

⁷⁶ <http://www.ahotsak.eus/albisteak/gipuzkoako-aldundiak-eta-kutzak-gipuzkoako-egitasm/>

⁷⁷ Aneks 3. D'ar 5 a viz Mae 2015.

ket aezet kaout arc'hant digant ar velestradurezh. E Nafarroa Izel e tastum Ainize Madariaga, e Lapurdi Joseba Erramundeguy, Xan Aire en daou hag Argitxu Camus e Zuberoa met klask zo war tud a youl vat evit kas war-raok atersadennoù ivez. E Nafarroa Uhel zo bet nebeut a sikourioù ivez evit kas enklaskoù war-raok. War bouez al labour kaset da benn e Arbizu asambles gant ar gevredigezh Zikerte e chom rouez an atersadennoù graet gant skipailh Ahotsak er vro-se.

Herie an deiz e talc'h ar raktres da vont war-raok gant ar c'hoant da zastum euskaregoù kement lec'h e-lec'h ma n'eo ket bet troc'het an treuzkas naturel, met gant ul lusk kalz dousikoc'h.

3.2.2.2 Mont en dro al lec'hienn a-benn ober enklaskoù

Pa oa bet komzet a-raok diwar-benn kinnig ar raktres zo bet komzet eus mont en dro al lec'hienn hag eus pazennadur al labour kaset da benn war an enrolladennoù gant skipailh Ahotsak. Eus tu an dud a labour war ar raktres e oa bet graet an displegadennoù-se. Amañ vo klasket kentoc'h gwelet penaos e c'h a en dro al lec'hienn eus tu an implijerien evit ober enklaskoù ganti ha kaout implij, just a-walc'h, eus an danvez bet dastumet.

Ar peder elfenn diazez

Evit klask e-touez an enrolladennoù e c'haller en ober dre **ar barrouz, an tem, ar raktres** pe **ar c'homzer**. Evit ober enklaskoù hep ur pal a ouier dija e c'haller soñjal e vo implijet an daou gentañ.

a) Ar barrouz

Gant ur pal rannyezhel pe istor lec'hel e vo implijet ar c'hask dre barrouz kentoc'h, gouzout a raer nemetken eus peseurt parrouz ho peus c'hoant da glevet komzerien. Renket eo neuze ar parrouzioù a zo enrolladennoù dioute (ne vez ket gwelet ar re all) en ur roll dre ar 7 proviñs ha dre urzh al lizherennoù. E miz Even 2008 e oa bet ouzhpennet un eil doare da glask, gant ur gartenn a c'heller klikañ warni. En em gavout a raer neuze war bajenn ar

barrouz, kavet vez titouroù a-fed geografiezh, istor ha yezh hag all. Dindan, neuze, e kaver ur roll eus ar gomzerien bet aterset er barrouz-se.

b) An tem

Gant ur pal istorel ledanoc'h, antropologel e vo implijet ar c'hlask dre dem. Evit ar pezh a sell ouzh ar yezh e c'hallomp soñjal eo ar gwellañ evit labourat war yezh un doare tud (pesketaerien, artizaned...) pe war ur c'heriaoueg (ar c'hoarioù, an davarn...). Tout ar pezh a zo bet kontet diwar-benn ar yezh gant an testoù, istor sokial ar yezh, a c'haller kavout aes dre ar c'hlask dre dem, an euskareg a zo un tem en e unan.

Disoc'h an enklask a vo predigoù etiketennet memes mod e enrolladennoù tud disheñvel. Renket eo ar predigoù dre ur wezenn temoù, dindan an temoù pennañ e kaver temoù ha dindan an temoù, istemoù. Setu e c'heller dibab pegen resis e vo an enklask. Sed amañ an temoù pennañ⁷⁸ gant o niver a bredigoù⁷⁹:

- Dudioù (8 446)
- An ti-feurm (11 173)
- Traoù all (356)
- Ekonomiezh hag industriezh (3 553)
- Euskareg (3 015)
- Familh ha liammoù sokial (11 269)
- Kêr, isframmoù (5 281)
- Soñjoù (996)
- Ar mor (1 878)
- Micherioù (3 830)
- Natur (1 223)
- Hengounioù ha doare bevañ (16 927)

78 Listenn glok an temoù : diell 4

79 D'ar 5 a viz Mae 2015

- Politikerezh (8 720)

Sellomp donoc'h ouzh tem an euskareg dre ma c'h eo ar vammenn bennañ evit gellout selaou ar pezh bet laret gant an dud aterset diwar-benn ar yezh. 3015 predig a zo bodet en tem pennañ-se hag e-giz-se eo aozet an temoù hag an is-temoù (gant an niver a bredigoù etre krommeloù) a gaver enne :

- Yezhoù ha parlantoù all (98) : kavet e vez amañ ar pezh a zo bet laret diwar-benn ar saozneg, al latin, ar spagnoleg, ar galleg, yezh ar vugale, yezh ar sinoù, an esperanteg.

- An enklaskoù yezhel (87) : lod eus an enrolladennoù bet kaset da ahotsak a oa bet graet e-kerzh enklaskoù yezhel. 2 is-tem a gaver, al lec'hanvadurezh hag ar yezhoniezh.

- Ar rannyezh, ar parlantoù bro, an euskareg unvan (427) : Amañ e kaver soñj an dud war o euskareg keñveriet gant hini ar re all, an diforc'hoù a welont, ar pezh a soñjont diwar-benn an euskareg unvan.

- Ar c'heriaoueg (666) : Renket eo amañ ar predigoù e-lec'h zo bet komzet eus ar geriaouegoù ; re ar micherioù, re an ti-feurm, ar gerioù ispisial, diwar-benn an endro hag all.

- An diforc'h T-V⁸⁰ (268) : Ar mod ma vez implijet ar merkoù diheñvel er vuhez pemdeziek. Hag implij an diforc'h a zo kollet pe war goll e lec'hioù zo.

- An darempred gant an euskareg (163) : Amañ e kaver ar pezh a denn d'ar santimant don e toug an dud e-keñver an euskareg, ar pezh a sinifi evite bezañ euskareger.

- Stad an euskareg (1489) : Tost an hanter eus ar predigoù a-denn d'an euskareg a vez kavet amañ. Kavet vez predigoù a-denn d'an enebiezh etre an euskareg hag ar yezh all (galleg ha spagnoleg), an implij er gêr hag er ruioù, mont da zeskiñ spagnoleg en Araba, ar skol.

c) Ar raktres

N'eus ket kalz a interes evit an implijerien da vont dre an doare klask-mañ, nemet gant ar c'hoant da glevet un enrolladenn resis pe ur strollad enrolladennoù resis. Ar raktresoù a zo

80 An diforc'h a vez graet etre « te » ha « c'hwi » eo an diforc'h T-V. N'eo ket an euskareg ur yezh indo-european met merk a ra derezioù : an « hika », ar « zuka » hag ar « berorika », eus an tostañ d'ar pellañ

strolladoù enrolladennoù. Pa glasker e-giz-se e vez kavet roll an holl anezhe, 182⁸¹. Gwelout a reer neuze an doareoù degasadennoù disheñvel a zo bet graet d'al lec'hienn a-fed enrolladennoù. Un displegadenn zo evit pep hini a-benn kompren diwar peseurt labour e teuont.

Lod eus ar raktresoù a zo dielloù roet gant an den en deus graet an enrolladennoù evel e oa bet kaoz pa oa bet gwelet an doareoù da sikour Ahotsak (reiñ enrolladennoù kozh pe ober re nevez). Kemer a ra neuze ar raktres anv an enklasker, da skouer : « Aitor Azpiazuren fondoa »⁸². Un nebeud a zo bet graet gant un den met e-kerzh ur studiadenn, lakaet eo bet d'ar raktres anv ar studiadenn, da skouer an enrolladennoù graet e-pad labour doktolerezh Nerea Arete : « Eibarko euskara : izen sintagmaren deklinabidea »⁸³.

Raktresoù all a zo enrolladennoù kozh bet roet ivez met gant kevredigezhioù, skolioù pe tier-kêr. Kalz anezhe a zo e stumm audio. Da skouer ar raktres anavezet « AED elkartea » a vez kavet ennañ an enrolladennoù bet graet gant ar gevredigezh AED er bloavezhioù 1990. Er raktres anavezet « Zarautzar aitona-amonen hizkera » e vez kavet enañ enrolladennoù graet gant skolidi e Zarautz e 1987. Ar raktres « Eibarko mendi-toponimia »⁸⁴, eñ, a zo bet leusket e enrolladennoù gant ti-kêr Eibar.

Al lodenn diwezhañ eo ar raktresoù bet kaset da benn gant skipailh Ahotsak he unan. Pa c'h eo bet an enrolladennoù frouezh un emglev gant un ti-kêr pe ur gevredigezh int bet rannet en ur raktres distag, da skouer « Elorrioko ahotsak » (emglev gant an ti-kêr) pe « Arbizuko ahotsak » (emglev gant ar gevredigezh Zizkerte). An enrolladennoù a zo bet graet e diavaez seurt emglevioù a zo bet bodet er raktres anavezet « Euskal Herriko Ahotsak ».

d) Ar c'homzer

An doare diwezhañ da glask enrolladennoù a zo dre gomzer. Nemet evit un enklask resis n'he deus ket a interes bras an doare klask-mañ. Dreist-holl e teu da soñj ar c'hoant a c'hell bezañ gant un den kar da sellet hag eñ vez kavet tud eus e familh war al lec'hienn pe klask ur c'homzer resis a oarer e vez kavet war al lec'hienn. Renket eo dre anv familh ar gomzerien e urzh al lizherennoù.

81 D'ar 5 a viz Mae 2015

82 Diell Aitor Azpiazu

83 Euskareg Eibar : Diverrañ ar sintagm anv

84 Menez-anvadurezh Eibar

Pajennoù ar gomzerien a zo a-bep seurt. Eus ar re n'eus warne kazi tamm titour ebet betek ar re a gaver ur bern titouroù diwar o fenn :

Lod a zo disanv « Hizlari ezezaguna »⁸⁵ ha ne oarer diwar o fenn nemet ar bloavezh ganedigezh hag ar barrouz orin. E-kerzh enklaskoù skol-veur alies.

Ar re graet gant skipailh Ahotsak eo ar re glokañ. Ur pouez bras a roont d'an dud a atersont. Kavet vez neuze un destennig buhez a ro da c'houzout petra eo bet buhez an den hag ur poltred.

Amañ e c'haller soñjal er pezh a zegas an enrolladennoù « anavezet » e-keñver ar re disanv. Muioc'h a efed a zegasont a-fed istor lec'hel pe evit ar yezh e endro ar c'homzer. Gallout a reomp ijinañ ar pezh a c'hoarvez pa glev tud nes un den aterset. Un efed vo war spered an dud, priziet vez yezh ha gouiziegezh an dud ha posubl eo e c'hell cheñch an emzalc'h a-fed yezh ivez. Da skouer, ma en em rent kont an dud eus pinvidigezh yezh o zud pe ma deuont a-benn da gompren perzhioù o rannyezh a drugarez d'an treuzskrivadur. Tost 5 000 den zo bet aterset, ma soñjer en ur c'helc'h 10 den tost en dro da bep hini e teuer da 50 000.

Bremanaat an diaz-roadennoù

Pa c'h eo bet studiet ar c'hinnig a oa bet graet eus lec'hienn ha raktres Ahotsak hon eus gwelet e veze bremanaet an diaz-roadennoù dalc'hmat ha penaos e veze lakaet e pleustr ar vetodologiezh war an enrolladennoù.

Roud zo eus an holl enrolladennoù a vez lakaet war lec'hienn Ahotsak, ha neuze roud eus an holl barrouzioù hag an holl komzerien. Tamm ha tamm e vez kodifiet an enrolladennoù, troc'het e vez o fredigoù, roet e vez titloù dezhe, graet e vez un diveradenn hag etiketennet e vez an temoù. Diwar ar 6 892 enrolladenn bet antreet e diaz-roadennoù al lec'hienn⁸⁶ 4 138 (60 % eus an enrolladennoù) a zo bet kodifiet e-giz-se, ar pezh en deus roet da heul 53 016 predig.

Diwar ar 53 016 predig e c'heller gwelet ha klevet ar video anezhe evit 26 878 (50,7 % eus ar predigoù) ha klevet ar stumm audio (pa n'int ket bet filmet) anezhe evit 2 303 (4,3 % eus ar predigoù). Gallout a reer, neuze, klevet 55 % eus ar predigoù bet kodifiet betek bremañ.

85 Komzer disanv

86 Diell 3. D'ar 5 a viz Mae 2015.

Evit pezh a sell eus an treuzskrivadurioù, 8 156 predig (15,4 % eus ar predigoù) a zo bet treuzskrivet. Predigoù zo a zo an treuzskrivadurioù anezhe n'eus ket eus an audio pe ar video anezhe c'hoazh. An daou n'eont ket da heul dre ret. A-drugarez d'ar stadegoù e c'haller gwelet penaos eo aet al labour-se war-raok, daoust ma chom kalz d'ober.

3.3. Al labour broudañ

Gwelet hon eus er rann a-raok labour « kreiz » Ahotsak, enrollañ war an dachenn ha reiñ, tamm ha tamm, an danvez komzet d'an dud dre al lec'hienn. Ul labour all a vez kaset da benn gant skipailh Ahotsak tro dro d'an enrolladennoù-se. An hini da lakaat ar raktres hag e zanvez da vezañ anavezet er gevredigezh. Gwelet vo amañ an holl draoù a sell ouzh an darempredoù gant an dud. Darempredoù klasket gant Ahotsak gant an doareoù a zo bet lakaet e plas evit titourañ an dud ha lakaat ar raktres war-wel. Met ivez pa c'h eo aet an dud war e du. Deuet eo Ahotsak da vezañ ur referañs war e dachenoù ha buan a-walc'h eo deuet ar mediaoù da welet anezhe pe aozadurioù da bediñ anezhe da reiñ prezegennoù ha da gemer perzh e devezhioù-studi. Labourat a ra start ar skipailh war e dachenoù ha kontant eo da gemer perzh en ul luskad brasoc'h evit anaoudegezh an danvez dre gomz.

3.3.1. Displegañ ar raktres

Ur rann eus al lec'hienn a zo gouestlet da zisplegañ raktres Ahotsak ha da reiñ titouroù en dro dezhañ.

Kavet vez er rann-mañ ur bajenn e-lec'h vez roet an displegadennoù pennañ en dro d'ar raktres, ar pezh a oa bet kinniget pa oa bet lañset en un doare ofisiel e 2008. Ar bajenn-mañ eo ar bajenn nemeti a vez kavet e yezhoù all estroc'h evit an euskareg, troet eo bet e kastilhaneg, e galleg, e saozneg, e katalaneg hag en italianeg.

Pajennoù all ar rann-mañ a ro da c'houzout piv a zo er skipailh labour, penaos e c'haller kemer perzh er raktres ha roet vez anvioù an dud o deus graet, graet vez ivez listenn ar melestradurezhioù a sikour ar raktres hag ar re o deus sinet emglevioù gant Ahotsak. Ur

bajenn dedennus tre ivez eo hini stadegoù al lec'hienn, gwelet hon eus penaos e veze bremanaet al lec'hienn dalc'hmat hag ar stadegoù a cheñch war-eeun ivez.

3.3.2. Ahotsak er mediaoù

Abaoe an deiz ma oa bet kinniget ar raktres en un doare ofisiel dirak ar mediaoù en deus bet tro ar raktres da vezañ aterset pe meneget e kalz a vedioù eus Bro-Euskal : dre skrid e kazetennoù evel « Argia » » ha « Berria », dre gomz e abadennoù radio « Euskadi Irratia » pe « Herri Irratia », pe dre ar skinwel e « EITB », « hamaika TB », « GoiTB ». Da vare 10 vloaz ar raktres ha 5 bloaz al lec'hienn e 2013 e oa bet graet ul labour broudañ gant skipailh Ahotsak a oa bet heuliet gant ar mediaoù, pedet e oa bet evit komz eus hent ar raktres betek-hen hag eus an amzer da zont. Lod eus ar pennadoù-skrid a c'hell bezañ kavet e-touez keleier Ahotsak, ha videoioù Ahotsak er skinwel war chadenn Ahotsak war Youtube.

3.3.3. Ahotsak er c'hollokù hag er skolioù-meur

Ur wech oa bet kinniget ar raktres e 2008 e krogas Ahotsak da vezañ pedet ha da vont da gemer perzh ha da reiñ prezegennoù e devezhioù-studi, kollokù pe e kerzh kentelioù skolveur. Diskouez a ra eo deuet buan a-walc'h da vezañ ur referañs e Bro-Euskal ha pelloc'h en e dachenn. Pa gemer perzh Ahotsak e seurt darvoudoù e reont un doare rentañ-kont en o c'heleier ; petra oa hag eus petra oa kaoz, ar pezh int bet oc'h ober hag an traoù dedennus (evit lakaat ar preder da vont war-raok) o deus bet tro da glevet.

Ahotsak e bed an enklask war ar glad dre gomz

E 2008 e oa bet pedet skipailh Ahotsak e devezhioù studi tro-dro d'an enklaskoù etnografiezh kaset da benn e Bro-Euskal. Kaoz a oa bet eus an teknikoù hag ar metodologiezhoù lakaet e pleustr. Skipailh Ahotsak a oa aet evit komz eus ar re implijet gante.

Kemer perzh a reas Ahotsak en devezhioù-studi (SELICUP) aozet gant skol-veur an inizi Balear diwar-benn ar glad hag ar sevenadur bobl e miz Here 2010. E-touez an 30 prezegenn hag atalier kinniget e oa raktres Ahotsak. En o c'heleier e komz skipailh Ahotsak eus ar prezegennoù all diwar-benn sujedoù tost, raktresoù dastum all pe prezegennoù diwar-benn ar yezh hag ar c'horpusoù dre gomz.

An aozadur « mintzola » a zo bet krouet a-benn broudañ an enklask war ar c'han a-boz war ar prim euskarat (bertsolaritza), met war dachenn ledanoc'h an hengoun dre gomz e labouront. E 2011 o doa bet lañset diagnostik korpus dre gomz Bro-Euskal ha bep bloaz e aozont devezhioù-studi « ahoa bete hots »⁸⁷ tro-dro d'an danvez dre gomz e Bro-Euskal. Bep bloaz zo bet lakaet un tem ha pedet tud a labour war dachennoù disheñvel da gemer perzh. Normal eo e vefe dedennet Ahotsak gant ar pezh a c'hoarvez eno bep bloaz, dreist-holl pa c'h eo tud a labour war an dachenn-se gant ar c'hoant da dizhout ar gevredigezh ha da gas ar glad dre gomz war-raok. Alies, neuze, he deus bet tro Ahotsak da gomz diwar-benn ar pezh a c'hoarveze e-kerzh an devezhioù-se, hep bezañ roet ur brezegenn e-unan, en e geleier.

Aozet oa bet e miz Even 2012 un devezh-studi gant euskarabidea⁸⁸ e-lec'h e oa bet bodet an dud a labour war an dastum euskareg dre gomz. « Ober war dro ha skignañ an enklask dre gomz euskarek » a oa titl an devezh-studi. Asambles gant Ahotsak e oa bet pedet an aozadurioù pennañ a labour war dachenn an euskareg.

Skipailh Ahotsak o kelenn hag o teskiñ

E miz Gouere 2011 e roas skipailh Ahotsak daou zevezh stummañ e skol hañv skol-veur Bro-Euskal. An titl a oa « Glad dre gomz Bro-Euskal : enklask, katalogañ ha skignañ ». Roet oa bet displegadennoù war ar mod da gas enklaskoù war-raok ha da gatalogañ an danvez bet dastumet, ha lod eus ar stummadur oa pleustrek, enrollañ ha labourat an enrolladenn a oa bet graet.

Pedet oa bet Ahotsak ivez da reiñ ur gentel d'an danvez-skolaerien e skol-veur Mondragon (HUHEZI). E program ar studieren e oa bet lakaet « treuzkas ar glad sevenadurel » ha pedet oa bet Ahotsak gant o c'helenner evit displegañ petra eo ar glad dre gomz hag e

87 « Ar beg leun a son »

88 Anvet « instituto Navarro del vascuence » e spagnoleg, an aozadur e karg eus an euskareg e Nafarroa.

dalvoudegezh.

Ar roll a studieren o deus kemeret tud Ahotsak ivez. E 2012 e heulias daou implijad ur stummadur anvet « An istor buhez : an implij he deus e skiantoù an dud » diwar-benn ar mod a ranker implij an testenioù evel mammenn titouroù hep kouezhañ e pej subjektivelezh an test ha reiñ da gompren en un doare stroll ha ledanoc'h ar pezh a zo bet bevet gant un den. Aozet e oa bet ar stummadur gant an aozadur stummañ « Asmoz »⁸⁹.

3.3.4. Ahotsak enoret

Ouzhpenn pennadoù hag atersadennoù er mediaoù en deus degaset kalite al labour kaset da benn gant skipailh Ahotsak, enoret eo bet e-kerzh gouelioù zo ha prizioù a zo bet roet dezhañ ivez.

Ar priz kentañ bet roet da Ahotsak a oa e-kerzh emgavioù ar grouerien video war internet dalc'het e Bilbo, an abadenn *nickdutnik* war EITB⁹⁰ a roe ur priz ha roet he doa anezhañ da Ahotsak. E 2011 e oa bet roet priz ar gwellañ lec'hienn internet gant Argia. Prizioù Argia eo ar re bouezusañ e Bro-Euskal evit pezh a sell ar mediaoù. 5 priz a vez roet: media skrid, radio, skinwel, bruderezh hag internet.

Bep bloaz e gouelioù Sant Yann, e Eibar, e vez enoret tud ha strolladoù tud a zo deuet war-wel e-pad ar bloaz. E 2013 e oa bet enoret ar raktres Ahotsak, staliet e Eibar, evit lidañ e 10 vloaz. Ar sportour Asier Cuevas a oa bet enoret d'an deiz-se ivez hag ar gazetenn euskarek « Eta Kitto... » evit lid he 25 bloaz. Bep bloaz ivez e vez enoret kevredigezhioù ha tud e-kerzh gouel an ikastolaoù e Bizkaia anvet Ibilaldia. An tem bet lakaet d'ar gouel e 2014 oa liesseurted an euskareg hag e-touez ar c'hevredigezhioù a oa eno hag enoret e oa Ahotsak.

3.3.5. Pajenn degemer ha video an deiz

Pajenn degemer al lec'hienn he deus ur stumm dinamik a-walc'h, reiñ ra da welet buan a-

89 Oc'h hunvreal e brezhoneg

90 Ar servij skinwel ha radio euskarat publik

walc'h an holl draoù a c'haller kavout war al lec'hienn, hag an dra gentañ eo video an deiz. Bemdez e vez dibabet ur video diwar an holl a c'haller gwelet war al lec'hienn. Ul lod eus labour buheziñ ar raktres eo.

3.3.6. Keleier Ahotsak

Keleier Ahotsak a zo ul lodenn bev-buhezek eus al lec'hienn abaoe he digoridigezh e 2008, un 350 keloù bennak a zo bet antreet abaoe. Gwelet vez ivez ar c'heleier diwezhañ war bajenn gentañ al lec'hienn. Ha dre al listenn kelaouiñ, ar gont twitter ha facebook e vez kelaouet an dud ivez.

Kelaouet e vezer war mont war-raok ar raktres, an devezhioù-studi a gemer perzh ar skipailh enne pe an darvoudoù aozet gant Ahotsak e-unan, da skouer ar c'hinnigoù a vez graet e fin al labour dastum bet kaset war-raok en ur barrouz. Pa vez graet un atersadenn eus tud ar raktres er mediaoù ivez e vezer kelaouet.

Ul labour buheziñ a vez graet tro dro d'ar raktres ivez, evit deiz ha bloaz darvoudoù zo pe gouelioù e vez aozet ar predigoù a c'haller kavout war al lec'hienn evit reiñ titouroù d'an dud. Heuliet e vez un tamm ivez an dud bet aterset e-kerzh raktres Ahotsak. Met ul labour buheziñ eo ivez tro-dro d'ar glad dre gomz ha da rannyezhoù an euskareg dre vras, pa vez kinniget levrioù a denn d'an temoù-se, hag evit kelaouiñ diwar-benn raktresoù all ivez. Al labour buheziñ-mañ an hini eo a vo sellet a dostoc'h amañ.

Raktresoù all

Reiñ a ra keleier Ahotsak nevezenti diwar-benn raktresoù all a labour war ar memes tachennoù. Ne wel ket Ahotsak kevezerezh gante, pep tra a zo mat evit kas ar preder war-raok war an tachennoù a zo he re. Graet vo amañ ur roll eus an doareoù disheñvel a raktresoù a vez lakaet da anavezout gant un nebeut skouerioù.

- Raktresoù heñvel pe dost e Bro-Euskal hag e broioù all, evel « mediaoueg Nafarroa » pe ul lec'hienn eus Bro Iwerzhon e-lec'h ma c'heller klevout enrolladennoù un dastumadeg kozh en iwerzhoneg.

- Raktresoù a denn d'ar glad dre gomz, evel un abadenn radio e Oiartzun hag he deus an

dra-mañ evel sujed, ur raktres da zustum kanaouennoù e Mutriku, pe raktresoù dastum lec'hel e Azpeitia (Gipuzkoa), Amikuze (Lapurdi), Eskiula (ar barrouz eus Bearn a vez komzet euskareg enni).

- Raktresoù a denn d'an euskareg dre-vras, evel ar raktres geriadur Batua pe diskouezadenn ur film diwar-benn an euskareg er servijoù yec'hed.

- Raktresoù stag ouzh an istor dre gomz. Unan a glask tud evit komz diwar-benn brezel 36 hag a vez treuzkaset ar galv dre keleier Ahotsak, devezhioù studi skol-veur diwar-benn an istor dre gomz.

- Raktresoù a denn d'ar rannyezhouriezh, evel devezhioù studi en dro da euskareg Arrasate.

- Raktresoù stag ouzh al lec'hanvadurezh, evel al lec'hienn internet da ginnig lec'hanvadurezh Bergara (Gipuzkoa), pe kinnigadenn ar studiadenn graet diwar-benn lec'hanvadurezh Urduliz (Bizkaia).

- Raktresoù a denn d'an adperc'hennañ yezhoù, evel Garabide a zo ur gevredigezh euskarat a glask rannañ gant ar pobloù all an hent a zo bet graet evit adperc'hennañ an euskareg.

- Raktresoù a glask ober al liamm etre an euskareg hag an internet, evel ar raktres a glask gwelet petra eo yec'hed niverel an euskareg da skouer pe raktres ar .eus⁹¹.

- Raktresoù gant ur pal stag ouzh an internet pe ar stlenneg nemetken, evel Gipuzkoa 2.0 e-lec'h ma vez klasket bodañ tud en-dro d'ar poelladoù dieub e Gipuzkoa.

Levrioù

Kelaouet vezer gant keleier Ahotsak eus embann pe kinnigoù levrioù a denn d'ar glad dre gomz pe d'ar rannyezhouriezh. Stag eo ouzh o c'hoant da sevel levraoueg ar rannyezhoù hag ivez ouzh ar c'hoant da embann a zo gant Badihardugu. Koulz eus levrioù Badihardugu evel eus levrioù all e vezer kelaouet, tost an holl en euskareg.

Yezhoù all ar bed

Kaoz a vez a-wechoù eus liesseurterd ar yezhoù er bed, pa vez dalc'het un darvoud diwar-benn an tem-se e Bro-Euskal pe keloù tristoc'h evel pa varv komzer diwezhañ ur yezh.

Buheziñ en-dro d'an dud bet aterset gant Ahotsak

Gwelet hon eus e vez roet ur plas a-bouez da vuhez an dud aterset gant ar raktres Ahotsak.

91 E 2014 eo deuet da vezañ posubl da gaout lec'hiennoù internet e .eus, evel ar .bzh. Lec'hienn ahotsak a zo deuet da vezañ ahotsak.eus e miz kerzu 2014.

N'eo ket ur raktres dibersonel. Dre ar c'heleier e roont da c'houzout pa teu unan eus an dud aterset gante da vezañ tudenn ul levr pe ur film, pa c'h a d'an anaon unan anavezet pe unan a zo bet ul liamm ispisial ganti pe gantañ, ha lakaet vez war-wel an enrolladennoù bet graet gant an dud-se war ar memes tro. Da skouer Luis Katarain eus Idiazabal (Gipuzkoa), bet aterset gant Ahotsak e 2012 a zo bet filmet evit ar film « Gazta zati bat » diwar-benn gwir ar pobloù da zibab o dazont. Eus an tu all, pa oa marv Txillardeg⁹² e 2012 o deus lakaet war-wel an enrolladenn graet e 2009 gantañ.

Buheziñ en-dro da darvoudoù istorel ha gouelioù zo

An deziadoù a zegas gante bep bloaz koun eus darvoudoù zo (deiz-ha-bloaz) pe gouelioù hengounel a vez dalc'het ingal. Profitañ a ra Ahotsak eus an deziadoù-se evit lakaat da vevañ an enrolladennoù bet graet gante ha diskouez ar pezh a zo da zeskiñ gant an danvez bet dastumet. Abaoe 2011 e krog Ahotsak da reiñ talvoudegezh d'an enrolladennoù e-giz-se ha muioc'h mui.

Sed amañ skouerioù gouelioù :

- Derc'hent devezh Santez Agat d'ar 4 a viz C'hwevrer a zo a-bouez e-touez gouelioù Bro-Euskal. Meur a-wech en deus profitet skipailh Ahotsak eus an devezh-se evit lakaat war-wel ar pezh o doa dastumet diwar-benn hengounioù an devezh.
- Evel e broioù all e soñj d'an dud eo deuet Halloween eus Amerika. Diskouez a ra Ahotsak e veze lidoù hag hengounioù ispisial da goulz an hollsent e Bro-Euskal ivez.
- Lidoù gouel Yann ivez a zo bet diskouezet an danvez dastumet anezhe war lec'hienn Ahotsak.

A-raok menegiñ skouerioù darvoudoù istorel eo ret laret a zo bet graet ul labour donoc'h gant skipailh Ahotsak war brezel 1936. Er bloavezhioù diwezhañ c'h eo bet ar 75vet deiz-ha-bloaz evit ur bern darvoudoù o deus merket Euskariz e Bro-Euskal ar c'hreisteiz, ha dreist-holl ar rummadoù bet aterset gant Ahotsak. Ha gwelet vo diwezhatoc'h disoc'h al labour-se. Evit poent e vo meneget un nebeud darvoudoù eus ar brezel-se e-touez darvoudoù all a vez kavet er c'heleier met ret eo bezañ war soñj int al lodenn vrasañ eus an darvoudoù istorel bet graet al labour talvoudekaat warne. Setu skouerioù eus darvoudoù istorel :

- d'ar 14 a viz Ebrel 2011 e oa bet digaset da soñj 80 vloaz krouidigezh an eil Republik e

92 Unan eus oberourien ar batua.

Stad Spagn dre un nebeud videoioù eus eñvorennoù an devezh-se gant tud bet aterset gant Ahotsak.

- d'an 2 a viz Meurzh 1932 e oa bet lañset an abadenn radio euskarek kentañ hag evit 80 vloaz an darvoud-se e lake Ahotsak tammou eus an atersadenn kaset da benn gante gant Amale Arzelus he doa komzet e-kerzh an abadenn-se.

- d'an 31 a viz Meurzh 2012 e oa 75 vloaz bombezadeg kêr Durango (Bizkaia). D'an devezh-se o doa lakaet testenioù tud o doa bevet an darvoud spontus-se. Kalz a dud a dalc'h soñj eus Gernika (Bizkaia) met kêrioù all a oa bet bombezet ivez.

- d'ar 26 a viz Ebrel 2012 e oa digaset soñj eus 75 vloaz bombezadeg Gernika gant videoioù eñvorennoù tud bevet gante an devezh-se.

- e miz Du 1933 o doa gallet merc'hed Stad Spagn votiñ evit ar wech kentañ hag evit degas soñj 80 vloaz an darvoud-se e oa bet lakaet war-wel testeni un den en doa soñj bezañ gwelet merc'hed e barrouz o vont da votiñ.

3.3.7. Implij ar rouedadoù sokial

Klask a ra Ahotsak tizhout an dud war internet dre ar muiañ a vinvioù posubl. Er bloavezhioù diwezhañ eo kresket hardizh implij ar rouedadoù sokial e-touez an dud hag abred tre e oa aet skipailh ar raktres war an dachenn-se ivez. Implijout a reont ar rouedadoù sokial Twitter, Facebook, Flickr ha youtube. An div rouedad kentañ evit ober ul labour kelaouiñ. Hag an div diwezhañ gant ur pal kleweled, a vez gwelet enne danvez a n'haller ket gwelet e-lec'h all.

Evit ur bern tud eo twitter un doare da gaout ur sell prim war ar c'heleier a zedenn anezhe. Un twitt a zo ur gemennadenn verr, ret eo kelaouiñ gant un nebeud gerioù ha trawalc'h eo alies evit kas da liamm ul lec'hienn all. Gant skipailh ahotsak e vez kaset da benn ul labour simpl a-walc'h, adkaset vez liamm « video an deiz » hag ar c'heleier a gaver war al lec'hienn. A-wechoù vez adtwittet⁹³ traoù embannet gant tud all a ra meneg eus Ahotsak. Ur sistem heuilh ha bezañ heuliet (gwelet embannoù an dud a zibaber) eo twitter hag

93 Adembann twitt un den all

Ahotsak a vez heuliet gant 3 234 den.

Ar rouedad sokial brudetañ eo facebook sur a-walc'h. Ur gont en deus Ahotsak, warni e adkasont o c'heleier. Evit heuilh keleier ur bajenn facebook e-giz-se e ranker klikañ evit laret e plij ar bajenn deoc'h ha 550 den a blij pajenn Ahotsak dezhe.

Ur rouedad sokial e-lec'h ma vez uskarget fotoioù eo flickr. Krouiñ a reer albomoù ha dibab a reer gant piv e c'hellont bezañ gwelet hervez al live prevezded. Krouet eo bet kont flickr badihardugu e 2008 hag abaoe o deus bet lakaet 683 foto e 68 albom disheñvel. Un doare vat eo evit en em rentañ kont eus al labour kaset gant ar skipailh war an dachenn. Ar fotoioù a zo bet tennet e-pad atersadennoù, ar c'hinnigoù a vez dalc'het pa vez echu al labour en ur barrouz, sinadurioù emglevioù ha darvoudoù all aozet gant ar gevredigezh (gouel an 10 vloaz, vizit un den e burevioù Ahotsak...).

Ar video eo danvez diazez Ahotsak, normal eo neuze e implijfent ur rouedad sokial video evel youtube a zo an hini anavezetañ sur a-walc'h. E 2 rumm e c'haller renkañ ar videoioù bet lakaet war youtube gant Ahotsak. Ar re a gelaou en-dro da labour Ahotsak hag ar re a zo bet frammet gant Ahotsak diwar an atersadennoù evit reiñ talvoudegezh d'an danvez dastumet. Er rumm kentañ e kaver videoioù evel ar re filmet e-pad ar c'hinnigoù a vez graet er parrouzioù, videoioù a zispleg petra eo Ahotsak ha penaos implij al lec'hienn evit ober enklaskoù, ha kavet vez ivez ar videoioù diwar-benn Ahotsak a zo bet er mediaoù skinwel. Hag er rumm all a zo videoioù bet savet gant Ahotsak en-dro d'ur sujed pe d'un darvoud, ar pezh a zo tost ouzh ar pezh a vez graet e keleier Ahotsak pa lakont war-wel predigoù tro-dro d'ur gouel pe d'un darvoud. Gwelet vo er munudoù er chabistr da heul penaos eo deuet al labour talvoudekaat da vezañ ul lodenn vras eus labour Ahotsak er bloavezhioù diwezhañ.

3.4. Al labour talvoudekaat

Gwelet hon eus al labour diazez bodañ ha reiñ da implij d'an dud an danvez dastumet. Al labour a zo bet graet evit lakaat an danvez-se da vezañ anavezet e-touez an dud hon eus gwelet ivez. Tammoù hon eus gwelet eus al labour a vez kaset war-raok evit reiñ buhez ha talvoudegezh d'an danvez dastumet pa zo bet kaoz eus keleier Ahotsak hag eus an implij a

vez graet eus youtube. Donoc'h e vo gwelet al labour diwezhañ-mañ er rann-mañ.

Oc'h aozañ hag o vont war spisaat war tachennoù zo e vez kaset al labour-se war-raok. An danvez dastumet a zo bras spontus, ha pep hini a c'hell klask ennañ evel just, met Ahotsak a glask ivez tizhout ar muiañ a dud o tennañ diwar an danvez evit reiñ anezhañ en un doare aezet ha pinvidik. Al labour klaskerezh a vez graet hag aozet an disoc'h anezhañ a-benn reiñ titouroù diwar-benn ur sujed spis. A-wechoù eo bet graet al labour gant tud e diavaez eus ar raktres.

War 2 dachenn e labour ahotsak, ar yezh hag ar glad dre gomz. Hag e 3 rumm e c'hell bezañ renket al labour talvoudekaat : An hini kaset war ar yezh nemetken a denn d'ar rannyezhouriezh, an hini kaset war ar glad dre gomz (gant ur pal istorel pe sevenadurel) hag an hini kaset war an daou war an dro en deskadurezh. Pazennoù a oa bet roet d'al labour talvoudekaat a-raok met e 2013, da heul 10 vloaz ar raktres ha 5 bloaz al lec'hienn e oa bet digoret lec'hiennoù kentañ ar raktresoù-stag : Gerrako ahotsak (Mouezhioù ar brezel), Ahotsak Ikasgelan (Mouezhioù er c'hlas) ha Corpusa (Korpus an euskareg komzet).

3.4.1. Ar yezh

Evit ar yezh eo da gentañ a zo bet krouet un dra a-ratozh evit reiñ talvoudegezh dezhi, gant krouidigezh ar rann gouestlet d'ar rannyezhoù war lec'hienn Ahotsak. Goude eo deuet korpus an euskareg komzet hengounel e 2013. Daoust ma c'hellont bezañ implijet, an daou a zo war ober, tamm ha tamm e vezont kaset war-raok. Gwelet vo pep hini anezhe en urzh o c'hrouidigezh.

3.4.1.1. Ar rannyezhoù

E-touez palioù kozh Badihardugu e oa ar c'hoant da sevel levraoueg ar rannyezhoù (pajenn 45), bodañ titouroù an holl embannadurioù e rannyezh pe diwar-benn ar rannyezhoù. Eus un tu all pa oa Ahotsak o klask tuta 3 den e 2009, ouzhpenn evit ober enrolladennoù ha

labourat anezhe war al lec'hienn e oa ar pal sevel un diaz-roadennoù e lec'h e vefe bodet titouroù diwar-benn ar rannyezhoù.

An 2 bal-mañ zo aet d'ober ar rann anavezet « rannyezhoù » a veze kavet war Ahotsak.com ha bremañ war Ahotsak.eus hag e-giz-se vez kinniget :

« Er rann-mañ e klaskimp bodañ titouroù diwar-benn ar rannyezhoù. Titouroù diazez (Renkadur a-vremañ ar rannyezhoù hag ar parlantoù, ha dibarderioù pennañ pep hini), dreist-holl loc'het diwar labourioù Koldo Zuazo. Unan zo ivez war lec'hienn ar yezhadur euskarek en-linenn, skignet gant ul lisañs dieub.

Evit bodañ titouroù diwar-benn dibarderioù an euskaregoù parrouz ha pastell-vro, emaomp loc'het, kentoc'h, eus an degadoù a dezennoù, enklaskoù ha levrioù a zo bet graet e Bro-Euskal. Evit pep rannyezh ha parlant e kavi er bajenn ul levr lennadur da implij ha fichenoù pep levr.

Ganimp eo bet graet ar c'hartennoù, e lisañs CC-by-sa e rannomp anezhe.

Evit echuiñ, e rankomp laret, emaomp o labourat war ar rann-mañ. Toulloù ha fazioù a gavi, marteze. Dreist-holl evit ar rannyezhoù a zo bet labouret an nebeutañ betek bremañ (an Nafarreg Izel da skouer). Ar sizhunioù ha mizioù da zont e talc'himp da ouzhpennañ danvez ivez. Ha m'ho peus c'hoant d'ouzhpennañ un dra, gouzout a rit, kit e darempred ganimp. »⁹⁴

Gwezenn ar rannyezhoù

Evel meneget a-us e heuilh ar renkadur graet gant Ahotsak labourioù Koldo Zuazo. Gwelet hor boa e oa 5 rannyezh er renkadur a-vremañ. War al lec'hienn, padal, eo renket an euskareg e stumm ur wezenn gant 6 rannyezh. Kavet e vez ivez rannyezh reter Nafarroa, marv en 20^{vet} kantved met anavezet he ferzhioù ha gant un nebeud enrolladennoù (lod war lec'hienn Ahotsak). 18 isrannyezh a gaver dindan ar 6 rannyezh. Hag evit ar 4 rannyezh vrasañ, dindan an isrannyezhoù, strolladoù bihanoc'h c'hoazh, parlantoù.

Pep rannyezh he deus he fajenn. Ha pa c'h eer warni e kaver an titouroù diwar he fenn renket e-giz-se :

- Deskrivadenn : Kavet vez titouroù a-fed geografiezh hag al liammoù etre an tiriadoù hag ar yezh.
- Isrannyezhoù : Liammoù a gas da bajennoù isrannyezhoù ar rannyezh.

94 <http://www.ahotsak.eus/euskalkiak-info/>

- Kartenn : Ur gartenn a lak war-wel peseurt parrouzioù a gaver e takad ar rannyezh.
- Fonetik : Diskouezet e vez ar pezh a zo dibar a-fed fonetik gant ar rannyezh.
- Morfologiezh : Diskouezet e vez ar pezh a zo dibar a-fed morfologiezh gant ar rannyezh. Morfologiezh an anv, ar verb...
- Sintaks : Diskouezet e vez ar pezh a zo dibar a-fed sintaks.
- Geriaoueg : Kavet vez ur rollig eus ar stummoù disheñvel a gemer ar gerioù er rannyezh hag ar gerioù a vez implijet er rannyezh.
- Embannadurioù : Listenn an embannadurioù er rannyezh pe diwar-benn ar rannyezh a vez kavet amañ.

Pa c'h eer war spisaat hag e kliker war bajenn an isrannyezh pe ar parlant e c'h a war donaat pep hini eus an titouroù-mañ.

War an tu dehoù, war ar bajenn, e kaver ivez listenn an holl barrouzioù a zo er rannyezh, en isrannyezh pe er parlant. Ha pa gliker warne e vezer kaset da bajenn ar barrouz gant holl enrolladennoù ar barrouz evel hor boa gwelet a-raok.

Levraoueg ar rannyezhoù

War bajenn pep rannyezh, isrannyezh ha parlant e kaver, neuze, an embannadurioù diwar-benn pep hini anezhe pe skrivet er stummoù-se eus ar yezh. An dra-mañ a glot gant ar c'hoant gant Badihardugu da vodañ an titouroù diwar-benn an holl embannadurioù. Dre holl a zo bet berniet titouroù 543 embannadur. Evit ober enklaskoù e c'haller implijout al listenn renket dre urzh al lizherennoù pe ul lusker enklask. An embannadurioù a zo renket ivez dre o stumm : embann stroll, mikrofichenn, kartenn, levr, levrig, fichenn, c'hoari, pennad-skrid, video, DVD pe CD.

An daou soñj kenvesket-mañ a zegas danvez a-fed rannyezhouriezh evit implijerien al lec'hienn. Gant sikour an teknologiezhioù nevez e vez aezet hag eeun an titouroù. Un doare eo da anavezout gwelloc'h ar yezh ha da gavout displegadennoù diwar-benn ar pezh a c'heller klevout e pep rannyezh hag e-barzh an enrolladennoù a vez kavet war lec'hienn

Ahotsak. Gouzout ar pezh a zo heñvel ha disheñvel etre ar parlantoù a lak an dud da vezañ barrekoc'h da azasaat ouzh al lec'h m'emaint er vro. Ar pezh a vo lakaet amzer da gompren dre an implij a c'hell bezañ diskoulmet buan gant an displegadennoù roet amañ.

3.4.1.2. Korpus hengounel dre gomz an euskareg

A-raok kregiñ e rankan displegañ ar pezh a vez termenet gant ar ger « corpus » amañ. Diwar testennoù bodet e vez tennet pep ger a vez kavet enne evit reiñ da welet penaos, pelec'h ha pegoulz a vezont implijet. An disoc'h a zo un doare geriadur ma weler skouerioù ar gerioù en testennoù bodet war-eeun. Ul labour sikouret kalz gant an teknologiezhioù nevez hag a zo bet implijet evit sevel korpusoù an euskareg skrivet. Abalamour da betra eo a-bouez ar c'horpusoù evit an amzer da zont, kement-mañ a vez displeget gant Ahotsak e-giz-se pa ginnigont o c'horpus war al lec'hienn :

« Evit kas kalite hag implij an euskareg war-raok eo ret dimp kaout skouerioù hag oustilhoù da ziskouez dimp ar patrom hag an hent. E-touez an oustilhoù a vez ezhomm bras dioute vez kavet ar c'horpusoù, an digorañ posubl hag e daouarn an dud, hag a ziskouezfe dimp petra eo an euskareg a implij ar re a-raokomp ; an diaz-roadenn a lak war-wel implij ar gerioù ha verboù euskarek. Ma fell deomp ledañ an euskareg war dachennoù nevez er bloavezhioù da zont **eo ret holl dimp gouzout petra eo an euskareg a zo bet implijet gant an euskaregerien a-raokomp**. Se zo kaoz eo ar c'horpusoù hag an oustilhoù savet diwarne, oustilhoù n'haller ket ober hepte. »⁹⁵

Evit ar wech kentañ abaoe emamp o studial raktres Ahotsak a zo kaoz eus ar vad a c'hell digas euskareg ar re goshañ (komz zo eus **skouer**) da euskareg an amzer da zont (komz zo eus **hent**). Adkavout a reomp amañ un dra a zo bet displeget gant Koldo Zuazo pa c'h eo bet studiet mennozhioù Badihardugu war ar yezh. Evit mont war dachennoù all e rankfemp anavezout ar pezh a zo bet implijet a-raok. Kaoz a oa bet eus an dra-mañ evit ar yezhoù micher pe ar santadur.

Korpusoù zo dija evit an euskareg. E-touez ar c'horpusoù a vez nevesaet gant an testennoù a vez embannet bemdez e kaver « Lexikoaren Behatokia », « Web-corpusen ataria » hag

95 <http://www.ahotsak.eus/corpusa/corpusa-info/>

« Egungo Testuen Corpora »⁹⁶. 2 gorpuz istorel an euskareg skrivet a vez kavet ivez : « XX. Mendeko euskararen corpus estatistikoa » ha « Ereduzko prosa »⁹⁷. An hini kentañ a vod 6500 testenn skrivet en 20vet kantved hag o 4 658 036 ger. Dedennus eo da skouer evit studiañ yezh skrivet ur rannyezh pe ur skrivagner, pe ur mare (a-raok brezel 36). An eil a vod 287 levr embannet etre 2000-2006 (13,1 milion a c'herioù) hag holl pennadoù kazetennoù Berria 2004-2006 hag Herria 2001-2005 (12 milion a c'herioù an daou asambles).

Anavezet eo mat neuze an implij eus ar yezh a oa gant skrivagnerien an 20vet kantved, hag o rannyezhoù, dreist-holl evit ar re goshañ, a santer al levezon anezhe en o skridoù. Met evel e tispieg Ahotsak :

« Ne laront ket deomp, penaos e komz hor zud-kozh, hor pesketaerien ha peizanted, ar yezh bet treuzet ganti ar c'hantvedoù. Penaos e komz an euskaregerien varrek a ra gant ur yezh orin ha bev ? Penaos e savont troioù-lavar ? Penaos e implijont ar verboù ? Ha peseurt stummoù ? Ha peseurt taol-mouezh a roont da bep hini anezhe ? »⁹⁸

Kavout a reomp amañ ar c'hoant da lakaat war-wel ar pezh n'eo ket anavezet penn da benn c'hoazh. Lod eus an euskareg a zo chomet en deñvalijenn abalamour n'eo ket bet kouchet ar gerioù war baper. Ar c'horpus dre gomz n'eo ket ken anat marteze evel an hini dre skrid. Ar skridoù o deus ur stumm fizikel ha lec'hioù da vodañ anezhe : al levraouegoù. N'he deus ket an danvez dre gomz e « lec'hioù ». Ur mank zo, hag evit respont d'ar mank-se e kinnigont ar pezh a rank bezañ ar c'horpus dre gomz :

« Ret eo kaout **un oustilh diazezet war ar c'horpusoù dre gomz** evit gouzout an holl draoù-se, an hini diazezet war parlantoù hag enrolladennoù Bro-Euskal a-bezh a zizkouezfe dimp skouerioù an holl, an hini a lakfe war-wel implij hor zud-kozh, hag asambles gant ar skouerioù treuzskrivet, an hini a rofe dimp da glevet (ha da welet ar c'homzer o prezeg) an danvez da lenn-se, a-drugarez d'ar fichennaouegoù klewelet a-vremañ ha d'ar pezh diharz a c'haller ober dre internet. Da stouvañ ar vank-mañ e teu **Korpus hengounel dre gomz ahotsak.** »⁹⁹

En un doare hanter otomatek e vez graet al labour war an treuzskrivadurioù hag ur stumm

96 « Arsellva ar geriaoueg », « porched ar web-korpus » ha « korpus testennoù a-vremañ »

97 « corpus stadegel euskarek an 20vet kantved » ha « ar prezeg skouer »

98 <http://www.ahotsak.eus/corpora/corpora-info/>

99 Op. cit.

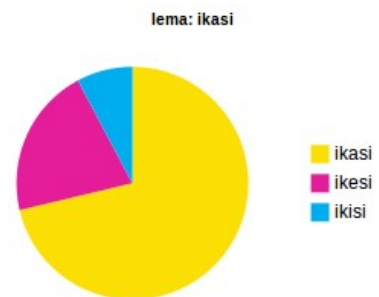
beta eo ar raktres-mañ c'hoazh, n'eo ket bet kavet un doare aes d'ober a glot da vat gant perzhioù an danvez komzet.

Dre urzh al lizherennoù eo renket ar penngerioù. Ur ger eo ar pennger met ivez ar wrizienn a vez krouet gerioù all diwarni, ar pezh a raer stank en euskareg. An traoù-mañ vez dastumet evit pep pennger : Ar stummoù disheñvel, dasparzh geografel pep pennger ha stumm (kartennoù) ha stadegoù. Evit pep ger e c'haller lenn an tammoù e-lec'h ma vezont implijet ha ma kliker, mont war ar predigoù da glevet anezhe.

Kemeromp ur skouer diwar ar roll (117 diwar 3656) eus ar penngerioù dedennus bet savet gant skipailh Ahotsak. Ar gerioù a vez kavet stank int. Kemeromp ar ger « ikasi »¹⁰⁰.

Ar stumm « Ikasi » an hini eo a vez kavet er geriadur. 3 Stumm a vez kavet e treuzskrivadurioù Ahotsak : « Ikasi », « Ikesi » hag « Ikisi ».

Aldaera	Agerpen kopurua
ikasi	1.681
ikesi	493
ikisi	184

Skeudenn tennet diwar lec'hienn Ahotsak

Roet vez an niver a wechoù ma vez kavet pep stumm eus ar pennger (e doare gerioù disheñvel). Ul liv vez roet da bep hini a-benn reiñ stadegoù grafik.

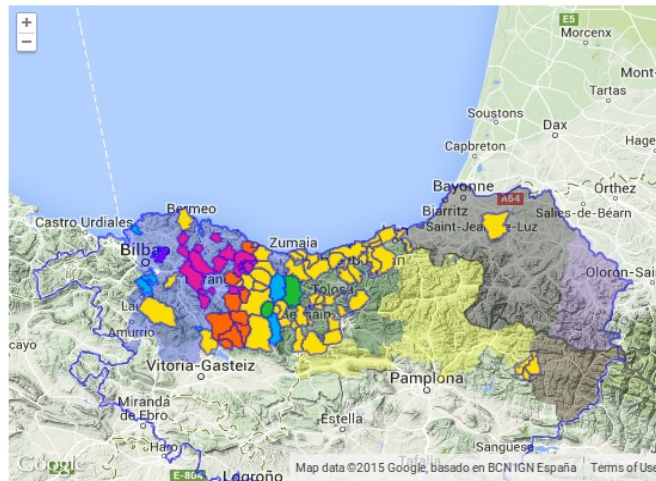
Roet vez da heul stadegoù pep stumm dre barrouz. Eus un tu e vez roet dregantad pep hini anezhe dre barrouz :

100 « Deskiñ »

Antzuola	ikasi (45, %50,0), ikisi (32, %35,6), ikesi (13, %14,4)
Aramaio	ikasi (6, %50,0), ikisi (6, %50,0)
Aretxabaleta	ikasi (120, %50,0), ikisi (120, %50,0)
Arrankudiaga	ikisi (1, %100,0)
Arrasate	ikesi (35, %50,0), ikasi (34, %48,6), ikisi (1, %1,4)

Skeudenn tennet diwar lec'hienn Ahotsak

Hag e-kichen, disoc'h an dra-mañ e stumm ur gartenn :

Skeudenn tennet diwar lec'hienn Ahotsak

Ouzhpenn an tri liv bet roet da bep stumm, melen, roz ha glas e vez kavet gwer, orañjez ha mouk evit ar parrouzioù e-lec'h ma vez kavet un eil stumm e-barzh ouzhpenn 35 % eus an implijoù.

Diwar 3 stumm ar pennger « ikasi » e kaver 52 ger disheñvel, 28 deverret diwar « ikasi », 13 diwar « ikesi » hag 11 diwar « ikisi ». Hag evit pep ger e c'haller lenn ha klevet an holl skouerioù anezhe en o zreuzskrivadur hag enrolladenn orin.

<ul style="list-style-type: none"> → ikasi: → ikasi (927) → ikasten (430) → ikasitakon (2) → ikasiko (61) → ikasitta (21) → ikasittakua (2) → ikasittekuek (1) 	<h2 style="text-align: center;">Ikasi</h2> <p>(...) . eta apaiza ta kriya eskola ematen ziguen guri . - a bai , e ? - bai , eskola earra ikasi giñun guk . - a , bai ? - bai . geuretzako nahikua ! - eta ze rekuerdo daukazu ? rekuerdo ona daukazu(...)</p> <p><i>Aia. Urdanetako eskola</i></p> <p>(...) ziñan eskolara ? - ez , beti ez , beti ez gustoa , baiño etorri in behar . dotriña ta ikasi giñun , behintzat . nere jesukristo jauna ta , [...] ta . - eta ze ikasten zan , ze ikasten zan eskolan(...)</p> <p><i>Aia. Urdanetako eskola</i></p>
---	---

Skeudenn tennet diwar lec'hienn Ahotsak

Amañ, da skouer, vez gwelet 2 skouer kentañ (troc'het eo ar skeudenn) ar ger ikasi diwar 927.

3.4.2. Ahotsak er skol

Pa c'h eo bet gwelet en eil chabistr labour ha palioù ar gevredigezh Badihardugu e oa bet gwelet e felle dezhe tizhout ar skolioù, en em soñjet oant don war ar yezh da implijout e liveoù disheñvel ar skol hag ar c'hoant oa gante da sevel dafar da vezañ implijet er skol. Ar pal oa troet, neuze, war-zu ar yezh dreist-holl. En em rentet int kont o tastum eus ar pezh oa da dennañ, n'eo ket eus ar yezh bet komzet nemetken, met eus ar pezh a veze laret ivez diwar-benn glad, sevenadur hag istor ar vro. Er c'hontrol eus ar pezh a zo bet gwelet evit reiñ talvoudegezh d'ar yezh nemetken hag a chom el lec'hienn, amañ e klask ar raktres tizhout ul lec'h hag a zo deuzoutañ evit gwir, fisikel, ar skol.

Ar pazioù kentañ bet roet da Ahotsak en deskadurezh a zo bet e traonienn Deba e miz Gouere 2010, e Aretxabaleta hag Eskoriatza, parrouzioù o deus kredet da vat er pezh a c'helle digas ar raktres abaoe ar penn kentañ ha war-zu an deskadurezh ivez. Gant kelennerien skol Arizmendi (Eskoriatza) ha Kurtzebarri (Aretxabaleta) e oa bet kenlabouret gant skipailh Ahotsak a-benn kinnig danvez a glotfe gant an temoù da vezañ gwelet a-hed ar bloaz. Ar bloaz war-lerc'h e oa deuet Eibar er jeu (gouere 2011) hag e oa bet kendalc'het gant Eskoriatza hag Aretxabaleta abalamour d'an disoc'hoù pozitivel. Ar pezh a rae 6 skol en holl. Kelennerien zo o deus labouret donoc'h eus o zu evit prientiñ an danvez dereat evit o c'hentelioù, evit lod all e veze graet al labour-se gant Ahotsak.

E miz Mae 2013 e oa bet digoret al lec'hienn gouestlet penn da benn d'ar skolioù « Ahotsak Ikasgelan »¹⁰¹, disoc'h al labour kent ha da vezañ kendalc'het. Skolioù parrouzioù all a gemeras perzh er raktres ar bloavezhioù da heul : Arrasate ha Tolosa e Gipuzkoa, Lekeitio, Ondarroa hag Amorebieta-Etxano e Bizkaia. Hervez soñj skipailh Ahotsak e c'hell an danvez bezañ prizioù er c'hlasoù, eus tu ar yezh evel eus hini ar glad dre gomz, o c'hoant da welet an treuzkas bezañ graet a embannont ivez :

« Abaoe ar penn kentañ hor boa soñjet e oa an danvez dastumet ganimp dereat tre da vezañ implijet er skolioù, eus tu **ar yezh** evel eus tu **an hengoun hag an istor pobl**. Un doare all eo d'ober an treuzkas etre ar rummadoù benn ar fin : ober ar pezh a veze graet a-raok e-barzh an ti, en dro d'an tan, bremañ er sal klas o kemer harp war **an teknologiezhioù nevez**. »¹⁰²

Diwar al labour kent hag ar goulennoù a save e-touez ar gelennerien ha skipailh ahotsak e oa deuet ar soñj sevel ul lec'hienn ispisial

«

- Dereat eo an testenioù bodet e lec'hienn Ahotsak.com evit ar vugale ?
- Evit peseurt oad ?
- Daoust hag eñ o do ezhomm referañsoù ? Komprenet e c'hellont bezañ evel m'emaint ?
- Hag eus tu ar yezh ivez, daoust hag harzoù vo ? »¹⁰³

E-giz-se zo bet roet lañs d'al lec'hienn ha d'an temoù kentañ a c'helle bezañ implijet er c'hlasoù. En o zouez traoù diwar-benn gouel Yann, kredennoù zo, ar pezh a veze laret da spontañ ar vugale gwechall da vezañ implijet el liveoù kentañ. Tamm ha tamm e oa ouzhpennet temoù a denne d'an istor, evel brezel 36. Temoù evel plas ar merc'hed er gevredigezh gwechall. An holl demoù-se a vez aozet videoioù ispisial evite (lakaet war youtube) diwar an testenioù bet dastumet gant Ahotsak. Lakaet vez an tammoù dedennusañ hag ar gwellañ da implij er c'hlasoù gant komzerien disheñvel evit ma vefe buhezek ar videoioù. An dreuzskrivadur a vez roet ivez, e-lec'h ma vez kavet titouroù diwar benn ar gomzerien (lec'h ha bloavezh ganedigezh). Sikour a ra ar c'hompren a-fed yezh ivez. Un doare eo ivez da welet ar rannyezh en un doare skrivet. Kinnigoù metodologiezh a vez roet

101 <http://ikasgelan.ahotsak.eus/>

102 <http://ikasgelan.ahotsak.eus/honi-buruz/>

103 op. cit.

d'ar gelennerien evit implij an danvez er c'hlasoù. Evit videoioù zo e vez kavet poelladennoù graet ha tout. Roet vez titouroù hollek a sikour da gompren ar pezh a zo kaoz oute er videoioù.

E 2014 e oa bet kinniget un tem « neskak eta mutilak aparte »¹⁰⁴ d'al lec'hienn gant div danvez skolaerez (Garazi Eizagirre Sagarzazu ha Mainer Esnaola Otamendi), ul labour oa da ginnig e-kerzh o studioù. Diwar-benn ar mod ma veze skolioù paotred ha skolioù merc'hed gwechall. Ur sekañs 4 gentel oa, kinnigoù a raent ivez war an doare d'implij ar video savet gante er c'hentelioù.

Pa en em soñjomp war ar pezh a vez digaset gant an dra-mañ e c'hallomp kaout soñj eus an danvez klasel a vez implijet er skolioù. A-gozh e vez implijet danvez skrivet en ur yezh standard ha pell eus ar yezh a vez klevet e endro ar vugale. Gwelet hon eus an dra-mañ pa zo bet komz eus implij ar rannyezh er skolioù. An danvez (istorel, sevenadurel) e-unan a veze kinniget evel un dra neutr, pell eus ar pezh a c'hell bezañ testeni un den gant e vemor hag e soñj. Digas danvez evel hini Ahotsak a dorr patrom klasel ar skol a-fed yezh hag istor. Talvoudegezh vez roet d'ar pezh a veze dispriziet a-raok, diskouez a ra zo peadra da zeskiñ digant tud ne oaront ket lenn en o yezh alies. Er-maez eus ar skol en do efed an dra-mañ war ar vugale en o darempredoù gant o familh hag o endro tost. Diwar ar skol e c'hall bezañ gwellaet an treuzkas. Start eo rannañ tu ar yezh ha tu an istor penn da benn, ma zo bet roet talvoudegezh d'ar yezh a vez kavet el levrioù istor e vo graet ivez d'ar yezh a glever en testenioù. An euskareg bro a vo priziet muioc'h.

3.4.3. Ar glad dre gomz

Badihardugu zo bet krouet diwar kudennoù a denne d'ar yezh nemetken. Ar pal pennañ oa kreñvaat ar yezh hag evit en ober e oant en em soñjet war liveoù ha stummoù disheñvel ar yezh hag an tachennoù e-lec'h e vezont implijet. Pa oa bet digoret lec'hienn Ahotsak ha kinniget ar raktres e oa bet lakaet war-wel stumm daoudeuk ar raktres, ar yezh eus un tu hag ar glad dre gomz eus an tu all. Ar stummoù glad dre gomz a zo bet roet talvoudegezh dezhe a zo dreist-holl, an hengoun, an istor hag ar c'han.

104 Merc'hed ha paotred rannet

Gwelet hon oa al labour graet e keleier Ahotsak evit reiñ talvoudegezh d'an devezhioù a ra deiziataer hengounel ar bobl hag evit displegañ gant harp an testenioù hengoun ar vro ha penaos oa lusket buhez an dud gant ar c'helc'hiad-se.

Met d'an istor eo bet roet ar muiañ a lañs. An istor dre implij atersadennoù, an dra-mañ a zo da dostaat ouzh an diskiblezh skol-veur anvet « istor dre gomz ». Evit lakaat an danvez-mañ war-wel eo bet implijet internet met gwelet vo ivez stummoù all, dic'hortoz a-wechoù, er maez eus internet.

Evit echuiñ e vo gwelet al labour a zo bet kaset war an danvez kanet a zo bet dastumet a-hed ar bloavezhioù. Kement zo bet ken zo bet digoret ul lec'hienn gouestlet d'ar c'han e fin ar bloavezh 2014.

3.4.3.1. An istor

Abae 2011 hag ar pennadoù kentañ skrivet diwar-benn istor ar vro e keleier Ahotsak, ha dreist-holl brezel 36, eo aet war-raok al labour istorel graet diwar an atersadennoù. War internet, dre ar c'heleier hag al lec'hienn gouestlet da vrezel 36 bet digoret e 2013, met ivez en un doare « fizikeloc'h » ma c'haller laret, gant an atersadennoù implijet e arvestoù, mirdioù, levrioù, filmoù... Met an holl o reiñ da glevet mouezhioù an dud o doa bevet an darvoudoù.

An istor dre gomz

Ar pal amañ n'eo ket reiñ un displegadenn hir eus ar pezh eo an diskiblezh anvet « istor dre gomz », gouzout a zo deuzouti zo interesant evit sellet ouzh an danvez istorel bet savet diwar an atersadennoù gant skipailh Ahotsak. Sellet vo ouzh an termenadur roet d'an istor dre gomz gant an holloueziadur Columbia¹⁰⁵ :

« Istor dre gomz, dastumadenn titouroù istorel dre atersadennoù, normalamant enrollet dre gomz hag a-wechoù dre video, gant tud o deus kemeret perzh, pe bet test, eus darvoudoù pe koulzoù. Abaoe pell e kemere harp ar c'hevredigezhioù kentidik war an hengoun dre gomz evit mirout roud eus an amzer dremenet pa ne oa ket a istorioù skrivet. E kevredigezh ar c'hornog ec'h a implij an danvez dre gomz

105 Diwar ar pennad e saozneg <http://encyclopedia2.thefreedictionary.com/oral+history>

ken pell hag an istorourien gresian kozh Herodotus (en e istor ar brezelioù persan) ha Thoukydides (en e istor brezel Peloponnesos), pep hini anezhe oc'h ober un implij bras eus testenioù tud. Er bloavezhioù 1940 oa bet savet koñsept modern an istor dre gomz gant Allan Nevins hag e genlabourien e skol-veur Columbia. Pa grouer istorioù dre gomz, an atersadennoù a vez kaset war-raok a-benn tizhout titouroù diwar selloù disheñvel, re ha n'haller ket kavet alies diwar mammennoù skrivet. Danvez e-giz-se a ro titouroù diwar-benn hiniennoù, familhoù, darvoudoù a-bouez, pe ar vuhez pemdeziek.

Dont a reas an diskiblezh da vezañ unan da vat er bloavezhioù 1960 ha penn kentañ ar bloavezhioù 70 pa deuas war wel enrollerien marc'had mat evit titourañ luskoù sokial evel ar gwirioù sivil, ar feminouriezh, an enebiezh da vrezel ar Vietnam. Skrivagnerien evel Studs Terkel, Alex Haley hag Oscar Lewis a implijas an istor dre gomz en o levrioù, kalz anezhe diazezet da vat diwar atersadennoù. En ur skouer all a-bouez, ur mell diell o c'holeiñ istor dre gomz ar sonerezh amerikan oa berniet e skol sonerezh Yale. Un diskiblezh doujet oa deuet an istor dre gomz da vezañ e meur a skol-veur a-benn fin an 20vet kantved, pa grogas an istorour italian Alessandro Portelli hag e genlabourerien da studiañ ar roll en deus ar memor, pe gwir pe faos, e temoù ha frammoù an istor dre gomz. Deuet eo o labour embannet da vezañ un danvez dave en dachenn-se, ha meur a istorour dre gomz a lak en o studiadennoù studi eus subjektivezh memor an dud aterset gante. »

Gwelet a reomp amañ penaos en deus gounezet an diskiblezh doujañs a-hed an amzer. An danvez labouret ivez neuze. Ar pezh oa « kaozioù » a zo deuet da vezañ mammennoù istorel. Gwelet vez ivez eo diwar luskoù an dud gwasket ha lakaet diaes er gevredigezh eo deuet da vezañ brasoc'h he fouez. Torriñ didrouz pe didrouz zo a seblant bezañ en he c'herzh.

An talvoudekaat istorel dre internet

Pa oa bet komzet eus keleier Ahotsak e oa bet gwelet skouerioù eus an darvoudoù istorel a veze graet ul labour talvoudekaat diwar o fenn. Kemeret a veze tammoù eus testenioù tud o doa bevet an darvoudoù, tostoc'h pe pelloc'h, ha diskouezet ar pezh a c'heller tennañ diwar enrolladennoù Ahotsak. Ret eo kaout soñj ivez eus ar rummadoù a glaske ar skipailh atersiñ ar muiañ : an dud ganet er bloavezhioù 20 ha 30, evit dastum euskareg komzet a galite ha kaout testenioù eus ar vuhez gwechall. Darvoudoù liesseurt hon eus gwelet er c'heleier met darvoudoù spontus ha kriz o doa bevet tud ar rummad-se, brezel 36. Ar re se a vez kavet ar stankañ. Bro-Euskal a oa kostezet gant ar republik hag an emgannoù da zifenn

anezhi a oa bet kalet e Gipuzkoa ha Bizkaia. Hag ur wech kollet ar brezel e oa bet lakaet ar boblañs a-bezh eus tu an dreitourien ha moustret e oa bet hardizh. Gant an aon e vefe ankouaet ar mare-se eus an istor, a zo bet tavet warnañ alies, e savas ar soñj gant ar skipailh da sevel ul lec'hienn gouestlet d'ar brezel ha da vare Franco. Anvet eo « Gerrako ahotsak »¹⁰⁶ hag evit kinnig al lec'hienn e tisplegont :

« N'eo ket ul lec'hienn diwar-benn tu soudardel ar brezel. Ouzhpenn eget an dra-se, al lec'hienn kaleidoskopel a vod an traoù bevet gant ar vugale hag ar re yaouank o deus bevet ar brezel war-eeun an hini eo, pep test a gont dimp ar pezh en deus bevet, dre sil ar memor. ¹⁰⁷»

Aozet eo al lec'hienn dre demoù, 11 zo :

- komañsamant ar brezel
- ar moustrañ
- koll ar madoù
- emgann
- tud marv ha gloazet ar brezel
- rankout tec'hout
- melestradur ar brezel
- an ekonomiezh da vare ar brezel
- efedoù ar brezel
- an distro eus ar brezel
- an ekonomiezh goude ar brezel

E pep hini anezhe e kaver neuze roll ar predigoù a glot gant ar rummad gant an titouroù pennañ anezhe (anv, bloavezh ganedigezh ha parrouz ar c'homzer, titl ha diverradenn ar predig). E urzh ar parrouzioù orin int renket hag evit gellout gwelet ar video hag an holl ditouroù e ranker klikañ war titl ar predig. Al lec'hienn a ro un aergelc'h tostoc'h da hini ar brezel gant un aozadur ispisial ha fotoioù kozh.

106 « Mouezhioù ar brezel » <http://gerra.ahotsak.eu/>

107 <http://gerra.ahotsak.eu/gerrari-buruz/>

Danvez istorel Ahotsak o kavout plas er-maez eus al lec'hienn

Gwelet hon eus al labour talvoudekaat a zo bet graet da zanvez istorel Ahotsak war internet, met implijet eo bet an enrolladennoù er-maez eus bed an internet ivez. A-wechoù diwar obererezh tud Ahotsak, ha gwechoù all diwar obererezh tud o doa gwelet interes an danvez bet dastumet, roet plas dezhañ e stummoù disheñvel : Arvestoù, mirdioù, levrioù, prezegennoù ha filmoù. Gwelet e vint en urzh-se.

An arvest kentañ e-lec'h ma veze kavet danvez tennet diwar enrolladennoù Ahotsak a oa an hini anvet « Amantalen ahotsa »¹⁰⁸. E orin ar raktres e kaver ur gevredigezh anvet « Amantala kultur elkarte » savet ar ratozh evit sevel an arvest. En teuliad kelaouiñ a zispleg ar raktres e vez kavet atersadenn Idoia Etxeberria, ezel eus ar gevredigezh hag ivez ezel eus Badihardugu. Gant an atersadennoù bet kaset da benn gant Ahotsak ha digarez 75vet deiz ha bloaz komañsamant ar brezel e oa deuet ar soñj krouiñ un arvest diwar skiant-prenet ha sell ar merc'hed. Pa vez displeget perak diwar sell ar merc'hed e weler tem ar mouezhioù hag ar yezh lakaet da devel :

« Perak diwar sell ar merc'hed ?

Ha perak ne vije ket ? Evel goulenn « Perak en euskareg ? » eo an dra-mañ. Merc'hed omp, hag euskaregerezed. Abalamour da se eo an arvest en euskareg ha diazezet war testennoù merc'hed. Ne oa ket bet krouet an arvest evit ober un huchadenn gwregelour, met evit lakaat da anavezout labour ha doare bevañ ar merc'hed. Ar pezh a zo c'hoarvezet e-pad ar brezel a seblant bezañ afer ar baotred abalamour e oant war an talbenn. Met d'ar mare-se ivez e oa un hanterenn eus ar boblañs merc'hed, ha kement evel ar baotred o deus anduret. A-benn ar fin, int o doa kemeret karg ar familh. Met bepred didrouz-holl. »¹⁰⁹

Tro-dro da destenioù 40 maouez, bannet war ur skramm bras, e oa bodet war al leurenn arzourezed eus diskiblezhoù arzel liesseurt : Ur bertsolari, ur strollad dañs, kanerezed, muzisianezed, ur gonterez ha komedianezed. Dalc'het oa bet an arvest d'ar 7 a viz Gouere 2011 e c'hoariva Victoria Eugenia e Donostia. Berzh bras a reas.

108 Mouezh ar vestrez

109 http://www.kulturklik.euskadi.net/wp-content/uploads/2011/09/Amantalen_ahotsa_eu.pdf

An eil arvest bet aozet diwar enrolladennoù Ahotsak oa gant ur stumm tost a-walc'h ouzh an hini kentañ. An enrolladennoù oa ledanaet d'an daou reizh met strishaet a-fed geografiezh, ar pezh a oa bet bevet 75 bloaz a-raok e Eibar oa da gaout koun deuzoutañ. Anvet e oa « Gerra Zibilen Eibarren, bertsoz eta kantuz »¹¹⁰ Bombezet oa bet ar gêr-mañ e miz Ebrel 1937. Tro-dro d'an enrolladennoù bannet ouzh ar skramm bras e oa kanaouennoù flamenko Juan Pinilla ha bertso-où Maialen Lujanbio. D'ar 26 a viz Ebrel 2012 e oa bet dalc'het an arvest.

An arvest diwezhañ bet implijet danvez Ahotsak ennañ oa ur pezh c'hoari. Da heul an atersadennoù bet enrollet e Muxika (Bizkaia) e oa deuet ar soñj sevel ur pezh c'hoari da skeudenniñ ha da reiñ da c'houzout petra oa doare bevañ ar merc'hed er mare goude brezel 36. « Gure etxe bakarra » oa anvet ha 40 plac'h eus Muxika etre 8 ha 84 bloaz a c'h ae d'ober ar strollad. Sevenaet e oa bet gant Onintza Enbeitia, bertsolari, d'an 8 a viz Meurzh (devezh etrebroadel gwirioù ar merc'hed) 2014 hag adc'hoariet un nebeud gwechoù e 2014 ha 2015. Diwar an enrolladennoù bet dastumet e Muxika oa bet skrivet an destenn, ha predigoù zo a tae war-wel e-kerzh an abadenn ivez.

Er mirdioù e kavas plas enrolladennoù Ahotsak ivez. Stumm klewelet ar video ha testenioù tud o tont da skeudenniñ displegadennoù ar fedoù a interese an dud moarvat. Gwelet vez an dra-mañ muioc'h-mui, ar pezh a ziskouez ivez emamp o pellaat ouzh an doare klasel da welet « an istor » hag « ar mirdi ».

Ar mirdi kentañ da vezañ bet war-zu skipailh Ahotsak evit kaout implij eus o danvez a oa mirdi Zumalakarregi (Ormaiztegi, Gipuzkoa), ti kozh ar jeneral karlour¹¹¹ Zumalakarregi an hini eo. Klasket vez ennañ displegañ d'an dud petra oa bet an 19vet kantved e kevredigezh Gipuzkoa. Kalz a cheñchamantoù a oa bet (kevredigezhel, sevenadurel, ekonomikel ha politikel) e-pad ar c'hantved hag a ro da gompren ar pezh a zo c'hoarvezet er c'hantved da heul ivez. An enrolladennoù bet implijet evit ar mirdi zo roudoù eus an 19vet kantved a zo bet klevet en atersadennoù.

Kenlabouret o deus Badihardugu ha mirdi San Telmo (Donostia, Gipuzkoa) evit sevel 3 video diwar an enrolladennoù bet graet gant Ahotsak da glokaat diskouezadeg difiñv ar

110 Ar brezel sivil e Eibar, o kanañ hag o werzenniñ

111 Ar brezelioù bet en 19vet kantved a oa etre daou du, ar re a gemeras tu Carlos María Isidro Benito de Borbón hag ar re a gemeras hini Isabel II da gemer penn ar rouantelezh goude marv Fernando VII.

mirdi, diwar-benn kevredigezh Bro-Euskal. En dro da 3 dem a zo bet troc'het ha bodet tammou bihan eus an enrolladennoù evit sevel videoioù 7 munutenn :

- « Lidoù ar vuhez : An hengounoù a chom bev »
- « An araokadennoù teknologel : an industrielezh, oberourez ar c'hemmoù »
- « Donostia hag an douristelezh : Donostia, kêr douristel »

An holl videoioù a zo bet dalc'het e yezh orin ar gomzerien ha lakaet zo bet istitloù da zibab etre an euskareg batua, ar c'hastilhaneg, ar galleg hag ar saozneg. Reiñ a ra d'ar weladennourien estren tro da glevet ha da en em rentañ kont eus ton an euskareg, ar pal-se vez embannet gant skipailh ar mirdi¹¹² evit lakaat ar yezh war-wel, pe war-glev, er mirdi.

Ur greizenn displegañ eo al lec'h diwezhañ e-lec'h ma zo bet graet implij eus danvez Ahotsak e mod un diskouezadeg mirdi (ur mirdi bihan eo ur greizenn displegañ benn ar fin). War talbenn emgannoù ar brezel 36 e Arrate (Eibar, Gipuzkoa) eo staliet. Reiñ a ra da gompren petra oa an emgannoù-se, piv oa an dud a veze kavet eus an daou du gant skouerioù dilhad brezel hag aergelc'h an talbenn adkrouet. Ur video graet diwar enrolladennoù Ahotsak a c'h a ivez d'ober an displegadennoù.

Ur brezegenn a zo bet dalc'het ivez, diazezet war testenioù Ahotsak. N'hall ket bezañ laret eo istor penn da benn gant darvoudoù ha fedoù, kentoc'h eo istor sokial an euskareg gant ur pal sokioyezhoniell. Anvet oa ar brezegenn « Euskararen memoriak dituen ahotsak »¹¹³, savet ha roet oa bet gant daou ezel eus Badihardugu, Juan Martin Elexpuru hag Idoia Etxeberria e-kerzh an devezhioù-studi aozet gant skol-hañv skol-veur Bro-Euskal (EHU-UPV) gant ar pal studial an darempred o deus komzerien an euskareg gant o yezh, o emzalc'hoù hag o santimantoù. Hag evel a lar skipailh Ahotsak :

« Roet hon eus ar gaoz d'ar gomzerien gozh. Chomet oa anat o c'hemplezhoù hag o nec'hamant, ar c'hredennoù stag ouzh ar rannyezhoù, ar boan ganet gant ar wask war an euskareg, soñjoù diwar-benn an euskareg unvan... »¹¹⁴

Savet oa bet 13 video gant pep a dem a glever komzerien disheñvel o komz diwar o fenn :

112 <http://www.santelmomuseoa.com/>

113 Mouezhioù memor an euskareg

114 <http://www.ahotsak.eus/albisteak/euskal-hiztunen-komplexuak-eta-kezkak/>

- Nec'hamant komzerien an euskareg
- ar rannyezhoù
- an euskareg a veze a-raok ar brezel
- flastrañ an euskareg er skol
- flastrañ an euskareg er straed
- an ti, « moger-difenn » an euskareg
- an euskareg e Bro-Euskal an hanternoz
- adc'hanedigezh an euskareg
- an euskareg unvan
- an hika
- rankout deskiñ spagnoleg
- troc'h an treuzkas
- ar rannadur er penn

Gwelet a reomp amañ ar pezh a-denn d'ar yezh er raktres hep bezañ ar yezh he unan, en doare yezhoniell, met an holl gomzoù a zo bet dastumet digant ar gomzerien diwar-benn ar yezh. Un danvez prizius evit kompren ar pezh a zo c'hoarvezet hag a c'hoarvez e diabarzh implij ar yezh. Da dostaat eo d'ar pezh a oa bet gwelet pa oa bet studiet teorietzh Badihardugu hag an destenn skrivet gant Koldo Zuazo hag ar c'hredennoù a zo stag ouzh ar yezh a vez gant ar gomzerien gozh.

Danvez Ahotsak a zo bet implijet, en un doare bras pe brasoc'h, evit skrivañ levrioù ivez.

Hini Davi Anaut, « *euskararen kate hautsiak* »¹¹⁵, eo bet an hini gentañ, ar skoilhoù bet lakaet d'an euskareg a-hed e istor oa sujed al levr. Danvez skrivet ha dre gomz en deus implijet evit sevel al levr, ha testennoù Ahotsak, dre stumm an treuzskrivadurioù, a zo en em gavet e-barzh a-benn skeudenniñ ar skoilhoù bet bevet e-pad an 20vet kantved. Embannet eo bet al levr e miz Du 2013 gant ar gevredigezh Euskal Memoria. Diwar al levr

115 Chadenn troc'het an euskareg

zo bet savet un teulfilm hag un diskouezadeg a zo aet a barrouz da barrouz e Bro-Euskal e 2014.

An eil levr, hennezh zo labour skipailh Badihardugu. Anvet eo « lan eta lan, emakumea bergaran »¹¹⁶ ha studial a ra petra oa mod bevañ merc'hed Bergara (Gipuzkoa) e hanterenn gentañ an 20vet kantved. A-drugarez d'ur yalc'had enklask roet gant ti-kêr Bergara e diabarzh he folitikerezh ingalded (merc'hed-paotred) o deus gallet Juan Martin Elexpuru hag Idoia Etxeberria kas o enklaskoù e-pad 2 vloaz. E digoradur al levr e tispleg maerez Bergara, Jaione Isazelai, ar c'hoant a oa gant an ti-kêr da reiñ sklêrijenn da vuhezioù ar merc'hed, ar pezh a vez ankouaet, tost dalc'hmat, pa vez studiet an istor, evel hor boa gwelet pa oa bet komzet eus an istor dre gomz :

« Laret e vez eo tud ar maread a skriv an istor, eus ar maread ha paotred, evel just ! Ar merc'hed, peurliesañ, a zo chomet er-maez eus an istor ofisiel. Koulskoude e oaromp o deus digaset traoù a-bouez er vuhez publik evel er vuhez prevez. »¹¹⁷p. 9

E-touez an atersadennoù bet graet gant skipailh Ahotsak e oa bet graet un dibab ha tennet an tammoù dedennus a glote gant tem al labour. Evit digas danvez ouzhpenn e oa bet kaset 9 atersadenn all da benn tro-dro d'an tem. Savet eo al levr en-dro d'an atersadennoù, ar peurrest a zo deuet da glokaat an traoù. Ul levr 270 pajennad skeudennet gant fotoioù kozh eo disoc'h al labour, ur filmig 30 munutenn a zo bet aozet asambles gentañ. Al levr hag ar filmig a c'hall bezañ diskarget digoust war lec'hienn an ti-kêr. Kinniget oa bet al levr d'ar sadorn 1 a viz Meurzh 2014 ha pedet oa bet ar merc'hed bet aterset a-benn enoriñ ha trugarekaat anezhe. Etre ar 7 hag ar 24 a viz Meurzh (darvoudoù tro-dro d'an 8 a viz Meurzh) 2014 e oa bet staliet un diskouezadeg e Bergara gant ar fotoioù bet implijet evit skeudenniñ al levr.

Gwelet hon eus e oa bet implijet ar video er skouerioù a-raok met hep bezañ pal pennañ ar raktresoù-se. Un teul-film zo bet savet oc'h implij testenioù Ahotsak. Anvet eo “*Isiltasuna hausten. Soraluezarren gerrako testigantzak*”¹¹⁸. Diwar intrudu ar gevredigezh Soraluez

116 Labour ha labour, ar vaouez e Bergara

117 Badihardugu Euskara Elkartea, Juan Martin Elexpuru Arregi, Idoia Etxeberria Elorza, *Lan eta lan, emakumea bergaran*, Bergarako udala, Oñati, 2014.

118 Kas an didrouz da boultren. Testenioù brezel Soraluez

1936 eo bet krouet. Labourat a ra ar gevredigezh-mañ evit lakaat war-wel ha derc'hel soñj eus ar pezh a zo c'hoarvezet e-pad ar brezel e Soraluze (Gipuzkoa). Seveniñ an teul-film, eus an tu all, a zo bet labour Badihardugu, un emglev a oa bet etre an div gevredigezh. Hag an testenioù a vez kavet ennañ a zo re bet graet gant Soraluze 1936 abaoe 1993 hag ar re bet graet gant Ahotsak. An teul-film a bad tro-dro un eurvezh ha bannet oa bet evit ar wech kentañ e Soraluze e miz Gwengolo 2013.

Un dra a verzer diouzhtu goude bezañ gwelet an holl skouerioù-se, an istor lakaet war-wel eo hini an dud gwasket er gevredigezh: istor ar merc'hed, istor an euskaregerien hag istor an dud o deus kollet ur brezel. Mouezhioù tavaet a vez lakaet da vezañ klevet ha da c'hounit tachennoù er gevredigezh. Un doare adperc'hennañ an istor hag ar memor zo, un tamm evel adperc'hennañ ar yezh. Komz eus traoù ha n'eus ket bet komz oute er yezh a-viskoazh n'eo ket mont war dachennoù nevez nemetken, met ivez komz eus an traoù a zo bet tavet warne en amzer dremenet.

An efed war ar yezh en deus an testenioù gwelet evel mammennoù titouroù

A-feur ma veze graet atersadennoù e veze brasaet ar ouiziegezh war ar yezh ha war ar glad dre gomz. An doare da laret eus un tu hag ar pezh bet laret eus un tu all. Met gant ar pal reiñ talvoudegezh d'ar pezh bet laret ha tennañ danvez sevenadurel, hengounel pe istorel e roer ivez ur garg prizius d'an doare ma vez laret an traoù. Pa c'h eer war-raok gant ar soñj eo testenioù an dud ur vammenn istorel e roer talvoudegezh ivez d'o yezh, memes ma n'eo ket ar pal kentañ. An istor bet kelennet betek bremañ eo bet hini al levrioù istor. Ha dre en ober e veze kresket gouiziegezh ha barregezh ar skolidi war ar yezh implijet el levrioù. Ne oa ket ar pal met evel un eil efed oa memestra. Ha savet ur skeudenn sokial eus ar yezh ivez. Pa droc'her gant an istor skrivet hag e c'h eer war-zu an istor dre gomz e cheñcher skeudenn sokial ar yezh bet klevet ivez. Ha pa c'h eo bet kuzhet, dispriziet ha mezhekaet ar yezh-se e c'haller bezañ sur eo ur cheñchamant pozitivel. Ur skouer yezh a c'hell dont da vezañ neuze e penn an dud, ha brasaet vo ar ouiziegezh eus ar yezh ha war ar yezh dre ar pal istorel a oa da gentañ.

Gwelet hon eus pa zo bet kaoz eus an arvestoù, ar mirdioù etc. e c'helle an istor bezañ

lec'hioù ha momantoù fizikel ivez. Pa roer talvoudegezh d'an istor dre gomz e saver tachenoù nevez diwar komzoù kozh, ma c'haller laret. Ar yezh n'a ket war tachenoù nevez (gerioù nevez), an testenioù a vez alies evel ma c'hellfent bezañ kontet er familh. Met digas an testenioù-se er mirdioù hag implij anezhe e arvestoù zo, pe da sevel ul levr a zo digeriñ lec'hioù nevez dezhi memestra.

3.4.3.2. Ar c'han

Dastum kanaouennoù ne oa ket e-touez palioù pennañ raktres Ahotsak, met a-hed ar bloavezhioù a zo bet dastumet ur bern hag e miz Kerzu 2014 e oa bet digoret ul lec'hienn gouestlet penn da benn d'ar c'han, anvet *Kanten Kantoia*¹¹⁹.

Eus un tu e c'haller selaou ar c'hanaouennoù hag eus an tu all displegadenoù diwar-benn ar c'han hag ar c'hanaouennoù. Rannet eo ar c'hanaouennoù e 3 rumm: Kanaouennoù bugale, bertso-où ha kanaouennoù all.

“Er rumm « kanaouennoù bugale » e vo kavet kanaouennoù a vez kanet d'ar vugale, en o-zouez kanaouennoù da luskellat, hag ivez kanaouennoù da zeskiñ traoù d'ar vugale ha kanaouennoù da c'hoari. E rumm ar “bertso-où” e teu ar “c'hopla-où” hag ar “bertso-où”. Hag e rumm “ar c'hanaouennoù all”, eus an tu all, ar peurest: kanaouennoù hengounel, evit an Nedeleg, relijius, kanaouennoù modern...”¹²⁰

Aozadur ar rummadoù a zo tost ouzh hini « Gerrako ahotsak », titouroù pennañ ar predigoù a vez gwelet en ur roll eus ar videoioù a zo e urzh lizherennoù ar parrouzioù orin. Rankout a reer klikañ war an titl evit mont pelloc'h ha gwelet ar video.

3.5. O vont dreist ar bevennoù

Gant ar pal dastum ar rannyezhoù hag ar glad dre gomz digant ar re goshañ er gevredigezh eo ganet hag aet war-raok Ahotsak, evit kaout komzerien a galite a gomz ar yezh bro hag

119 « straed ar c'hanaouennoù » <http://kentak.ahotsak.eus/>

120 <http://kentak.ahotsak.eus/kantuei-buruz/>

evit kaout testeni eus ar vuhez a zo ar pellañ eus an hini a anavezomp bremañ. Ar rummadoù koshañ eus un tu hag un dakad bro bevennet ivez, an hini e-lec'h zo bet kendalc'het da dreuzkas an euskareg (cf kartenn ar rannyezhoù).

Er bloavezhioù diwezhañ zo deuet c'hoant da skipailh Ahotsak, o kenderc'hel gant al labour “klasel” war ar memes tro, dont er-maez eus ar bevennoù-se ha mont war-zu ar re yaouank ha war-zu al lec'hioù a vez gounezet gant an euskareg tamm ha tamm. Al labour oa da gas penn da benn, eus an aozañ atersadennoù betek al labour talvoudekaat an danvez dre internet.

3.5.1. Gasteizko ahotsak

E miz Even 2014 e reas skipailh Ahotsak ur galv da sikour ar raktres o doa c'hoant da gas war-raok, *Gasteizko euskararen ahotsak*. Dre aozañ ur c'houlzad arc'hantaouiñ dre internet (crowdfunding) o doa c'hoant da sachañ interes an dud war o raktres ha dastum arc'hant evit gellout kas anezhañ da benn. Ar pal a oa dastum 4000€ hag e fin ar raktres e vefe kaset ur prof (hervez ar sammad arc'hant bet roet) da bep hini.

Evit displegañ o c'hoant da vont kuit eus tachenn hengounel an euskareg ha mont e-lec'h eo en em ledet an euskareg er bloavezhioù diwezhañ e laront:

« Ul labour bras a reomp a barrouz da barrouz evit dastum ar rannyezhoù. Met er-maez eus tachenn ar rannyezhoù eo bev an euskareg ivez. E Gasteiz da skouer. Abalamour da se, hag o tennañ kont eus al labour bet graet betek bremañ, hon eus c'hoant da gas war-raok ur raktres nevez e Gasteiz: *Gasteizko Euskararen Ahotsak*¹²¹.

Testenioù Gasteiziz a dastumimp. Lod bet ganet e Gasteiz, lod all Gasteiziz a galon. Peseurt santimant e lak an euskareg da ziwan enne ? Penaos e vevont an euskareg ? Penaos e vevont en euskareg ? Ha bodañ a rimp an holl mouezhioù euskarek-se en un doare klewelet, evit diskouez eo bev-birvidik an euskareg e Gasteiz.»¹²²

Hag evit displegañ choaz Gasteiz:

« En Araba en deus bet an euskareg ar c'hresk brasañ en 20 vloaz tremenet; ouzhpenn, deuet eo Gasteiz da vezañ ar gêrbenn bolitikel ha sevenadurel. C'hoant hon eus da atersiñ euskaregerien a bep

121 « Mouezhioù euskarek Gasteiz »

122 <http://www.ahotsak.eus/albisteak/gasteizko-euskararen-ahotsak/>

seurt: reoù anavezet ha reoù n'int ket, yaouank ha kozh. Erru eo poent dastum mouezhioù ar Gasteiziz ha lakaat anezhe a wel d'an dud. Evit lakaat anezhe d'anavezout ar Gasteiz euskarek.”¹²³

Gwelet a reomp, kaer en deus ar pal pennañ bezañ lakaet war al lec'h o deus c'hoant ivez da derriñ bevenn an oad.

War ober emañ ar raktres, n'eus ket moien da welet tamm ebet deuzoutañ evit poent.

3.5.2. Gazte gara gazte

Ar raktres all a zo bet savet nevez zo a zo anvet « Gazte gara gazte »¹²⁴. Ar pal eo ober atersadennoù gant tud yaouank (etre 16 ha 40 vloaz) gant profiloù disheñvel: orin, lec'h bevañ, dudi... A-fed geografiezh e c'h a ar raktres dreist bevennoù ar rannyezhoù. Ar pal yezhel a vez lakaet war-raok, c'hoant en deus skipailh Ahotsak da zastum ha da skignañ euskareg ar re yaouank. E-keñver danvez e fell da Ahotsak dastum diwar-benn dudi ar re yaouank hag o sell war ar yezh. Al lec'hienn a zo war ober, n'eo ket bet embannet deziad he digoridigezh publik c'hoazh. Skipailh Ahotsak en deus roet al liamm din evit diskouez ar pezh emaint oc'h ober er mare-mañ, hag an displegadenn hir a vez roet diwar-benn ar raktres a zo dedennus tre:

« C'hoant hon eus gant ar raktres-mañ broudañ gouiziegezh ar re yaouank war ar yezh, reiñ ar binvioù pleustrek ha real, ha kreskiñ ar youl. Evit se hon eus roet lañs d'ur raktres a zastumo yezh ar re yaouank, ha war ar memes tro, dastum ar standilhonoù a sikouro ac'hanomp da vodañ ha da gompren istor sokial tost an euskareg. Dastum implij an euskaregerien yaouank (koulz euskaregerien a-viannik ha nevez-euskaregerien) ha skignañ anezhañ dre internet eo ar soñj, evit ma vefe un oustilh da wellaat an implij dre gomz evit ar re a zo an ezhomm pe an interes gante.

C'hoant hon eus da zastum testenioù ar re yaouank, met o lakaat ar pouez dreist-holl war tachennoù anfurmel ar yezh : ar yezh a implijont war ar pemdez, er gêr, etre kamaradoù ha gant an dud nesañ. Perak? Just a-walc'h, eus un tu evit reiñ kinnigoù, soñjoù ha skouerioù d'ar gomzerien a rank mont e spagnoleg pe galleg dre ziouer a vinvioù en dudi (tachenn anfurmel); hag eus an tu all, hag evel zo bet laret er rannbennad gentañ, evit kregiñ da vodañ ha da gompren istor sokial tost an euskareg.

123 op. cit.

124 « Yaouank omp ». Gant ar pouez lakaet war ar fed bezañ yaouank

Er prosesusoù da normalizañ ar yezhoù minorelaet, kas war-raok implij ar rummadoù yaouank eo ar pal kentañ, evit ma vo eus ar yezhoù, da gentañ e rankont kaout komzerien yaouank; Anez eo kas al labour treuzkas da benn ma n'eus ket ar youl gant ar re yaouank da zerc'hel gant ar yezh. Aze ne ziforc'h ket an euskareg diouzh ar yezhoù all, ar gudenn-mañ en deus. Ha soñj a ra deomp ne vo ket graet james a araokadennoù en implij ma n'eo ket liammet hemañ ouzh youl ha gouiziegezh ar gomzerien yaouank.”¹²⁵

Adkavout a reomp amañ an teir elfenn a gresk asambles a oa bet gwelet er chabistr kentañ diwar-benn adperc'hennañ ha normalizañ ar yezhoù minorelaet. Evit kaout komzerien glok eus ar yezh e ranker kaout: ar youl, ar ouiziegezh hag an implij.

Komzet zo bet eus istor sokial tost an euskareg ivez. Amañ eo lakaet evel ur pal, ne oa ket bet graet kement-se gant enrolladennoù ar re gozh, e-lec'h e oa an euskareg un tem diwar an 13 pennañ a c'haller klask enne (pajenn 55). Danvez zo koulskoude, gwelet hon eus ar videoioù a oa bet aozet diwar-benn an emzalc'h o deus ar gomzerien gozh gant ar yezh evit ur brezegenn (pajenn 79) pe an implij a zo bet graet eus enrolladennoù Ahotsak evit sevel al levr “euskararen kate hautsiak”. Sikour a ra da gompren ar pezh a zo c'hoarvezet hag a c'hoarvez gant ar yezh, gallout a ra servij da welet war beseurt tu e ranker sturiañ ar politikerezhioù yezh.

War al lec'hienn gouestlet d'ar raktres “gazte gara gazte”, ouzhpenn an atersadennoù gant ar re yaouank a vo lakaet tamm ha tamm, zo bet lakaet ur geriadur anvet “geriadur ar re yaouank” e-lec'h e kaver ur bern skouerioù da vezañ implijet en tachennoù anfurmel just a-walc'h. Gerioù ha troioù lavar tro-dro da vuhez ar re yaouank: an darempredoù, ar riboul, ar sekselezh...

Pedet oan bet da zont da welet un atersadenn enrollet evit ar raktres-mañ. E darempred oan bet lakaet gant an den a ra war-dro ar raktres, Aitor Errazkin, ha roet oa din eur ha lec'h an emgav gant an daou zen da vezañ aterset. An daou zen oa tro 25 bloaz, gant ar memes dudi, ar surf. Kelennerien surf int er skol surfiñ e-lec'h oa bet dalc'het ha filmet an atersadenn. An darempred a zo bet aezet-tre etre Aitor hag an daou all. Lakaet en deus anezhe en o bleud buan tre, ne oa ket peadra da vezañ nec'het, an atersadenn oa digor a-walc'h ha kement tra o doa c'hoant e chomfe hep bezañ implijet diwezhatoc'h a c'halle bezañ. Komzet en deus un tamm gante a-raok evit gwelet petra oa an temoù a c'helle bezañ

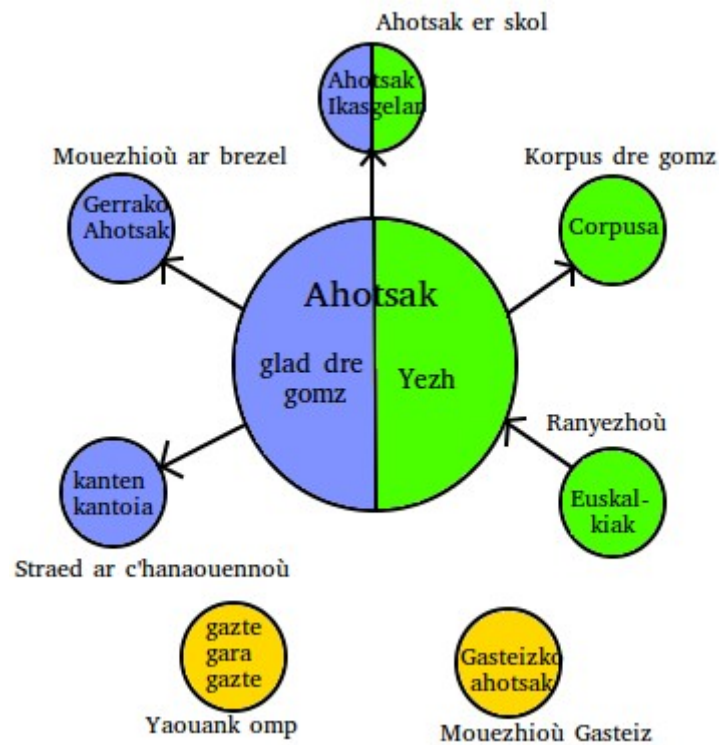
125 <http://gazteak.ahotsak.eus/gazteei-buruz/>

komzet diwar o fenn, kemeret en deus e amzer o komz en ur staliañ an dafar. A-benn oa prest an dud da gregiñ e oa deuet ar fiziañs etrezomp. Da gentañ oa aterset an daou war an dro ha goude pep hini d'e dro. Komzet zo bet kalz eus surf, eus plas ar merc'hed er sport-mañ hag eus ar gerioù euskarek a vez implijet. Dedennus oa gwelet al labour a vez graet gant Ahotsak war an dachenn.

3.6. Sintezenn

Gwelet eo bet ganimp ar pezh c'h eo bet Ahotsak, eus ar pazoù kentañ a gasas d'e grouidigezh ha betek an deiz a-hirie. Gwelet hon eus ar strivoù bet graet evit ledañ ar raktres ar muiañ dre glask lakaat ar muiañ a dud e-barzh ha digeriñ war tachennoù ne oant ket anat da gentañ, hag an holl draoù-se graet gant ar soñj bezañ tost ouzh ar gevredigezh dre an doareoù liesseurt en deus bet ar skipailh da vroudañ e labour.

Klasket hon eus skeudennaouiñ an darempredoù etre ar raktresoù disheñvel a c'h a d'ober Ahotsak.

E-kreiz e vez kavet ar pezh a c'hellomp envel « kef » ar raktres, al lec'hienn bennañ gant an

holl enrolladennoù ha gant he daou bal, hini ar yezh hag hini ar glad dre gomz. Tro-dro e vez kavet ar raktresoù stag, gant al liv a glot gant ar pal. Evel hor boa gwelet eo daouduiek ivez pal “Ahotsak ikasgelan”.

Ar biroù a gas d'ar raktresoù evit diskouez int diazezet war an enrolladennoù a vez kavet er “c'hef” hag e vez graet ul labour spisoc'h warne. Evit “Euskalkiak”, al lodenn gouestlet d'ar rannyezhoù, eo disheñvel. Savet eo bet da gentañ gant levraoueg ar rannyezhoù ha gwezenn an euskareg gant displegadennoù diwar pep rannyezh. Ar bir a c'h a d'ar c'hreiz peogwir e c'heller mont da welet evit pep kêr an enrolladennoù bet graet enne. Met ar raktres a c'hell mont en dro hep an enrolladennoù, ar pezh n'eo ket gwir evit ar re all.

Evit echuiñ eo bet lakaet, e melen, an daou raktres a zo bet gwelet da ziwezhañ ganimp, ar re a droc'h diouzh ar bevennoù oad ha geografel. Al labour dastum a zo bet kaset a-gostez evit tizhout ar palioù ispisial a oa bet lakaet d'ar raktresoù. Abalamour da se int distag.

Klozadur

Klask a raemp ar pezh a c'helle digas ur raktres dastum rannyezhoù ha glad dre gomz d'ur yezh vinorelaet en he froseus da vezañ adperc'hennet gant ar gevredigezh. Evit en ober hon eus studiet don ar pezh a oa Ahotsak, eus krouidigezh Badihardugu betek an hentoù diwezhañ bet kemeret gant ar raktres.

Gant krouidigezh hag emdroadur Badihardugu hon eus gwelet ar preder a oa bet savet gante. Diskouezet e oa bet gant Koldo Zuazo ar pezh a c'helle digas ar rannyezh evit kreñvaat ar yezh er gevredigezh ha kaout nerzh. Er skol hag er c'hentelioù-noz e oa abouez bras tostaat ouzh an euskareg bro, evit chom hep kaout un efed fall war endro yezhel ar vugale hag evit aesaat euskaregañ an dud deuet. Stabilaet eo ar yezh en tachennoù uhelañ eus ar gevredigezh, met eus un tu all eo tapet berr an dud pa rankont implij ar yezh en tachennoù tostañ hag ivez gouzout penaos ober gant ar yezh en un doare dereat hervez an dud hag al lec'hioù en em gavont enne. Koulskoude, ar skouerioù zo aze c'hoazh, ar rummadoù kozh, daoust dezhe nompas bezañ bet skoliataet en o yezh a oar ober ganti dre gomz, referañsoù int evit ober gant ur yezh a galite hag evit mont war dachennoù all hep sevel ur yezh a chomfe trenk e beg an dud. Gwelet eo bet ar c'hinnigoù a ra Badihardugu war ar yezh a rankfe bezañ implijet e tachennoù disheñvel ar gevredigezh. Diwar mont endro ar gevredigezh e rankomp lakaat war-wel ivez o c'hoant da dizhout ar gevredigezh, soñj a ra dezhe e rank frouezh ul labour bet kaset da benn gant arc'hant publik bezañ lakaet e daouarn an dud. Abalamour da se e c'heller pellgargañ o embannadurioù digoust. Ha klask a reont dalc'hmat doareoù da dizhout tud disheñvel.

Ahotsak a zo ganet gant ar memes c'hoant, reiñ d'an dud en un doare aes evit an holl, an enrolladennoù bet graet gant Badihardugu war an dachenn. Met ar pal a oa digeriñ ar raktres d'ar muiañ a dud ha berniañ ar muiañ a zanvez posubl. Gant an emglevioù gant tier-kêr ha kevredigezhioù eo bet posubl an dra-se ha kresket eo an danvez buan a-walc'h. Dalc'hmat eo bet kaset al labour war-raok gant doujañs ouzh an dud hag en ur reiñ talvoudegezh dezhe, o anv hag o buhez (dre ur biografiezh) a vez kavet, ar pezh a soñj deomp en dez efed war an endro sokial. Al lec'hienn, eñ, a zo bet savet gant poelladoù dieub ha pep tra zo gant ul lisañs dieub creative commons. An danvez bet berniet a zo er

rannyezh, ma c'hell ar rannyezh digas un dra bennak d'ar yezh evel displeget en eil chabistr, e c'hell ur raktres a ro anezhi da c'houzout d'an dud degas un dra d'ar yezh ivez. Terriñ a ra ivez gant an harzoù geografel, evit klevet euskareg kêr-mañ-kêr n'eus ket ezhomm da vont di. Aze emañ war ar rouedad. Ar pezh a oa d'ober neuze oa broudañ ar raktres ha reiñ brud dezhañ er gevredigezh. Hag aze zo un dachenn all eus labour Ahotsak. Lod eus al lec'hienn a zo gouestlet d'ar c'helaouiñ, hag implijet vez ar rouedadoù sokial gante ivez. Er maez eus internet eo bet Ahotsak ivez, bet int e festoù a vode tud a bep seurt hag e devezhioù-studi a vode arbennigourien. Aze oa al lec'hienn gant he danvez ha graet ar strivoù evit bezañ anavezet gant an dud, met an holl n'afont ket d'ober enklaskoù hir. Ar pezh a oa bet soñjet neuze, eo reiñ talvoudegezh d'an danvez, dre aozañ anezhañ en-dro da demoù pe da darvoudoù zo e stummoù aes da vezañ implijet, videoioù graet ha tout. E-giz-se eo ganet lec'hiennoù all Ahotsak tro-dro da vrezel 36, d'ar c'hanaouennoù, evit tizhout ar skolioù. Aze hon eus bet c'hoant da lakaat war-wel ur perzh all eus labour ar raktres war ar yezh. An danvez dastumet a oa deuet da vezañ ur vammenn istorel. Un danvez istorel priziet en ur yezh a oa bet dispriziet. Amañ e soñj deomp e ro talvoudegezh d'ar yezh komzet en enrolladennoù. Evel un eil efed eo eus al labour kaset war ar glad dre gomz. Gwelet hon eus ivez eo aet pelloc'h al labour talvoudekaat eget internet, en em gavet eo e krouidigezhioù arzhel, en em gavet eo e mirdioù, en em gavet eo e lec'hioù ha filmoù zo. Krouet zo bet diwarni ha kavet lec'hioù nevez, amañ eo aet ar yezh war-raok, aet eo war dachennoù all. Ar salioù arvest hag ar mirdioù a zo lec'hioù a vez doujañs oute er gevredigezh hag enne eo bet klevet an euskareg bro. Evit echuiñ hon eus gwelet penaos e c'h ae Ahotsak dreist bevennoù hengounel ar rannyezhoù (bevenn oad ha bevenn geografel). Kendalc'h a reont da vont war-raok war o zachenn gentañ gant ul lusk difonnoc'h, en desped dezhe, ar sikourioù arc'hant a zo aet d'an traoñ war an dachenn-se. Krouet zo bet ur raktres tro-dro d'ar yaouankiz hag unan all e Gasteiz, er maez eus tachenn hengounel ar yezh. Yezh ar rummad yaouank a rank bezañ roet nerzh dezhi ha krouet an oustilhoù da wellaat he implij. Hag ar memes tra el lec'hioù a vez gounezet gant an euskareg. Aze eo sklaeroc'h marteze al labour evit adperc'hennañ ar yezh. Met dalc'homp soñj memestra eus ar pezh a zo bet lakaet war-wel hag a zo diaesoc'h da welet, an euskareg bro hag euskareg ar rummad koshañ a zo referañsoù a-bouez evit amzer da zont ar yezh.

Krog oa an enklask-mañ gant ar c'hoant da welet ar pezh a veze graet e-lec'h all met gant ar soñj deskiñ war ar pezh a c'hellfe bezañ e Breizh. A-hed an enklask e teue ar c'hoant da

geñveriañ ha da sellet ouzh an dazont. An hent kreiz savet gant Badihardugu o tennañ digant pep stumm eus ar yezh evit kas anezhi war-raok a zo dedennus, o sellet ouzh ar yezh en un doare klok. Goulennoù a sav. Peseurt yezh hon eus c'hoant da sevel ha da dreuzkas? Daoust ha ken flour e komz ar re yaouank en tachennoù tost goude bezañ bet skoliataet e brezhoneg? Pelec'h emañ korpus komzet ar brezhoneg? Diaes eo ijinañ ur raktres ken bras evel hini Ahotsak, met un dra bennak a c'hell bezañ graet ivez moarvat. Evit adperc'hennañ ar yezh e rankomp reiñ talvoudegezh d'ar yezh a zo bet komzet e Breizh-Izel hag a vez c'hoazh: n'hall nemet digas nerzh dezhi.

Levrlennadur

A-stroll, *Eibarreraz idazteko oiñarrizko erizpidiak*, Euskara Batzordea, Eibarko Udala, Eibar, 1997.

Aintzane Agirrebeña, Belen Maiz, Fernando Muniozguren, Asier Sarasua, Miren Zabaleta, *Zarautz hizketan*, Zarauzko udala, 2007.

Badihardugu euskara elkarte, *Deba ibarreko hizkeren mapa*, Badihardugu Euskara Elkarte, 2005.

Badihardugu euskara elkarte, *Euskalkian idazteko irizpideak*, Badihardugu Euskara Elkarte, 2006.

Badihardugu Euskara Elkarte, Juan Martin Elexpuru Arregi, Idoia Etxeberria Elorza, *Lan eta lan, emakumea bergaran*, Bergarako udala, Oñati, 2014.

Elexpuru Juan Martin, « Deba arroan "badihardugu" euskalkixaren alde », *Euskalkia eta hezkuntza*, Mendebalde Kultur Elkarte, 2001 p. 131-144

Garabide elkarte, *Arnod an euskareg. Alc'hweziou evit adperc'hennañ ar yezh hag an identelezh*, Garabide elkarte, Eskoriatza, 2010.

Garabide elkarte, *Hizkuntzaren estandarizazioa*, Garabide elkarte, Eskoriatza, 2011.

Hornsby Michael, « Neo-breton and questions of authenticity », *Estudios de Sociolingüística* 6(2) 2005, pp. 191-218

Igartua Iván, Zabaltza Xabier, *Euskararen historia laburra*, Etxepare euskal institua, 2012.

Núñez Astrain Luis, *El euskera arcaico, Extensión y parentescos*, Txalaparta, 2003.

Paya Xabier, *Ahozko Euskal literaturaren antologia*, Etxepare euskal instituta, Andoain, 2013.

Zuazo Koldo, *Deba ibarreko euskaria*, Tier-kêr traonienn Deba, 1999.

Zuazo Koldo ha Badihardugu euskara elkarte, *Deba ibarretik eukararen herrira*, Badihardugu euskara elkarte, 2002.

Zuazo Koldo, *Euskara batua : ezina ekinez egina*, Elkar, Donostia, 2005.

Zuazo Koldo, *Deba ibarreko euskara. Dialektologia eta Tokiko batua*, Badihardugu euskara elkarte, Oñati, 2006.

Dielloù

Diell 1

Kuzulioù hollek evit ober enrolladennoù etnoyezhoniel

Lakaet hon eus war ar folenn-mañ kuzulioù hollek evit ober atersadennoù rannyezhoniezh pe etnografiezh. Kemeret int bet e-kerzh al labour dastum rannyezh ha glad dre gomz kaset da benn gant ar gevredigezh Badihardugu, hag a-raok e oant bet embannet war ar blog « Eibartik ». Kuzulioù hollek tre int, kalz zo anat ha sklaer, met dre ma c'hellont sikour amañ emaint evitoc'h.

D'ar mare d'ober an darempred

- Kaout sikour un den eus ar familh a c'hell bezañ interesant tre, dreist-holl gant ar gomzerien gozh.
- Da gentañ bihanaat pouez al labour ; chom hep spontañ an den aterset. Larit emaoch oc'h ober ul labour bihan, hag unan bennak en deus laret deoc'h e c'helle hi/eñ bezañ ur vammenn titouroù mat. Klaskit kas ar c'homzer war-zu an tem-se. Ne larit ket er penn kentañ pet eurvezh e ranker enrollañ, nag e vo implijet ur c'hamera ganeoc'h, nag e vo embannet... Goude bezañ lakaet ar c'homzer en e vleud e roit dezhañ muioc'h a ditouroù ha kemer a raio anezhe mat.

A-raok kregiñ

- Tapit anaoudegezh ha skrivit ur c'houlennaoueg dereat.
- Ar c'homzer a rank gouzout sklaer abaoe ar penn kentañ petra eo pal an atersadenn.
- Doareoù goulenn ha goulennaoueg
Evit dastum **ar glad dre gomz** : nebeut a c'houlennoù, hep linenn

Evit labourat **un tem resis** : goulennoù ar spisañ posubl

Evit dastum **ar yezh** : An atersadennoù dieub a c'hell bezañ dedennus ivez, met gwelloc'h disklêriañ ar palioù abaoe ar penn kentañ, lakaat war-wel implij ar c'homzer, ha prientiñ ur c'houlennaoueg resis. Ar gomzerien a rank bezañ gwelloc'h ivez, pinvidik o yezh, sklaer o fenn.

- Lakit sklaer n'eo ket un arnodenn. Pep tra a vo laret a c'hello sikour ac'hanomp, met ne vo ket strikt ar pezh ankouaet ganti pe gantañ.

En atersadenn

- Er penn kentañ tout, larit ar muiañ posubl diwar ho penn hoc'h-unan. An dra-mañ a lako en e vleud an hini aterset hag a roio fiziañs dezhi pe dezhañ.
- Da gentañ, ha n'eus forzh pe bal zo d'an atersadenn, grit un nebeud goulennoù hollek, evit trankilaat ar c'homzer, evit ankouaat ar c'hamera a zo e fas dezhañ, evit gounit e fiziañs... Goulennoù a c'hell bezañ dereat : pelec'h oa ganet, pelec'h en deus bet bevet, penaos he deus cheñchet ar barrouz...
- Kaer zo dezhañ bezañ anavezetañ ganeoc'h, gwelloc'h eo e larfe ar c'homzer e anv ha devezh ganedigezh er c'hamera. Chom a raio en enrolladenn. Marteze e vo anavezetañ ganeomp, met ma vez kemeret an enrolladenn gant unan all a-benn un nebeud bloavezhioù e vo prizius an titouroù-se dezhañ.
- Ar pezh a zegas kaout tud eus ar familh en enrolladenn. Gounid : Trankilaat ar c'homzer (n'eo ket dalc'hmat), ha dreist-holl lakaat ar c'homzer da gaout soñj eus traoù disoñjet gante (« *mamm, kont dimp da vare familh-se !* ») . Koll : Bezañ normaloc'h a c'hell mont a-enep. Ar verc'h o vont war kaoz ar vamm, mont re er gaoz, degas muioc'h a implij spagnolek...
- Troc'hañ kaoz ar c'homzer an nebeutañ posubl. Ma teu ur goulenn dimp e-pad an atersadenn, skrivañ anezhañ war ur folenn, ha goude goulenn. Ne droc'hit ket red ar c'homzer gwech ebet. Daou abeg pennañ : (1) Ne ouiomp james pegoulz e roio ar c'homzer an titour dedennusañ ha nevez ; (2) evit skignañ an danvez ivez, ezhomm vo eus gerioù ar c'homzer, ar c'haozeadennoù an hirañ posubl, ha n'eo ket ni o troc'hañ dalc'hmat.
- Ma c'houlenn diganimp hag eñ anavezomp un dra en deus kontet, laret ne reomp

ket. E-pad an atersadenn ivez, lakit war-wel ho « tiouiziegezh » : « A ya ? Ne ouien ket ? Gwir eo ? Bizkoazh kement all ». Deuet mat eo seurt lavarennoù. Daou abeg : (1) Evit en em santfe fier ar c'homzer ; ret eo dezhañ santout eo talvoudus e c'herioù. (2) Evit an embann, displegadennoù hiroc'h ha resisoc'h vo dastumet (ma laromp dezhañ e anavezomp, ne zisplego ket).

- Chom hep ober goulennoù eeun. Da laret eo, chom hep ober goulennoù **ya/nann**. An dra-mañ zo a-bouez. C'hoant hon eus e rofe ar c'homzer ur respont hir, ha n'eo ket respontoù evel « ya » pe « nann ». Da skouer :

* *Da noz an nedeleg a veze debret moru, n'eo ket ? Goulenn fall.*

* *Petra a veze debret da noz an nedeleg ? Goulenn mat.*

An tu teknikel

- Klaskit ober enrolladennoù video dalc'hmat. En deiz a-vremañ n'eo ket start da gaout. Ha bezit war soñj evit a sell an amzer da zont : kalz aesoc'h vo ober ganti eget gant ar pezh rentet gant ar vouezh nemetken. Forzh peseurt embann pe skignañ a vefe...
- Evit enrollañ ar vouezh nemetken, implijit **ur minidisk pe un enroller niverel**, ha n'eo ket ur walkman pe un enroller analogel.
- **Implijit ur mikro dalc'hmat**, ha prenit ur mikro dereat. Bez zo mikroioù a goust 10 euro, met ar riskl zo da goll hor holl labour en aner. Goude bezañ enrollet 10 eurvezh, gwelet ne vez ket komprenet pe klevet mat ar pezh bet enrollet zo digalonekaus evit an oberour.
- Implijit **ul luc'hvanner**. Kaer bezañ sklaerijennet al lec'h enrollañ, implijit al luc'hvanner. Gwellaat a rit kalz kalite an enrolladenn.
- Laoskel **e talenn difiñv**. Da laret eo, lakaat ar c'hamera a-hed 2 vetr, ha chom ar muiañ hep touchañ. E-giz-se e ankouezo ar c'homzer emañ aze ar c'hamera. Seul vuioc'h vo touchet ar c'hamera, seul nec'hetoc'h vo an den aterset.
- **Sterniañ** : Kemerit un dalenn ledan a-walc'h. Ma fiñv un tamm ar c'homzer ne c'h aio ket maez an dalenn. Lakit ar penn e krec'h, ha ma c'h eo posubl kemerit an daouarn ivez ; dreist-holl ma rank reiñ displegadennoù gant an daouarn (da skouer ma vez ar soñj ganimp da zastum c'hoarioù pe micherioù). Kalz a vez laret gant an

daouarn. Ma vez kozh-tre ar c'homzer, pe ma fiñv nebeut-tre, marteze vo gwelloc'h kemer ar penn nemetken. Kalz kreñvoc'h vo ar pezh rentet.

- 3-4 gwech e c'hellomp cheñch ar sterniañ e-pad an enrolladenn. Sellet hag eñ emañ mat pep tra ha sterniañ ar c'homzer en dro.

Evit echuiñ

- Tennañ ar valgudenn surentez diwar an enrolladenn.
- Skrivañ diouzhtu an holl ditour diwar-benn an enrolladenn war ur folenn : Titouroù ar c'homzer, devezh ganedigezh, testenn buhez, an temoù pennañ bet labouret e-pad an enrolladenn, an deziad, al lec'h, doareoù teknikel, spisadennoù all... Bremañ 'teus soñj, met a-benn bloaz, sur a-walc'h, 'to ket.
- Lakit ur pegsun d'an enrolladenn. D'an nebeutañ an titouroù-se : anv-anv bihan, devezh ganedigezh, devezh an enrolladenn. Goude se, seul vuioc'h seul gwelloc'h.

Kevredigezh Euskarek Badihardugu, 2008

Diell 2

Treuzskrivadurioù

Dibaboù treuzskrivañ

Teir evezhiadenn tro-dro da dreuzskrivadurioù ar raktres-mañ:

1. An treuzskrivadurioù a reomp evit Ahotsak.com n'int ket treuzskrivadurioù yezhoniel rik. N'eo ket hor fal an dra-mañ. Hor fal pennañ eo kinnig da weladennerien al lec'hienn ar pezh vez laret gant ar gomzerien en un doare skrivet bennak, en un doare aes. Da laret eo, ma en deus an hini a sell ouzh ur predig diaezamant da gompren, kaout un diverradenn skrivet eus ar predig-se. N'eo ket ar pal, neuze, lakaat war-wel doare da gomz ar c'homzer tre evel m'emañ. Ar re a vank dezhe studial parlant ur c'homzer pe ur gêr o deus aze ar fichennaouegoù orin, dre video pe audio. Diwarne e rankfent labourat, ha n'eo ket diwar an treuzskrivadurioù.
2. Pa reomp treuzskrivadurioù e heuliomp ar reolennoù treuzskrivañ embannet da heul. Reolennoù hollek int, evit kêr-mañ-kêr pe doare disheñvel e c'hellont bezañ souplaet.
3. Al lodenn vrasañ eus an treuzskrivadurioù a vez kavet el lec'hienn-mañ hon eus graet e-kerzh ar raktres ahotsak.com. Koulskoude, bezañ zo ivez treuzskrivadurioù bet graet a-raok, treuzskrivadurioù un nebeud raktresoù ha levrioù eus ar bloavezioù 1980 ha 1990. N'eo ket bet touchet ar re-se ha tre evel m'emaint int bet laosket, en desped dezhe bezañ gant reolennoù treuzskrivañ disheñvel. Evit pep hini anezhe zo bet lakaet war-wel piv eo an treuzskriver.

Dibaboù

Evel reolenn hollek e vo klasket ar muiañ skrivañ ar gerioù en o fezh ha distag. Tostaat ouzh ar batua, evit aesaat ar c'hompren, met o virout kaereded ar c'homz ha dibarderioù pennañ euskareg lec'h-mañ-lec'h, dreist-holl er morfologiezh ha fonetik diabarzh ar gerioù.

Nebeutoc'h el liammoù etre ar gerioù.

Dre vras:

- implij **H**
- Diforc'hañ **Z/S** ha **TZ/TS**, nemet e vefe geriaouegañ. Da skouer: *etze*¹²⁶ (etxe)
- **Lakaat ar glebiadur war-wel**, ma vezont implijet gant ar c'homzer. Ha skrivañ ar vogalenn krouet gant ar glebiadur: -iñ, -ill, -itt, -indd, -iltt. N'eo ket ret skrivañ ar glebiadurioù e fin ar gerioù: *arrain hori*¹²⁷ (ha n'eo ket: *arraiñ hori*); pas ivez e penn kentañ ar gerioù, ma vezont graet abalamour d'ar ger a-raok: *hil da*¹²⁸ (ha n'eo ket *hil dda*).
- **Koll ar c'hensonnoù ha kemmoù**: klasket vo skrivañ ar furmoù tostañ ouzh ar batua.
 - Pa vez kollet **an -r- etre vogalennoù**, klask skrivañ ar furm tostañ ouzh ar batua, ma ne diaesa ket ar c'hompren (pe ma n'eo ket dibarded parlant ar gêr-se), da nebeutañ. Un nemedenn e vo aze ar verboù *dia* ha *zian*, koll merk an dativ ha merk an ablativ e parlantoù kêrioù zo.
 - Pa vez kollet **ar -g- etre vogalennoù** ivez e skrivomp ar ger en e bezh, met koll ar -g- a vo lakaet war wel er gerioù geriaouet: *nausi*, *uezaba*, *euzki*¹²⁹, hag ivez er verb EGIN, hag e furmoù ar verb EGON (*euan*, *jeuan*...), er verboù skoazell (*juau*, *dittuu*...), e furmoù ar ger *bage*, er sosiativ -gaz hag er morfemoù keñveriañ (-ei, -au...) ivez.
 - **An -d- etre vogalennoù**: ma c'h int stummoù geriaouet, chom hep skrivañ an -d-. Da skouer: *aixkide*¹³⁰
 - **ar c'hemm d>r**: klask tostaat ouzh ar batua, evit aesaat ar c'hompren. Da skouer: *trenbirian*>*trenbidian*¹³¹; *moruan*>*moduan*¹³². Diskouez ar c'hemm er furmoù geriaouet sklaer. Da skouer: *eran* (edan)

126 « ti »

127 « ar pesk-se »

128 « marv eo »

129 « patron, perc'henn, heol »

130 « kamarad »

131 « hent-houarn »

132 « E-giz »

- **En holl gemmoù fonetikel ouzhpenn** ivez, kement ha ma vez posubl, tostaat ouzh ar standard a-benn aesaat ar c'hompren.
- **En diverrañ** e vo lakaet war-wel bepred tre evel a lar ar gomzerien. Da laret eo er genitiv pe en dativ: *lagunen etxen*¹³³ (n'eo ket *lagunaren etxean*), *lagunai eman*¹³⁴ (n'eo ket *lagunari eman*), hag all.
- Ar c'hemmoù fonetikel a sav **gant ar spizer** a vo lakaet war-wel ivez: *etxia*, *astua*, *buruba*, *gaztaa*¹³⁵...
- **ETA/ERE/OMEN hag all** (peseurt furmoù vo implijet evit pep hini)
 - **Eta, ta, da... (“ha”)** En daou stumm kentañ e vo heuliet ar pezh a lar ar c'homzer. Skrivañ DA a zo mesklus, abalamour vez mesket gant ar verb; skrivet vo TA en degouez-se.
 - Ar furmoù **ere, 're, 'e (“ivez”)** vo implijet, hervez komz ar c'homzer. An diwezhañ liammet gant ar ger kent: *nik'e bai*.
 - Ar furmoù **be, bere (“ivez”)** vo implijet; **pe>be**
 - Ar furmoù **omen, emen, men (“war a seblant”)** vo skrivet evel ma lar ar gomzerien.
 - **Ei (“war a seblant”)** a vo ar furm nemeti da vezañ implijet.
 - **Bape(z), ezebe(z) (“mann ebet”)** skrivet evel e vezont laret, stag.
 - **Bare, gabe, barik, barek, be, bage... (“hep”)** evel e vezont laret.
- **Gura/Behar. (“ret”)** Skrivañ a-bezh ha distag.
 - Skrivañ a-bezh (ar furm a zo e penn ar c'homzer): *gura/gure* ; *bihar/biher/behar/ber*
 - Skrivañ distag. A-wechoù e c'hell bezañ lakaet war-wel ar furm dre gomz etre barrennoù: *gura dot /gurot/ ; biher zan /bizan*¹³⁶

133 « E ti ar gamaradez »

134 « Reiñ d'ar gamaradez »

135 « an ti, an azen, ar penn, ar fourmaj »

136 « ret eo » ; « ret oa »

- **Verboù:**

- **Ar furmoù implijet gant ar c'homzer**, tre, hep tamm kemm ebet: “*Kantun be erakusten eban harek maistrik*”¹³⁷ (n'eo ket zuen).
- Chom hep lakaat war-wel ar c'hemmoù a sav **pa stager ar verb**. Nag ar c'hensonennoù kollet gant ar verb pennañ, nag ar c'hemmoù fonetikel zo a c'hell sevel er verb skoazell. Da skouer: *esantzun>esan zun* ; *esate eban>esaten eban*¹³⁸. Gwechoù zo e c'heller lakaat war-wel ar furm dre gomz etre barrennoù: *emuten otsien /emutetsien/*
- En degouezioù **ez+verb**¹³⁹ e vo skrivet ar gerioù distag ivez: *etzan etorri>ez zan etorri*¹⁴⁰. Pa vez furmoù verb ispisial, daoust dezhe bezañ skrivet distag e vo lakaet e-kichen ar furm dre gomz etre barrennoù: *ez jakat /etxakat*¹⁴¹
- **Gant an anvioù ispisial** e vo implijet an anv ofisiel (nemet un nemedenn e vije).
- **Gant ar gerioù spagnolek:**
 - Pa vez anezhe gerioù distag, **kemeret war e gont** gant ar c'homzer e vo skrivet normal: *kuarto de bañua*¹⁴².
 - Kaozioù pe strolladoù gerioù spagnolek, **laret espres-kaer e spagnoleg** gant ar c'homzer, a vo lakaet en doare skrivañ spagnolek hag etre skrabigoù: *...ta han ikusi nun, “cuando empezó a oscurecer”, orduan, ...*¹⁴³
 - Pa degas ar c'homzer **komzoù unan all** e vint lakaet etre skrabigoù hag e lizherennoù stouet.
 - **An tammoù ne vezont ket komprenet**, a chom diasur pe hep treuzskrivadur, etre krochedoù: [...]
 - Evit diforc'hañ goulennoù/responoù, ne vo implijet nemet **an urzh**. Ne vo ket implijet gerioù, arouezioù, pe vignetennoù word, mann ebet. An urzh nemetken. Ha

137 « ar vestrez-skol he doa diskouezet dezhe da ganañ ivez »

138 « a laras » ; « a lare »

139 Ar stumm nac'h

140 « ne oa ket deuet »

141 « ne ... ket din »

142 « sal dour »

143 « ...hag aze am boa gwelet, « quand il commençait à faire sombre », neuze,... »

chomit hep laoskel ul linenn gullo etre ar goulennoù hag ar respontoù.

- Skrivañ **mouezhioù** an holl aterserien memes mod (hep diforc'hañ aterser 1 / aterser 2)
- Ma teu war glev mouezh un eil komzer en atersadenn (merc'h, pried, niz...), spisaat a-raok he gerioù.
- Pa vez daou den aterset, lakaat an anv a-bezh ar wech kentañ e komzont (hervez an urzh), hag adalek an eil gwech, kentañ lizherenn an anv nemetken (hep pik).

M'ho peus douetañs, kit e darempred ganeomp. Goude, a-raok bezañ embannet, e vo adwelet ganeomp.

Diell 3

Stadegoù Ahotsak¹⁴⁴ d'ar 4 a viz Mae 2015

Kêrioù: 298

- Komzerien: 4.829
- Enrolladennoù: 6.892
 - Kodifiet: 4.138 (%60,0)
- Predigoù: 53.016
 - Treuzskrivet: 8.156 (%15,4)
 - Audioioù: 2.303 (%4,3)
 - Videoioù: 26.878 (%50,7)

Dekvloaziad ganedigezh ar gomzerien :

	Dekvloaziad	Kementad a gomzerien
1	1830	0
2	1840	0
3	1850	0
4	1860	0
5	1870	0
6	1880	4
7	1890	22
8	1900	138
9	1910	575
10	1920	1.741
11	1930	1.263
12	1940	323
13	1950	87
14	1960	37
15	1970	18
16	1980	25
17	1990	34

144 <http://www.ahotsak.eus/info/estatikak/>

Komzerien hervez ar reizh

	Reizh	Niver a gomzerien
1	Merc'hed	2.318
2	Paotred	2.498

Kresk an enrolladennoù hag al labour kaset warne el lec'hienn :

	Bloavezh	Kêr	Komzer	Enrolladenn	Predig	Treuzskrivadur	Video	Audio
1	2003	62	627	726	1.642	398	83	751
2	2004	1	99	152	1.106	295	306	0
3	2005	2	150	208	1.152	344	55	0
4	2006	2	98	130	1.228	209	75	257
5	2007	5	92	148	1.325	232	245	74
6	2008	13	162	249	4.297	724	299	367
7	2009	8	388	454	4.985	1.234	1.230	324
8	2010	110	1.399	1.663	7.991	1.080	3.494	109
9	2011	25	736	1.543	10.375	1.036	2.393	27
10	2012	20	373	606	6.640	972	1.681	122
11	2013	31	389	597	6.262	690	2.729	42
12	2014	8	214	274	5.282	607	11.896	151
13	2015	8	102	142	731	11	2.229	78

Diell 4

Roll an temoù

Dudioù (8.446)

- Aergelc'h fest (2.789)
- Sport (1.397)
- Sevenadur (2.266)
- Menez ha traezhenn (1.227)
- Aergelc'h an davarn (1.437)

An ti-feurm (11.173)

- Doare bevañ an ti-feurm (3.468)
- Labourioù an ti-feurm (8.736)

Traoù all (356)

- Istor hollek (114)
- Prezegenoù (0)
- Enrollañ traoù o tremen (90)
- Da dennañ (6)
- Kontoù an deiz a-vremañ (144)

Ekonomiezh hag industriezh (3.553)

- Prosesusoù labour (282)
- darempredoù etre labourerien ha luskadoù labourerien (598)
- Servijoù evit al labourerien (13)
- Boom industriel (95)
- Ar merc'hed e bed al labour (er-maez an ti) (577)
- Labouradegoù (1.125)
- Seurtoù industriezh (580)
- Mont da labourat maez ar vro (213)
- An enkadenn industriel (14)
- Pezhioù-moneiz, kontoù arc'hant (70)
- doareoù labour (725)

Euskareg (3.015)

- Yezhoù ha parlantoù all (98)
- An enklaskoù yezhel (87)
- Ar rannyezh, ar parlantoù bro, an euskareg unvan (427)
- Ar c'heriaoueg (666)
- « An diforc'h T-V » (268)
- An darempred gant an euskareg (163)
- Stad an euskareg (1.489)

Familh ha darempredoù (11.269)

- Kontoù kouplad (2.303)
- Aergelc'h kêr (2.265)
- Kamaradiezh ha familh (7.285)

Kêr, isframmoù (5.281)

- Nevezadurioù (945)
- Treuzdougen (1.131)
- Aozadur-kêr (3.385)

Soñjoù (996)

- Sell war ar vuhez (247)
- Diwar-benn doare bevañ gwechall (741)

Ar mor (1.878)

- Doareoù pesketa (185)
- Koulzadoù pesketa (467)
- Melestradur ha lezennoù ar pesketerezh (28)
- Labour ha doare bevañ ar bigi (447)
- Oustilhoù labour hag isframmoù (367)
- Labourioù war an douar (794)
- Kredenoù, hengounioù ha lidoù (44)

Micherioù (3.830)

- Tier-bank (8)
- Tud o mil-micher (367)
- Re all (35)
- Sevel-tier (214)
- Koñvers, stalioù (690)

- Mitizhion (730)
- Polis (253)
- Kemenerien (405)
- Labourerien an hent-houarn (46)
- Labourerien an tier-kêr (228)
- Ar micherioù kozh (456)
- Kilvizien (376)
- Arzourien (82)

An natur (1.223)

- Al loened (573)
- Ar plant (76)
- An amzer (582)

Hengounioù ha doare bevañ (16.927)

- Ar boued (1.355)
- Ar relijion (5.454)
- An deskadurezh (4.481)
- Gwiskamant(1.977)
- Kanaouennoù (1.142)
- Kontadennoù ha kredennoù (2.621)
- Yec'hed (1.256)
- Ar c'hoñje (306)

Politikerezh (8.720)

- Euskareg ha politikerezh (443)
- A-raok ar brezel (370)
- Ar brezel sivil (1936-1939) (4.763)
- goude ar brezel ha diktatourezh Franco (2.434)
- An eil brezel bed (177)
- Emzalc'h politkel (897)
- Politikerezh ha Franco (456)
- An tremenadur (1970-1980) (42)